UNIVERSITY OF TORONTO
3 1761 01170044 0

I

46

3714

-120

SEBRANÉ SPISY

IGNÁTA HERRMANNA

DÍL V.

Z PRAŽSKÝCH ZÁKOUTÍ.

PG
5038
H45
1905
díl 5

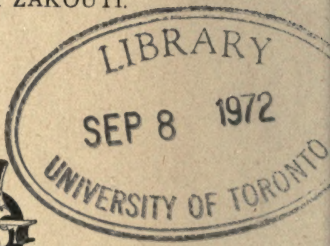

V PRAZE.
NAKLADATEL F. TOPIČ KNIHKUPEC
1907.

Z PRAŽSKÝCH ZÁKOUTÍ.

HUMORISTICKÉ A RÁZOVÉ KRESBY ZE ŽIVOTA.

NAPSAL

IGNÁT HERRMANN.

VYDÁNÍ DRUHÉ.

V PRAZE.
NAKLADATEL F. TOPIČ KNIHKUPEC
1907.

Právo překladu do všech jazyků a všechna práva vůbec vyhrazuje si autor.

Tiskem »Unie« v Praze.

PŘÍTELI

KARLU MAKOVSKÉMU

V PAŘÍŽI.

Milý, dobrý příteli!

Snesl jsem v knížku drobné historky, z nichž některé sledoval jsi již při prvním otiskování s přátelským, laskavým účastenstvím. Posílám Ti je tedy sebrané a prosím Tě, nehněvej se, že je prezent můj tak nepatrný. Mně samému byl by právováreční dům v Plzni milejší. Ale šelma, kdo víc dá, než má!

Tvůj I. H.

Úvodem k „Pražským zákoutím".

(Psáno k prvému vydání, jež vyšlo v srpnu 1889.)

Sbírka tato měla vlastně tvořiti **třetí** a snad poslední svazek mých **„Pražských figurek"**, řady postav a historek ze života výlučně pražského, k němuž nám ukázal mistr Neruda. Rozličné okolnosti učinily, že sbírka vychází samostatně, ale ovšem jako celek v sobě uzavřený. Přes to — dovoleno-li — poukazuji k vydaným již dvěma svazečkům „Pražských figurek", z nichž prvý obsahuje jedenáct drobných náčrtů, druhý pak *Pana Melichara*, obrázek z „tiché" pražské domácnosti. **„Z pražských zákoutí"** doplňuje a prozatím zakončuje řečenou sbírku drobounkých, všedních studií.

Veškeré tyto drobotiny povstávaly z bezprostředních dojmů a bez jakýchkoli nároků, ale ve všech snažil jsem se vystihnouti náladu Prahy v okamžiku, kdy vznikaly. Jest pravda, že jsou všední; každý, kdo má zdravé oči a cit pro své okolí, zná ty postavičky a jejich život. Ale kdysi později, až bude Praha skutečným městem světovým, nabu-

dou snad větší ceny přítomné črty z maloměstského života Prahy. Budou pak příspěvečkem k poznání minulosti jistých vrstev života pražského, v historii neuváděného, jak by ho nevystihl žádný pozdější kulturní historik, nemající takovýchto pomůcek. Kdyby se dalo přívlastku toho užiti, řekl bych, že leckteré z obsažených zde věcí jsou náčrty přírodopisnými. Název ten je méně komický, než se zdá. Poukazuji ke článkům *To se tak nebere*, *Hvězdáři*, *Poslední sázka*, *První výdělek*, které jsou čerpány ze života a bytí oné ssedliny pražského života, která se obratem řady let mění. Přírodopis velkého města jest proměnlivý.

Podotýkám: kdekoli jsem sáhl do této ssedliny a vytáhl za límec schátralou postavu, abych ji čtenáři předvedl, nikdy jsem tak neučinil z opovržení, nebo s úmyslem výšklebným. Chtěl jsem prostě ukázati: takové to jest. A rovněž nečinil jsem tak s úmyslem kárným. Ponechávám každému čtoucímu a přemítajícímu, aby si vybral mravné naučení. Kdo umí čísti, dovede to.

V červenci 1889.

J. H.

Zamrzá!

(Psáno v březnu 1885 pro „Národní Listy“.)

V pražském Podskalí fičel vítr jako všichni běsi v komíně a prohánějc se podél Vltavy rval husté chomáče sněhu z tlusté peřiny sněhové, teprve v té noci s nebe spadlé, a zanášel je z jedné ohrady do druhé, jako by to chtěl urovnat: aby bylo sněhu všady stejně vysoko. Ale nedařilo se se mu nějak; někde ometl do hola prkna a polena, do výše narovnaná, a jinde zase navál takových závějí, že by se byl měl z nich co vydrapovat, kdo by tam byl zapadl. Ale nedivme se mu, větru: neviděl na to. Bylo asi k šesté hodině ranní, nedaleko před sv. Třemi Králi, a v té době bývá ráno o šesté po čertech tma, třeba všude sníh se bělal.

V to skučení větru žádný jiný zvuk se nemísí. Všady ticho, pusto. I v Podskalí, ač jindy již o páté hodině ranní čile se „rachotí“, přece v zimě déle se spí.

Jen v malém jednom domečku — skoro chaloupce — blíže Výtoně, v úzké přízemní světničce

se zamříženými dvěma okénky na ulici, počalo se na červotočivé, vrzavé posteli nějaké tělo protahovati, a sotva že švarcvaldky nad pecinkou v koutě odkašlaly šestou, zachrchlalo to pořádně i na posteli. Starý Bíba oznamoval, že vstává...

„E, lež ještě!" ozval se nevrle ženský hlas z postele druhé, která stála právě u dveří. „Tma jako v pytli, co tě rarach bere?"

„Tak tedy lež a spi, ale já vstanu; něco mě žere, udělám tomu v posteli místo."

A Bíba vstával a strojil se. Byl s oblékáním brzy hotov, poněvadž spal polooblečen, a vlastně mu chyběly jen boty. Nahmatal juchtovky po tmě, vecpal do nich nohy, nadité v tlusté vlněné punčochy, a již stál. Nejdříve sáhl po sirkách na stolečku u okna a škrtnuv rozsvítil malinkou petrolejovou lampičku. Pak se chopil dýmky, vyklepal včerejší popel, nacpal, zapálil, oblékl přes kajdu černě a červeně kostkovanou krátký kalmuček, narazil na hlavu placatou čepici podskaláckou se štítkem, uvázal na krk fialovou šálu a zhasiv zase lampičku vyšramotil se ze světničky do průjezdu, otevřel vrata a stál na ulici zrovna proti řadě ohrad.

„Chrrr!" zatřásl se v ostrém, pronikavém větru. „Dnes to cucá! Aby to tak konečně začalo! Kriste pane, šloupni do toho, ať to stojí!"

Zbožné to zvolání bylo výrazem nejvroucnějšího přání srdce Bíbova, aby řekla zamrzla. Tři Králové byli již za dveřmi, a Vltavě se ještě ani nezazdálo, že by měla ztuhnouti. Nárůdek Podskaláků

chodil tesklivě kolem řeky a chvílemi linulo se z prsou toho onoho mrzuté zaklení na řeku vesele tekoucí.

Bíba dal se na levo a minuv poslední ohradu bral se směrem opatrně v pravo níže, k řece.

Vítr fičel Bíbovi kolem hlavy, jakoby mu chtěl uši uřezat; ale Bíba měl dobrý sluch a slyšel, co chtěl slyšet.

„Zamrzá!" zahučel pojednou radostně, a stanul. Otočil hlavu trochu stranou a naslouchal směrem k řece. Nemýlil se, zamrzá skutečně! Bíba pokročil ještě několik kroků a nyní dorážel k sluchu jeho zcela zřetelně zvláštní chřestot ze řeky, jako by tam pluly na povrchu skleněné střepy, přes tu chvíli do sebe vrážející a jeden o druhý se troucí. Tříšť!

Ano, byla to tříšť, a hodně hustá, jak Bíba ze stálého tření a zvonivého chřestu vyrozumíval. I hejsa! Bude led, sekání, nakládání, zkrátka, bude „rachota"* a tedy peníze!

Bíba poslouchal ještě chvíli a zlobil se, že se dosud nerozednívá. Vždyť jde tříšť a on by rád viděl, zdali voda u břehu již stojí. Ale jistě že stojí! Kam by se dělo! Takovýhle vítr, voda malá, sníh to pěkně pojí — musí stát! A Bíba byl by chtěl mít v tom okamžiku oči kočičí, aby pronikal tmu a spatřil, nač tak dlouho čekal: tuhnoucí řeku.

Však se dočká. A vlastně dobře ví, co uvidí, až se rozední. Vidí i teď v duchu ty věnečky a

* Rachota = práce.

koláčky na povrchu řeky, jako z krup a sněhu, ještě vodou prosáklé, jak pomaličku plovou po vodě, větší, menší, jak pak náhle do sebe vrazí dva — tři — čtyři, — jak se z nich utvoří koláč veliký, jenž stále kolem vlastní osy se otáčí a zachycuje vždy nové a nové, sotva s dlaň veliké věnečky, a již krouží po řece kotouč jako plachta. Pak se pošine někam ke břehu, zarazí o nějaký výběžek, zastaví se na okamžik, znova se dá na cestu, ale již volně, volňounce, a marně snaží se ode břehu odraziti. Nemůže již, tře se prapomalu a náhle stane docela — koláč přimrzl.

Vše to vidí Bíba, třeba že je tma, a přeje si, aby namrzlo těch koláčů přes celou šíři řeky, přes celou délku, ba až na dno, aby bylo do čeho sekat. Vždyť na to čeká celé Podskalí s otevřenými ústy! Začstojí taková zima, když je pořád bláta jako kaše, kdy se v zimníku člověk zpotí! Jaké pak to byly svátky letos — vlastně již loni! Žádný výdělek! Kdo si mohl koupit rybu, když řeka utíká? Bíba odplivl vzteky na dosavadní počasí a vzpomenuv si, že měl na Štědrý večer jenom slanečka místo kapra! A teď, u všech čertů, nastává masopust, konečně už aby tedy byly nějaké peníze!

Ale budou! Zamrzá! Zamrzá! To pomyšlení naplňovalo Bíbu radostí a již viděl, jak se prohání po hladké ploše stuhlé Vltavy, jak vyměřuje „plástve" ledu, jak jej štípá a ke břehu postrkuje, tam těm ostatním, již vytahují kru za krou a do vozů nandávají.

Ale před tím očekával Bíbu ještě jeden požitek. Teď půjde, roznese radostnou zprávu po Praze, po svých pivovarech, a pěkně by dopadalo, aby mu za vítanou zvěst nenalili po půllitru.

Ještě chvíli naslouchal, otočil se, vyškrábal se zase pomalu do ulice a vracel se domů. Stará byla už vzhůru, měla světlo a oheň pod plotnou a vařila kávu, tu dobrou, mramorovou kávu, onu, jež vyhlíží jako rozředěná fialová barva malíře pokojů, jakou se postřikuje sokl v kuchyních a v předsíních.

„Ženo!" vykřikl Podskalák. „Už je to tu! Zamrzá jako všichni čerti!"

„No, dej Pámbu!" pronesla Bíbová radostně, načež ihned dodala nevrlým a drsným hlasem, jako by chtěla něco zapudit: „Ale aby to zas hrom nevzal!"

„Už nevezme!" ujišťoval manžel klepaje dýmkou o kachel. „Klíží se to nadobro!"

Bíba teprv nyní oplákl obličej, plný oněch kratičkých štětinek, jak se jeví třetí, čtvrtý den po holení, vlil pak do sebe hrnec kávy a ucpal ji v žaludku dvoukrejcarovým bandurem, nacpal znova dýmku a vydal se na cestu do Prahy, když se již hezky vyjasnilo.

Bral se rovně Podskalskou třídou do Myslíkovy ulice. První jeho stanicí byl pivovar „u Fáfů". Pan starý byl dnes časně vzhůru a právě si vyřizoval něco s podsudním ve průjezdě, když Bíba vešel.

Vyndal dýmku, pozvedl placatici a pozdravil zdvořile:

„Pánbůh dobrytro, pantatínku!"

Pan starý hodil ukazováčkem pravice k uchu: „Dobrytro, dobrytro! Co pak nesete?"

„A pantatínku, dobrou novinu! Zamrzá nám! Valí se to po vodě jako ošatky; vydrží-li nám tenhle ostrý větřík a přituhne-li ještě v noci, stojí řeka do rána."

„I sakra!" vyhrkl pan starý. „Však je na čase. Málem bychom byli nakládali cukrkandl!"

A pak pokynul podsudnímu:

„Nalejte mu sklenici."

Pan starý odcházel do dvora a Bíba seděl již v nalévárně a před ním stál půllitr bledého.

„Je dobře," pokyvoval Bíba a mrkal na podsudního, „to by bylo dobře, půlčík; ale dnes je tam po čertech větrno, chladno — takhle horký párek by mne nezastudil."

Podsudní porozuměl — za chvíli chroustal Bíba horký párek. Snědl, dopil pivo a žejbroval se dále. Toť se ví, že u Fáfů neplatil.

Druhá zastávka byla u Myslíků. Oznámil asi podobně, jako u Fáfů, že mrzá, a pan starý poukázal mu za odměnu sklenici černého. Po černém byl Bíba jako posedlý. Inu, zaplať Pánbůh také za fáfovské, když nic nestojí, ale nic naplat, Bíbův žaludek uměl porovnávat a shledal, že to myslíkovské je přece jinší samec. Upejpal se sice, když mu chtěli nalejt podruhé, ale jen tak na oko;

když před něj postavili čerstvou sklenici, chopil se honem ucha, aby mu nějak neuklouzla.

„Černé" vždy rozvázalo Bíbovi jazyk. Také dnes, když se konečně vybral od Myslíků, měl jako namazáno a koukal náramně vesele do světa. Šel rovnou ke Kornelům do Široké a cestou již si radostnou událost zveličil; když vstoupil do pivovaru, hlásil plnýma ústy:

„Mordie, pantatínku, dej Pánbůh dobrytro! Sakra, to bude ledu! Vltava už teče jen jako kolomaz a bříza by v tom zůstala stát. Voda je malá — mrzne ze všech stran a zejtra začneme sekat, dá-li Pánbůh...."

Jest-li po Novém roce a nemrzlo-li dosud, bývá i nejnekřesťanštější sládek při sebe nepatrnějším obratu počasí velké víry — a tak nespatřoval nikdo v hovoru Bíbově chvástání a náš milý Podskalák seděl za okamžik ve trakteru a zase — pil.

Potom šel Bíba k Štajgrovům, odtud k Šenflokovům, a pletl se mu jazyk dosti povážlivě, když se k poledni dostal k Primasům. Zde si vymručel vítanou svojí zprávou žvanec oběda, načež se vracel zvolna k domovu.

Povídám zvolna, a bylo to opravdu zvolna. Vždyť měl ještě několik stanic, u Bachorů v Žitné, v Bránické pivnici u Lajblů, pak u Sedlerů a konečně u Virlů skoro na konci Karlova náměstí.

Zde se zdržel nejdéle, poněvadž se mu zdálo, že už je jako doma. Nespěchal tedy — vždyť je do

Podskalí pár kroků, a nemá co zmeškat. Sekat bude teprv zejtra.

— — — — — — — — — — — — — — —

Bíba seděl ve výčepu a pil a rozkládal všem dokola, jak to je, když řeka zamrzá. Mluvil hezky pomalu, jako by se mu jazyk ukládal ke spaní, a když sáhl po sklenici, ohýbaly se mu prsty velmi těžce. Čím dále do noci, tím víc ubývalo mu řeči. Zdálo se, že také Bíbova huba zamrzá.

Konečně mu připadlo, že se ještě musí podívat na řeku, jak to s ledem dopadá. Tuze opatrně vykobrtal se od Virlů a dal se Morání dolů k ulici Václavské a odtud k řece.

Na mou duši, mráz byl teď pořádný, a kdyby nebyl Bíba potřeboval rukou k udržení rovnováhy, byl by je s chutí zarazil do kapes kalmuku.

Trvalo hezky dlouho, než se dostal k řece. Sotva že našel jednu z těch uzounkých uliček mezi ohradami, aby sešel k vodě. Bylo všude nějak ukrutně tma a nejhůře v jeho hlavě.

Ano, Bíba měl pravdu. Na povrchu řeky valilo se to líně dále, a bylo toho už plno mezi oběma břehy; do rána Vltava stojí, a nájemci řeky, sekáči ledu i sládci mají vyhráno — —

Do rána skutečně Vltava zamrzla. A chuďas Bíba, který se z toho nejvíce radoval, byl by málem také zmrzl. O půlnoci našla ho policejní hlídka v koutě mezi ohradami v hlubokém spánku a nebyl to vlastně již pouhý spánek, nýbrž nenáhlé tuhnutí údů — sotva že ho vzkřísili — —

„Je to starý fláma necudný!“ horlila druhého dne manželka Bíbova k sousedce Vopršálkové; „takovouhle ostudu mně udělá při každém novém ledu. Nejdřív se nachlastá ve městě jako cejcha, a potom jde spat na latě. Našli ho tam poldové* — byl už jako rampouch u střechy....!“

* Polda = policajt.

Spiritista.

(Psáno v únoru 1885 pro „Národní Listy“.)

Deset lidí nechť zvolá: Není obcování s duchy! Padesát lidí nechť mne natáhne na skřipec a hučí do mne: Není čtvrté dimense!

Tisíc lidí mohlo by si vyrvati srdce z těla a dokazovati mi: spiritismus jest pověra a podvod!!!

Tedy přece vstanu a řeknu:

Jest obcování s duchy!

Jest čtvrtá dimense!!

Spiritismus jest proniknutí nejhlubších tajů života záhrobného!!!

Otázka, můžeme-li obcovati s duchy zemřelých, jest rozluštěna! A to je největší triumf devatenáctého století!

Mám nezvratné, svaté přesvědčení a zkušenost, že duchové jsou a že s nimi lze obcovati!

Mráz mi běží po zádech, zuby mně cvakají a krev se zrovna zastavuje v žilách — ale musím se vyznati: viděl jsem ducha.

Totiž, vlastně jsem ho neviděl, ale byl tam, seděl tam a poslouchal.

Poslouchal pana Šestipána.

A celá věc přihodila se asi takto:

Před třiceti, dokonce snad před čtyřiceti lety — nebyl jsem tehdáž ještě na světě, nemohu tedy léta navlas udati — seznámil se pan Šestipán s panem Ciranim. Pan Šestipán byl u pošty, pan Cirani u železnice. Pan Šestipán byl starý mládenec, pan Cirani vdovec. Oba bydleli na Újezdě. Ale oba chodili do jedné novoměstské hospody asi třicet let. Jen že pan Šestipán vydržel tam choditi déle. Pan Cirani chodil do ní totiž jen do své smrti, pan Šestipán chodí tam ještě dnes, protože je živ. Sedali u jednoho stolu, čítali stejný časopis, mluvili o jediné věci, totiž o svém úřadě, večeřívali stejné jídlo, pívali stejný počet sklenic piva a chodívali současně domů. Snad činívali taky ostatní věci jediným okamžením, snad se probouzeli a ulehali touž hodinou — možno, že mívali i stejné sny — kdož ví!

Ale jednoho dne učinili hroznou smlouvu.

Bylo sychravého, listopadového večera, když se sešli ve své hospodě trochu rozrušeni. Toho dne byli na pohřbu jistého vyššího úřadníka poštovního a ve hlavách obou probudily se náhle stejně pochmurné myšlenky. Seděli již hezky dlouho při plných sklenicích, jichž se dosud nebyli dotkli, každý dumlal stejně pomalu pěnovou dýmku a oba pohlíželi stejně zádumčivě na jediné místo na stole: na skleničku s brkovými parátky. Až konečně probral se z hlubokého zamyšlení pan Šestipán a řekl:

„Ale až takhle my jednou..."

Chvíle pomlčení, a pak řekl pan Cirani:

„No, taky to na nás přijde."

A zase chvíle pomlčení. Načež opět pan Šestipán:

„Věřte mi, nechtěl bych vás přečkat..."

Pan Cirani zabafal třikráte, čtyřikráte zprudka za sebou a propověděl chraplavě:

„A just jste to řekl. Vy tu po mně zůstanete...."

Pan Šestipán zadíval se jako skleněnými zraky na soudruha, vyndal jádrovou špičku dýmky z úst, utřel svislé kníry a mluvil zvolna, jako z hrobu:

„Pane Cirani, my se máme rádi. Když pomyslím, že byste měl na příklad vy dříve... nedej Bože... tedy mě to chytá u srdce jako kleštěmi. Ale nikdo neví nic.... Slibte mi, kdyby se to stalo a vy mě tu zanechal, že mne neopustíte — že ke mně přijdete, že se sem podíváte... Vždyť nevím.... koho pak bych měl ve světě znova hledat...?"

Hlas páně Šestipánův ke konci již zarážel, jakoby měl v hrdle překážku.

Pan Cirani těkal okamžik zraky po stole, načež pozvedl oči a zabodl je v obličej Šestipánův, odkašlal a řekl odměřeně:

„Když to slíbíte vy mně, tedy to taky slibuji. Kdo dřív odejde, bude navštěvovat druhého jako za živa. Af jsem to já nebo vy..."

Toho večera již mnoho nemluvili. Oba vyklepali dýmky mnohem dříve, oba vypili o sklenici

méně a oba vzchopili se o hodinu dříve s židlí a brali se mlčky domů. Na mostě zastavil se pan Šestipán, chopil pana Ciraniho za rukáv a okazuje na řeku prohodil:

„Je to smutné podívání na vodu v noci. Teď bych tam nevlez' ani za nevím co!"

„Já bych tam nevlez' ani ve dne!" odtušil pan Cirani, a oba šli dále. Když došli k domu, v němž pan Cirani bydlil, zastavili se, podali si ruce, potřásli si, načež pan Cirani zarazil do zámku půlloketní klíč a pomalu otáčel. Otevřely se dvéře do tmavého, úzkého a nízkého průchodu, a pan Cirani pokročil. Ale než vešel, obrátil se ještě jednou k panu Šestipánovi, vztáhl k němu levici, jako by držel špetku něčeho palcem a ukazováčkem, a pronesl hlasem velmi chraptivým:

„Poslyšte, pane Šestipáne, kdyby se to stalo přece dříve mně, ujměte se chudáka mého Činči. Ani nevím, koho jiného by tu měl."

Činči byl psík pana Ciraniho, kterýž provázel pána svého na všech cestách života ode chvíle, kdy se paní Ciranová rozloučila se světem. Činči byl také již v letech, ale capal stále neúnavně za svým živitelem.

Pan Šestipán pohlédl na Činčiho, který se tetelil zimou u nohou pana Cirani, a pokývl hlavou:

„No, toť se samo sebou rozumí. Však bych já svého stehlíka nesvěřil také nikomu než vám."

— — — — — — — — — — — — — —

Jsou podivné osudy na světě a divné věci přicházívají někdy člověku na mysl. Proč právě

dnes oddali se staří přátelé tak neveselému, neutěšenému hovoru? Inu, poněvadž to byl poslední den, kdy spolu mohli mluviti. Kdyby to byli nechali na zejtřek, nebyli by se již o ničem dohodli. Neboť na zejtří ráno, sotva že pan Šestipán usedl v úřadě, vstoupil do kanceláře posel, přinášející panu Šestipánovi zprávu neočekávanou a ohromující: pana Ciraniho ranila k ránu mrtvice a již se nevzpamatoval; před hodinou dokonal nadobro pozemskou pouť. —

Pan Šestipán strnul na židli a dlouho seděl jak omráčen. Vytřeštil oči na nešťastného posla a zaštkal tak bolně bolestně — ne nahlas, nýbrž uvnitř, v duši, v srdci — a vším jeho nitrem letěla hrozná studená výčitka: ach, proč jsem začal včera o té smrti. Já ji přivolal!...

Potom chodil pan Šestipán několik dní jako bezduchý. Neměl nikde klidu, nikde stání, nejedl skoro, nepil, a ve své hospodě neobjevil se po celý týden. Toulal se Prahou, prochodil ji kříž na kříž a jedinou jeho útěchou byl mu teď Činči, který mu zbyl jako nejdražší památka po příteli.

Teprv po osmi dnech odvážil se znova do hospůdky, kde seděl posledně s panem Ciranim. Nesměle vstoupil do dveří, plaše rozhlédl se po jizbě a znenáhla otáčel zrak do kouta, kde tak dlouho sedával, píval, jídal a rozmlouval s kamarádem. Stůl byl prázden, nikdo z hostí nezasedl místo, jež dlouhou zvyklostí náleželo jenom pánům Šestipánovi a Ciranimu. Pak se ohlédl, cape-li Činči za ním, a kráčel pomalu ke stolu.

Všichni znali pana Šestipána, všichni věděli, jakou ránu utrpěl, a všichni hleděli na něj útrpně a soucitně.

Pan Šestipán byl přepadlý, kníry jeho byly svislejší než jindy a kalné zraky tak bolestně upíraly se na kraj stolu, u něhož jindy sedával pan Cirani!

Pan Šestipán nevšiml si nikoho, nepoděkoval nikomu za pozdravení, nýbrž přistoupiv ke stolu sňal klobouk a naklonil se k židli, jež náležela druhdy panu Ciranimu. Zdálo se, že jest prázdna, ovšem z d á l o se to nám ostatním — ale patrně tam někdo seděl, neboť pan Šestipán pohnul rtoma a pronesl jedva slyšitelně:

„Dobrý večer, pane Cirani!"

Nevím, dostalo-li se mu nějaké odpovědi, ale obličej Šestipánův se maličko povyjasnil. Potom svlékl kabát, podal jej čekajícímu sklepníkovi a ukazuje na hák blíž okna řekl:

„Pověste ho tam vedle kabátu pana Ciraniho."

Zadívali jsme se na místo naznačené — n e v i s e l tam žádný kabát.

Pan Šestipán usedl zvolna, vyndal váček s tabákem, sáhl do záňadří pro dýmku a nacpávaje pěnovku tabákem promlouval opět k židli:

„Dnes je tam hrozně sychravo, zrovna jako před týdnem, když jsme tu byli posledně."

Podivná věc! Neslyšel jsem, že by židle byla odpověděla, ale pan Šestipán řekl hned zase, jedva byl ukončil:

„Ah, Činči? O Činčiho se nestarejte! Vede se mu dobře, žere už a pije. Ale první tři dny nebylo s ním k vydržení. Kňučel stále a stále byl u dveří, jako by chtěl ode mne utéci. — Nyní se upokojil."

Teď zažehl pan Šestipán v dýmce a vypouštěje první kotouče modravého kouře pohlížel upjatě na rákosové pletení lenochu židle, jako by naslouchal pozorně nějakému hovoru. A asi dvakrát nebo třikrát pokývl hlavou a posvědčil vždy: Ano! — Ano! — Ano!

Pan Šestipán vykouřil vždy asi půl dýmky před večeří. Byl to starý zvyk, od něhož se neuchýlil ani dnes. Pokuřoval si, pokuřoval, kýval na židli, přisvědčoval nebo kroutil hlavou záporně, a jednou se dokonce i nepatrně usmál. Po tomto usmání přiklonil se k židli, vyndal dýmku, přihladil si kníry a pronesl jaksi uspokojeně:

„Vidíte, bál jsem se ukrutně té samoty zde — vždyť jsem tu nebyl celý týden. Ale takhle, když si s vámi mohu pohovořit, je mi zase veseleji."

A za okamžik dodal:

„Co pak jste dnes večeřel?"

Židle sebou ani nehnula, ale pan Šestipán porozuměl. Mrkl okem po jídelním lístku, jejž před ním sklepník již dříve byl rozestřel, a z úst jeho zaznělo:

„Veverku? Veverku s knedlíkem? I tu budu také jíst, to já rád."

Posledně vybafl, vyndal dýmku z úst a po-

stavil ji opatrně před sebe, podepřev ji o karafinku, načež přivolal posunkem sklepníka.

Za chvíli kouřilo se před ním z hluboké mísy, jež kryla kus hověziny s knedlíkem v hovězí polévce.

Pan Šestipán spokojeně pojídal. Pomalu vynášel lžičku po lžičce, trhal dvěma vidličkami knedlík a namáhavě kousal zbývajícími několika zuby „veverku", což je sice kus šťavnaté, ale tuhé hověziny.

„Máte pravdu," posvědčoval, obraceje se k židli, „pochutnal jsem si. Však jsme jí tu dlouho neměli."

— — — — — — — — — — — — — —

Pan Šestipán popíjel pomalu, až byl se svými třemi sklenicemi hotov. A jako by ho židle byla zdržovala, omlouval se jí:

„Musím, musím domů. Půjdete beztoho také?"

Vstal, zaplatil, oblekl se pomaloučku, pokryl hlavu, zastrčil dýmku do záňadří a přistrčiv svoji židli těsně ke stolu, ustoupil kousek, jako by se někomu uhýbal.

A když neviditelná osoba vstala s židle a předešla ho, přistrčil i tuto druhou židli ke stolu a kráčel pomalu ke dveřím. Nyní již pozdravoval ostatní hosti, kýval hlavou v pravo v levo a ohlédl se, jde-li Činči také. Došel ke dveřím, otevřel je, pustil ven psa, podržel ještě chvilku kliku v ruce, jako by čekal, až vyjde někdo jiný, a konečně se vyšoural z jizby sám.

Pomalu, pomaloučku kráčel ku předu a když přišel do polovice mostu, zastavil se jako před týdnem a řekl:

„Vidíte, ta voda je v noci ukrutně příšerná. Otřesu se, pomyslím-li, že bych tam teď musel skočit."

A proto že mu nikdo neodpovídal, dokončil si hovor sám:

„Ale máte pravdu, nechtělo by se mi tam ani ve dne."

A zase šel dále; čím blíže k Újezdu, tím volněji kráčel, a když došel k domu, z něhož před několika dny vynesli pana Ciraniho, zastavil se, podal někomu neviditelnému ruku, dal dobrou noc a dodal:

„No tak zejtra, ano."

A šel s Činčim o několik ulic dále.

— — — — — — — — — — — — — —

Za nedlouho po pohřbu pana Ciraniho dán byl pan Šestipán na odpočinek. Tvrdili v úřadě, že se mu nějak plete hlava a že již nemůže zastávati svoje povinnosti. Nejspíše se tlačil někdo na jeho místo. Stává se v některých úřadech, že se rádi zbavují starých úřadníků, vyšlých jaksi z módy.

Pan Šestipán je tedy na odpočinku, sešedivěl docela, jeho svislé kníry pod nosem jsou skoro žluty, ale dosud chodí do téže hospody na Novém městě, každého večera sedí na témž místě a každo-

denně rozmlouvá s panem Ciranim, který zemřel před pěti roky.

I věřím teď, že nepochybně lze obcovati s duchy.

Dvě těžké chvíle ze života páně Klokočova.

(Psáno v srpnu 1885 pro „Nár. Listy“.)

I.

Pan Klokoč se stěhuje.

Byl krásný den 1. srpna, když pan Klokoč, ocídiv pečlivě šat a sebrav každé smítko s klobouku, zastrčil do náprsní kapsy tobolku a bral se s druhého patra do prvního, kdež velmi šetrně zaklepal na katr bíle natřený. Na tomto katru leskla se bílá, porcelánová tabulka s černým nápisem „Michael Wowes“, a pan Michal Voves byl domácí pán. Z kuchyně vyletěla služka, otevřela katr a kynula hned panu Klokočovi, aby šel dále. Služka Katy znala dobře datum kvartálů a věděla, že v těch dnech pan Klokoč i ostatní nájemníci přinášejí peníze.

Pan Klokoč vstoupil, pozdravil velmi uctivě pana domácího a sahal do záprsí. Domácí vstal, podal starému nájemníku přívětivě ruku a nutil ho, aby usedl. Pan domácí býval o kvartále zdvořilým

vždy, ale dnes přímo zářil přívětivostí a uváděl tím pana Klokoče v rozpaky. Ptal se, jak se pan Klokoč vynachází, ptal se i po zdraví jeho „znejmilejší paničky", chválil si počasí a pak velmi ochotně spočítal peníze, načež pokračoval v rozličných zdvořilých průpovídkách. Když konečně potvrdil panu Klokočovi příjem peněz do nájemné knížky a když pan Klokoč vstal, aby se poroučel, uchopil ho domácí jemně za rameno a pronesl rozplývavě:

„Musím vás o něco prosit, pane komisaři; musím prosit, abyste mi o kvartále listopadovém ráčil vyprázdniti byt..."

Pan Klokoč stanul jako zdřevěnělý a pohlížel ztrnule na domácího. Zatajil se v něm dech, že nemohl ani hned promluviti, ale konečně se sebral a pronesl stísněně:

„Dáváte mně výpověď, pane domácí? Ale vždyť..."

Domácí usmíval se jemně a nedada panu Klokočovi domluvit, pokrčil rameny, pozvedl ruce, tleskl lehce do dlaní a řekl:

„Je mi líto, líto, vašnosti, že vám snad činím nepříjemnost, ale potřebuji váš byt. Můj obchodvedoucí se bude ženit, potřebuje byt asi tak velký, jako je váš, a rád bych jej měl v domě — k vůli obchodu, ráčíte zajisté rozumět. Nesmíte se hněvat, ale byl bych vám povděčen, kdybyste si nalezl něco jiného."

Pan Klokoč rozpálil se v tom okamžiku jako cestou na Hradčany. Cítil, jak mu na čele vyvstává

pot, ale viděl, že vše marno. Domácí mluvil sice sladce jako jezovita, každé jeho slovo bylo napuštěno medem, ale byla to výpověď! Pan Klokoč nebyl mocen slova, ale konečně vypravil ze sebe něco. Odhodlal se k něčemu, co mu jindy bývalo hrozným pomyšlením.

„Kdybyste se snad přece rozmyslil jinak, pane domácí, věru rád bych tu zůstal, víte, zvyk — snad že bych něco přidal, žádáte-li větší nájemné..."

Domácí poklonil se zase zdvořile a odpovídal sladce:

„Víte, vašnosti, že nikdy nepřirážím. U mne v domě může každý zemřít, aniž mi napadne, abych přirazil, ale potřebuji to, potřebuji..."

A pak se vzpřímil a obličej jeho byl náhle vážný jako obličej soudcův. To naznačovalo, že pokládá věc za vyřízenu a pan Klokoč rozuměl té němohře. Chopil se klobouku, pan Voves podal mu ruku a nájemník vypotácel se ze dveří a prošel katrem jako bez ducha.

Vyklopýtal se malátně po schodech do druhého patra, zaklepal na dvéře kuchyně, a když mu choť otevřela, šel beze slova až do pokoje. Paní Klokočová pozorovala na manželu nějaké rozčilení a šla za ním. Jakési tušení proniklo ji, a když vstoupila do pokoje a pohlédla muži do tváře, řekla zcela určitě:

„Přirazil na nás, viď?"

Chvilinku hleděl pan Klokoč do upřímných očí ženiných a odpověděl skoro šeptem:

„Ne — dal výpověď!"

Manželé Klokočovi neznali hroznějšího slova nad s t ě h o v á n í! Dvacet let bydleli v tomto bytě, dvacet let pohlíželi na proudy Vltavy, dvacet let šuměl jim pod okny jez a dvacet roků naslouchali hukotu blízkých mlýnů. Po dvacet let viděli, kterak Petřín novou zelení se odívá, po dvacet zim patřili na sněžný jeho plášť a na zamrzající tok řeky. Srostli téměř s bytem svým, v němž každý koutek měl své určení, v němž každý kousek nábytku hodil se právě jenom na své místo a v němž vyznali se slepě a potmě. Považovali tento byt skoro již za své vlastnictví, neboť nikdy jim nepřipadlo, že by dostali výpověď; jen zvýšení nájemného se vždy strachovali, a pan Klokoč o každém kvartále vcházel k domácímu s obavou, že uslyší osudné: jsem nucen, abych přirazil tolik a tolik... Obava ta znepokojovala je zvláště v posledních dobách, kdy nájemné z bytů tak nepoměrně vzrůstalo a kdy pan Klokoč doslýchal, kterak majetníci domů závodí, aby nájemné i z nepohodlných, tmavých, nezdravých a chatrných obydlí zdvojnásobili.

A pan Klokoč, bývalý finanční komisař, jenž odešel na odpočinek ještě v době, než byly platy úřadníků upraveny, a jenž musel vycházeti s osmi sty, byl by býval šeredně překvapen zvýšením nájemného. Ale výpověď! Toť bylo hroznější — hroznější proto, že se jí nikdy nenadál.

Bylo mu velmi těsno v kabátě, i shodil jej a usedl tesklivě k oknu. Hleděl tam přímo naproti

na Petřín, naslouchal hučení jezu a z daleka doráželo k sluchu jeho hlučení z města. Byltě živ pan Klokoč v tomto domě jako na letním bytě. Pod okny jeho nikdy nedrnčel povoz, nikdy nerozléhal se tu řev uličnikujících dětí, nikdy nerušilo ho ze spánku noční dovádění opilců. Byl tu úzký kousek břehu, z ulice nepřístupný, a dva, tři kroky od podezdívky domovní čeřily se již vlny Vltavy. Vyhlídka z oken byla čarokrásná.

Vše, co zřel pan Klokoč z příjemného útulku svého, náleželo v posledních dvaceti letech k jeho životu. Znal dobře dobu jarní, kdy osmahlí Podskaláci zaberaňovali do řeky jehly, a pozoroval s účastenstvím, kterak je v podzimku z řeky vytahují. Znal všechny pískaře na řece a přihlížel s potěšením, kterak vesele a neunavně vybírali po celý rok železnými lžicemi na tyčích písek. Bavilo ho podívání na závodění veslařů v létě a v zimě stopoval pozorně, kterak řeka houstne, zamrzá, a kterak pojednou oživuje se zástupem sekáčů ledu, zásobujících všechny pivovary. A když bývala zima tuhá, když nebylo obavy, že led přes noc zmizí bavil jej pohled na hejna mládeže, prohánějící se neúnavně po zamrzlé řece a rýhující ostrými bruslemi ledovou pláň, až se povrch její rozryl, že vypadala jako posněžená.

O vše to měl nyní pan Klokoč přijít! Pojednou zdálo se mu, že těch věcí vlastně ani dobře a dokonale neužil a vyčítal si, že nesedal u okna déle, že příliš pozdě vstával, že příliš časně chodil na lože.

Šedivá hlava páně Klokočova rozkývala se náhle a ze stísněných prsou jeho vycházel vzdech:

„Ach, Lízi, to bude naše poslední stěhování, to nepřečkám."

V takovýchto věcech bývají ženy střízlivější než muži. Taky paní Klokočová uvykla v těchto útulných stěnách, taky ona přilnula k těm dvěma pokojíkům a k veselé své kuchyncе a tušila, že se bude těžce loučit, ale dojala-li ji zpráva o výpovědi z bytu, že až zaslzela, dojala ji tak vlastně k vůli manželu, jejž dobře znala a o němž věděla, jak nesnadno jinde uvykne. Pohladila hladkou jeho bradu a laskavě nutila:

„Jdi, staroušku, jdi se projít. Však najdeme něco, kde se nám také bude líbit."

„Tohle nenajdeme, Lízinko," odpovídal lítostivě pan Klokoč, „všemi ulicemi Vltava neteče!"

A konečně, když mu žena nedala pokoje, vstal, oblekl se a vyšel z domu. Ve dvoře potkal obchodvedoucího páně Vovsova, mladého Nováka, jenž starého pána velmi uctivě pozdravil, ale pan Klokoč, jindy tak zdvořilý, sotva poděkoval. Hořklo mu v ústech při pomyšlení, že ho tento člověk vypudil z bytu. Podíval se tak stranou na tenkou postavu Novákovu a pomyslil si:

„Abys taky ty se neženil! Ty toho nejvíc potřebuješ!"

Poslední ten kvartál, jejž strávil pan Klokoč v zamilovaném bytě, byl nejtěžší dobou v jeho životě. Nikdy neubíhaly dny a neděle tak rychle, jako tenkráte, a nikdy neblížil se podzimek tak

škaredě. Panu Klokočovi zdálo se, že se blíží konec světa, a když nastal den, kdy měl zapadnouti do nového bytu někde nahoře v Ječné ulici, když zahrčel před vraty vůz nábytkový, zachvěl se pan Klokoč, jakoby měl jít na popravu. Jako ztrnulý hleděl na drsné nakladače, kteří s chvatem vynášeli z pokojů kus po kuse, kterak rachotili skříněmi a židlemi, a když byl po polednách byt vyprázdněn a po podlaze válely se chuchvalečky prachu, útržky papíru a jednotlivá stébla ze slamníků, otočil se pan Klokoč posledně k oknu a upjal se posledním, dlouhým pohledem na oprchalé, šedivé temeno Petřína.

Paní Klokočová, ustrojena a připravena na cestu, přikročila k manželu a ujavši ho za ruku nutila jemně:

„Nu, pojď, pojď, mužíčku, musíme si to doma do večera upravit....“

„Doma?“ pronesl tiše pan Klokoč a rty se mu chvěly těžkým pohnutím, „což pak jdeme domů?“

„Pojď, pojď, domovnice tu bude uklízet,“ nutila choť naléhavěji.

A pan Klokoč tedy šel a dal se svádět se schodů jako dítě, neboť na ně sám neviděl. V očích jeho stála zpálava slz, poprvé snad zase po dvaceti, po třiceti letech...

II.

Páně Klokočovo zklamání.

Pan Klokoč, jejž necitelný pan domácí vypudil ze zamilovaného, útulného bytu na břehu Vltavy, stal se v novém svém příbytku v Ječné ulici zádumčivým. Chybělo mu zde veselé slunko, jež před tím po dvacet roků smálo se mu do oken od božího poledne až do večera, chyběl mu zde vrch Petřína, jenž vystupoval na obzoru jako veliký obětní oltář, ale především a hlavně chyběla mu pod okny milá ta Vltava, jejíž šumění naslouchal pan Klokoč již časně z rána a jež tak mile konejšilo mysl jeho, když za krásných letních večerů usedal k malému stolku u okna proti ženě Alžbětě. Panu Klokočovi bývalo vždy, jako by mírně zčeřenými vlnami Vltavinými linul se celý jeho minulý život, a starý pán tak rád oddával se snění a vzpomínání. Pan Klokoč při tajemném šumotu vody vracíval se do mladých let a vzpomínal, jak chodíval — jsa nejmladším praktikantem „při financí“ — za svou milou Lízinkou, jejíž kolébka stála v přívětivém, veselém městě kraj-

ském na stoku dvou řek, vzpomínával s úsměvem, kterak nastávající tchán, zámožný soukeník, bručíval, že dceři jeho zalíbil se zrovna člověk od péra bez platu — pan Klokoč bral tehdáž za svou práci ročně velikou nicku — kterak konečně tatík povolil a Lízinku mu s „Pánembohem" dal.

Vzpomínal dále, jak obdařila ho milá Alžběta dvakráte drobným štěstím a naplnila srdce jeho radostí otcovskou, a kterak vždy po nedlouhé době zatlačil těm drobným tvorečkům drahá, zbožňovaná očka, a viděl, jak zvedá se nad nimi na hřbitově jakubském malý růvek — těžká, nepopsatelně těžká vzpomínka! Ale konejšivé šumění Vltavy umírňovalo ji, neboť zdálo se přinášeti odkudsi z neznámých, tajemných končin vroucí pozdravy oněch malých, v život nevykvetlých poupat...

Konečně vzpomínal, jak později táhl od města k městu s milou ženou svojí a celou domácností, jak úřadnický život jeho byl pln stěhování až do chvíle, kdy zastavil se na poslední stanici v Praze, kde se dočkal i zaslouženého odpočinku.

Toto pásmo snů a vzpomínek do minulosti přetrženo bylo tím dnem, kdy pan Klokoč pozbyl své Vltavy. Zde v Ječné ulici bydlel na straně severní — do oken nezabloudil mu nikdy paprsek slunečný. Pod okny místo klidného toku řeky cenilo zuby hrbolaté dláždění, přes něž po celý den drnčely těžké vozy, otřásající domy v základech, a pan Klokoč žil ve stálém strachu, že se mu sřítí strop nad hlavou.

Věrná družka jeho starostlivě, ba někdy až úzkostlivě pozorovala, jak těžce účinkuje na manžela změna bytu. Pan Klokoč býval zamlklý, často mrzut, někdy dokonce i popudlivý, čehož druhdy nebývalo.

Tak trvala věc asi půldruhého roku. Tu vrátil se pan Klokoč jednoho dne z procházky a choť zpozorovala na něm nějaké neobyčejné rozčilení, rozčilení radostné. Čekala trpělivě, až manžel začne mluvit, a to stalo se po obědě. Když vysrkl starý pán náprstek černé kávy, přešel několikrát pokoj, zastavil se náhle před ženou, složil ruce na zádech a řekl:

„To nevíš, Lízinko, že se tam u Vltavy staví nový dům?"

Žena zahleděla se na pana Klokoče.

„Kde pak?"

„No tam nedaleko, co jsme bydleli."

A vida, jaké překvapení jeví tvář staré paničky, pokračoval pan Klokoč, jakoby oznamoval hlavní trefu:

„Ano, už je jisto, že se tam staví. Několik dní jsem tam nebyl a dnes tak náhodou se mi zamanulo, abych se tam podíval. Všude dělníků jak mravenců, do čtyř rohů hluboké příkopy v zemi a za plaňkami na tisíce cihel a kopce opuky...!"

Pan Klokoč přejel rukou po hlavě a mluvil dále:

„Ale co ještě, Lízinko! Staví to známý! Vidím tam pana Hněvsu, stavitele. Co to děláte, povídám.

Dům, povídá on, vždyť to zde dost dlouho leželo ladem. Slyšíš, Lízinko, dům!"

Čím déle pan Klokoč mluvil, tím více zmáhalo se ho zas dřívější rozčilení a tvář jeho se červenala.

„A tak co myslíš, Lízinko, co jsem udělal?" mluvil dále starý pán a rychleji. „Jaké pak tu máte byty? ptám se pana Hněvsy. O čtyřech, o třech, o dvou pokojích, povídá on. A víš, Lízinko, co? Já si zamluvil byt o dvou pokojích..."

Pan Klokoč oddychl, vzpřímil se a pohlížel radostně na manželku, jež napjatě byla poslouchala a nyní polohlasně se otázala:

„A co to bude stát?"

„To pan Hněvsa ještě sám neví, ale řekl mi, že to nebude drahé, že to bude přiměřené," odpovídal rychle pan Klokoč. „Jen si pomysli, Lízinko, voda poteče až do kuchyně, všady parkety a okna na řeku, na Vltavu a na Petřín — zrovna tak, jako to bylo ve starém bytě. To je štěstí, že jsem k tomu přišel dříve, než to měl všechno pronajato. To bych si nebyl odpustil."

„A prosím tě, Klokoči, co pak by pronajímal, když má teprv díry do země!" namítala paní Klokočová.

„Holenku," propověděl šťastný muž sebevědomě, „teď se nečeká, až se dům postaví, teď se najímá podle plánu...!"

Od tohoto dne byl pan Klokoč všecek proměněn. Jako kouzlem vrátily se mu veselý jeho rozmar a čilost. Denně chodíval na staveniště Hněv-

sovo a vždy oznamoval paní Klokočové, jak stavba pokračuje. Vyličoval jí sílu zdí, šířku průjezdu, důkladnost žulových schodů, a vždy si pochvaloval: „To je štěstí, to je štěstí, že to staví pan Hněvsa a že jsem se k tomu dost časně nahodil!"

Pak jedné neděle — asi po čtyřech týdnech od započetí stavby — nedal ženě pokoje, dokud se neustrojila a s ním nevyšla. Chtěl, aby viděla dům, vyrůstající z břehu milované Vltavy. Paní Klokočová neviděla sice než trochu červených zdí, na několik metrů ze země vyčnívajících, ale v obraznosti manželově stál tu již celý dům a pan Klokoč ukazoval choti ve vzduchu, kde budou okna, jak budou pokoje široké a kudy se do bytu půjde. Věděl, jak silny budou ve druhém patře zdi, oč budou pokoje nahoře větší než dole, kolik bude schodů do zvýšeného přízemku, kolik do prvého, kolik do druhého patra. Věděl, kde bude světlík, a také věděl, že bude střecha kryta břidlicí a že bude míti dům čtyři komíny. Inu, jak by to všechno nevěděl! Vždyť byl teď na stavbě pořád jako polír, a stavitel Hněvsa vysvětloval mu postup stavby a plán budovy jako nějaké magistrátní komisi.

Tak uběhlo panu Klokočovi příjemně jaro a s nastávajícím letem přiveden dům pod střechu a počato s úpravou vnitřní i zevnější. Pěkně od střechy odíval se dům slabě zarůžovělou omítkou, hmotnými římsami, sádrovým sloupením mezi okny — zkrátka, zcela moderním průčelím. Touž měrou, jakou postupovalo dohotovování budovy, rostla netrpělivost páně Klokočova. Den co den

spěchal do stavby, vnikal přes rozličné harampádí do vnitř, vylézal po schodech nahoru, přihlížel ku práci malířův, lakýrníkův, sklenářův a zámečníkův, procházel domem od přízemku až k půdě, čichal syrovinu všude páchnoucí a utěšoval se, že to do podzimku všechno vyschne a vyčichne; však nejdéle vždy zdržoval se ve „svém" bytě ve druhém patře, jejž dal také stavitel dle jeho vkusu vymalovat, podupával na podlahu, zdali se netřese, měřil okem, kam co postaví, a pak vystál třeba celé hodiny u okna, vyhlížeje na řeku a na Petřín.

Hněvsa, kterýž byl také skoro neustále na stavbě, přicházíval někdy za panem Klokočem do druhého patra, poklepával mu na rameno a říkával přívětivě:

„To vám přeji, pane komisaři, že tu budete bydlit! To jsem rád, že ten byteček bude mít známý! Je to všady pohodlíčko! Na schodech a ve průjezdě plyn, v kuchyni voda, z kuchyně hned špižírnička, všechno na jedno zavření, parkýtky, elektrický zvoneček — a to podívání z okna! Kdybych nemusil právě bydlit na Rejdišti, tenhle byt bych nepřenechal nikomu. Zdráv jste ho užil..."

„A bude všecko do podzimku hotovo?" otázal se kdysi pan Klokoč, „abych mohl dát v čas výpověď?"

„Bude, vašnosti, bude," tvrdil Hněvsa. „Máme krásné léto, vyschne nám to hezky jak oříšek, a v zimě už se budete dívat na klouzačku."

Pan Klokoč vytahoval si za zády klouby prstů, přelétal okem byt, přešel zvolna z pokoje do po-

koje, vrátil se k panu Hněvsovi a otázal se polohlasně, jaksi rozpačitě, tak trochu stísněně, jako by se bál odpovědi:

„Nu, dobře, pane staviteli, to je všecko dobře, ale hlavní věc: co pak to bude stát?"

A zraky starého pána utkvěly na rtech Hněvsových nedočkavě, rozčileně.

„Nu, nebude věc tak zlá," odpovídal rychle stavitel, „ačkoli jsem hezky draho stavěl." A vytáhnuv z náprsí zápisník, sáhl za ucho pro olůvko a jal se ve knížce počítat.

Počítal, počítal chvíli, zamyslil se několikrát a konečně upřev zkoumavý pohled na pana Klokoče, netrpělivého a rychle mžikajícího, řekl hezky volně:

„No, počítal jsem tak na čtyři sta dvacet, ale že jste to vy, zůstaňme na rovných. Máte plyn, vodu, vyhlídku — čtyři stovky není mnoho, že ne, pane komisaři?"

Pan Klokoč neodpovídal. Cítil, že víčka očí jeho skáčou, jako když bubnuje, a koutky pysků trhalo mu to jako „myška". Musil se vyhnout zraku pana Hněvsy, jenž na něj velmi přívětivě pohlížel, a otáčel se poznovu k oknu, pohlédl na řeku, na Petřín, šel pomaloučku do pokoje druhého, pohleděl na strop vkusně malovaný, a pomaloučku vycházel kuchyní na chodbu, pan Hněvsa za ním. U schodů obrátil se pan Klokoč ke staviteli a podávaje mu ruku, pronesl třaslavě:

„To promluvím se ženou, pane staviteli, poroučím se prozatím."

Byl rád, že to řekl, neboť víc nebyl by ani slova mohl promluvit. Zvolna, zvolňoučka slézal se schodů, neboť se pod ním kolena chvěla jako v zimnici.

Jak toho dne domů přišel, sám pan Klokoč nevěděl. Ale když vešel do dveří, zůstala paní Klokočová vyjevena. Viděla hned, že manželu přihodilo se něco nemilého, poznala však také, že není rozzloben, nýbrž velmi lítostivě dojat. I otázala se co nejněžněji:

„Ale mužíčku, jak pak vypadáš, co je ti?"

Pan Klokoč postavil deštník do kouta u dveří, pověsil klobouk na hřeb a pohlížeje upřeně na ženu vyrazil ze sebe:

„Hněvsa chce jen čtyři stovky za ten byt!"

Starý pán pronesl ta slova hlasem chraptivým.

Panička nebyla nikterak překvapena.

„Milý mužíčku — myslila jsem si, že to nebude pro nás, že to bude drahé."

„Já si to nemyslil," chraptil pan Klokoč, „já sloužil prvních šestnáct let za tři sta šajnů ročně — on chce čtyři stovky. A to mi ještě dvacet zlatých dává prezentem . . ."

Že se Klokočovi do nového domu nepřistěhují, musila oznámit Hněvsovi paní Klokočová sama. Starý pán po osudné odpovědi stavitelově ochuravěl.

To se tak nebere!

Kresba dle modelů.

(Psáno v červnu 1886 pro „Švandu Dudáka“.)

Byla pěkná, teplá neděle. Vlastně byl už nedělní večer, tak vlahý, klidný, jaké bývají koncem jara. Pomalounku, unaveně vracely se do města řady Pražanů, kteří hned po obědě buď pěšky, buď drahou „vyletěli“ do zelena v Šárce, ve Hvězdě, v Podhůří a jinam, nebo aspoň do nejbližších hostinců za branami pražskými, na Lišku, na Zelenou bránu, na Petynku nebo do Kravína: a ulice i uličky pražské, v nichž prohánělo se odpoledne jen několik uličníků, oživily se náhle ruchem nespočetných kroků, hlaholem hlasů, smíchem i hlubokým oddychováním, křikem a klením. Pod nohami chodců zvedal se prach, jenž po celé téměř odpoledne klidně odpočíval na dlažbě. Jen v některých širších ulicích, tu i onde znáti bylo stopy posledního kropení — jinak vynášely se vybouřené padrtky suchého bláta a písku výš a výše, zahalovaly upocené chodce, vnikaly jim do úst, do nosů i do očí, dráždily sliznice, lehtaly nosy ke kýchání a vzbuzovaly

v hrdle chuť k opětnému pití. Vždyť cestou každému vypráhlo a pražské zahradní hostince vábily tak neodolatelně k posezení pod kaštany, akáty nebo pod oleandry, kteréž konečně také poskytují dost stínu, když sluníčko — zapadne. A ono zapadlo již před chvílí a na čisté modré obloze vyskakovaly již první hvězdičky, tyto nebeské tulačky, nahlížející nám zvědavě přes hlavy, jaké je dnes pivo v Černém, jaké u Fleků a u Tomáše, a zevlující bez vstupného na zahradní produkce zpěváků u Bucků, u Rozvařilů, u Labuťů.

* *
*

V pivovarské zahrádce u Rozvařilů na Poříčí bylo živo. Již od páté hodiny odpolední obveselovala shromážděné hosty zpěvácká společnost Denkova a někteří její členové už dokonale ochraptěli. Ale nikdo z nich neochaboval. S nastalým večerem rozhojnila se návštěva, zpěváci posilnili se večeří a pěli dále své „prostonárodní" písně, opakujíce přes tu chvíli nejnovější výplod pouliční poesie: „Roste vosyka kolem lesíka, kdo ji nesázel, ať ji neseká", kterážto tklivá píseň konala právě vítězný pochod Prahou.

Prostora zahradní byla osvětlena plameny plynovými, ale ne příliš skvěle; vzdálenější kouty halily se v temno skoro neproniknutelné, a v takovém jednom ústraní, opodál společnosti, u osamělého stolku seděli dva lidé: mladík a dívka. Mladík byl oděn svátečním černým oděvem nevkusného střihu,

jaký se patrně vymejšlí jen pro chasníky. Bylo sice vše nové, čisté, ale všude rohaté, plno záhybů, nepřiléhající, tvrdých tvarů. Hlavně omladina venkovská vyniká podobnou nevkusnou úpravou kroje; látky na něm právě tolik, jako na jiném, i za stejné peníze, ale oděv vypadá, jako by byl ukován, jako by jej byly šily ztuhlé, neohebné prsty. Jsou to výrobky oněch starších krejčí, kteří pokulhávají vždy o dvacet let za svými bystřejšími, obratnějšími soudruhy; kteří nemají smyslu pro onu měkkost roucha, jaké možno docíliti.

Nákrčník mladíkův byl atlasový, křiklavě fialový. Tvrdý klobouk ležel před ním na stole a pocuchané jeho vlasy lepily se na zpocené čelo. Bylo mu horko nejen účinkem teplého, ohřátého vzduchu, ale i zvláštním rozjařením mysli. Přikláněl se stále k sousedce své, našeptával jí otázky a lapal krátké, líné odpovědi dívčiny tak dychtivě, jako by rozhodovaly o jeho životě. A co chvíle zvedal těžkými, upracovanými prsty sklenici s pivem, donášel ji k jejím ústům a přenechával ji pak ruce dívčině, která se chápala sklenice jako ve spaní, jako by chtěla a nechtěla. Chasník rozplýval se vroucím citem milostným, jakého jen byl mocen, dívka seděla tu jako bláto, s rukama založenýma, s pohledem do neurčita, a naslouchala hovoru mladíkovu jako ve snu.

Byla oděna lehkým šatem kartounovým, bíle a červeně kostkovaným, poněkud vykrojeným; přeska černé mantilly byla rozepjata a mantilla sama schumlána byla mezi trupem dívky a opěradlem

hrubé lavice. Účes děvčete byl rozcuchán a přistřižená přední vrstva přizrzlého vlasu zakrývala úplně čelo a spadala téměř na oči. Umělá květina nad levým uchem byla na polo vypelichána, pomačkána, a vězela tak slabě v účesu, že se při každém bezděkém pohybu hlavy zatřásla, jako by jižjiž chtěla vypadnouti.

Tvář děvčete byla široká, plochá, nad širokými tenkými rty vystupoval tupý nos. Oči její byly oné neurčité barvy, již můžeme nazvat šedivou nebo zelenou. Pohybovaly se ve svých jamkách líně, jako by jim bylo do spaní, ale chvílemi zazářil v nich přece oheň, což však nevzbuzovalo dojem příjemný. Podivné ty oči svítily tak nepříjemně, odpudivě — ale náš mladík se v nich utápěl. Neuměl čísti v ženských očích — lidé jeho druhu nenaučí se tomu do smrti. Líce děvčete bylo nehezky bílé, pihami postříkáno, a pod očima, pod spodním rtem i na krku pod bradou stále vypryšťoval pot, jejž otírala chvílemi pomačkaným šátečkem. Jí bylo asi dvacet let, jemu snad pětadvacet. Ona byla nakladačkou v tiskárně, on byl dělníkem zámečnickým. Tolik bylo lze vyrozuměti z hovoru jejich.

* * *

Mladík chopil se sklenice, dopil a zařukal na sklepnici, aby ji znova naplnila. Když před něj byl čerstvý nápoj postaven, zvedl nádobu a nesl ji opět k ústům své sousedky. Každé první za-

vdání náleželo jí. A potom vytáhnuv z vesty hodinky pohlédl na ně a otázal se děvčete:

„Katynko, nebudou vás doma hubovat, viďte, že ne? Je teprva půl desáté!"

Děvče otíralo s nevídanou leností zpocený obličej a odpovídalo:

„Kdo by huboval? — Starý* je v hospodě, mutezna** chroní a ségra*** šla také na flám..."

„Hubovali vás už někdy, když jste přišla pozdě domů?" tázal se něžně milenec.

Holka hodila hlavou, jako by zaháněla mouchy.

„To je rozum, že hubovali — dřív — ale to nás nežere. To se tak nebere..."

Mladík hleděl se zalíbením na sousedku. Vše, co ona pověděla, připadalo mu tak roztomilé, upřímné; přiklonil se k ní a políbil ji na široké, tenké rty. Katynka seděla nehybně a když oddálila se hlava mladíkova, přejela šátkem ústa, jako by na ně byla sedla moucha. Milenec přitulil se úže k děvčeti a tázal se polohlasně:

„Katynko, máte mě přec ráda, ano?"

Neodpověděla hned, a pak pronesla:

„No bodejť že."

„Hodně, Katynko?" žadonil dále mladík.

„Dost!" odpovídala stejným způsobem dívka.

Pomlčeli na chvíli. Potom zmužil se milenec k dotazu, k němuž po celý večer se připravoval:

„A než jste chodila se mnou, vídal jsem vás

---

* Otec. ** Matka. *** Sestra.

s tím Švarcem, co byl dříve u vás v tiskárně u kola. Toho už nemáte ráda?"

Děvče upřelo nyní lenivý pohled na tazatele a odpovědělo zdlouhavě:

„Už s ním nechodím!"

„A měla jste ho ráda, moc ráda?" dorážel milenec dále.

„To se tak nebere," odpovídala Katynka. „Sama jsem nemohla do hospody chodit. Vždyť už má dávno jinou..."

Zase pomlčeli. Mladík si hrál s cípem mantilly a vzdechl několikrát z hluboka. Konečně pustil cípek, vyňal z úst užmolený nedopalek doutníku, dávno vyhaslý, a přiklonil se k děvčeti:

„Koukejte, Katynko, to mě mrzí náramně, že musím teď zase z Prahy na stavbu, že vás nebudu mít..." a pak si dodal odvahy a dopověděl: „Vy budete chodit s jiným, co?"

Ústa děvčete rozevřela se k zívnutí; když si je odbyla, zadívala se někam přes rameno mladíkovo a odvětila:

„Nebudu — vždyť nikdo nepřijde."

Pro mladíka mělo cenu jen slovíčko „nebudu" — dodatku si nevšiml, nepochopil ho. Ale měl přece ještě obavu.

„Budu venku asi dva měsíce — nezapomenete na mne?"

„Dva měsíce?" ptala se táhle holka, jakoby uvažovala, zapomene-li za tu dobu či ne. „Dříve nepřijdete?"

„Dříve ne, Katynko; máme práci na třech štacích, moc kování všude, bude nás venku pět."

„Vyděláte venku mnoho?" ptala se Katynka dále.

„Dost," přisvědčil mladík, „a zase mnoho se utratí; to víte, v tomhle horku ven..."

„A přijdete zas jistě do Prahy?" ptala se dívka znova.

„Jak bych nepřišel, když tu mám vás!" zahoroval zámečník.

„Tam bude holek — venku," pronášela Katynka jako ze spaní.

„Ale pro mne žádná, Katynko," ujišťoval zámečník, „když mám doma vás. Jak byste si to mohla myslit!"

„To se tak nebere!..." končilo děvče hovor a potřásalo šátkem před ústy, jako by zahánělo nové zívání...

— — — — — — — — — — — — — —

Dopili, vzchopili se, děvče trochu spořádalo pomačkaný svůj úbor, a vycházeli od Rozvařilů směrem k Poříčí, zahnuli k ulici Biskupské a kráčeli do úzké uličky ve čtvrti Petrské, blíže mlýnů, tiché, opuštěné. Před nízkým, širokým domem se rozloučili, milenec pokryl pihovitou tvář dívčinu polibky, potom vešla Katynka do domu výčepem vedle domovních dveří, v němž ještě svítili a odkud zaznívalo několik chraptivých hlasů.

Zámečník vymotal se z bludiště spletitých ulic a uliček a zamířil ke Dlouhé třídě, kde byl jeho domov. Šel zvolna, zvolňoučka, jako by chtěl pro-

dloužiti tento tichý, blažený večer. Sňal klobouk s hlavy a otíral strakatým kapesníkem čelo. Chýlilo se jaro ke konci, byla horká červnová noc a v jeho nitru sálal oheň lásky.

Vzpomínání na dnešní večer mělo mu stačiti na celé dva měsíce, než se navrátí do Prahy, aby Katynku na novo objal.

* *
*

Byl zas nedělní den, pozdní odpůldne, když náš zámečník se ubíral z Dlouhé třídy do šedivé, zastrčené ulice ve čtvrti Petrské. Kráčel dnes rychleji než onoho večera, kdy se byl s Katynkou rozloučil. Vrátiť se asi před hodinou drahou z venkova, kde přes dva měsíce byl pracoval, a toužil po ní, po Katynce, s níž v předvečer svého odjezdu na venkov byl u Rozvařilů tak šťastnou chvíli zažil.

Ale dnes netvářila se obloha nebeská tak přívětivě, jako onoho jarního dne, dnes nebyl vzduch prosycen tak těžkým teplem jako tehdáž. Modrá klenba nebeská zastřena byla od východu k západu a od severu na jih záplavou husté šediviny, nehybné, neprostupné, nepropouštějící jediného paprsku slunečného, a povětří bylo ostré, sychravé. Foukaloť již ze strnišť a tato neděle byla prvním z oněch dnů, kdy cítíme, a vidíme, jak léta kvapem ubývá, jak panování jeho na krátko, kterak se blíží podzimek.

Milovník vykračoval rázně ke svatému Petru a nevšímal si, jaké je počasí. Těšil se jen, jak

překvapí Katynku, až se před ní objeví, jak radostně ji obejme, jak se jí pochlubí značnou úsporou ze mzdy na venkově a jak se jí dnes konečně zeptá, kdy tedy ona myslí, že by se mohli vzít. Nebo o tom taky nutno konečně promluvit!

A s podobnými myšlenkami blížil se víc a více k místu, kde ona dlela. Přešel již náměstí Petrské a proběhnuv krátkou ulicí za ním zahýbal do jiné, kde stál nízký, široký domek s výčepem. Bude-li doma? přemítal. Vždyť jí neoznámil, že dnes přijede, vždyť mohla někam odejít — jak je pošetilý, že myslí, že ji musí najít doma! ulekl se při pomnění, že by jí doma nezastal, že by měl celý zbytek dneška strávit bez ní, sám, opuštěn, nevěda, kde ona chodí. A aby tuto možnost oddálil od sebe co nejvíce, kráčel nyní pomaleji k povědomému stavení.

Již po prvních několika krocích do uličky zavadily o jeho sluch vřískavé zvuky vzdálené tahací harmoniky. Čím dále kráčel, tím zřetelnější byl kvikot vřískavého nástroje a zároveň zalétal k němu také hlahol hlasů mužských i ženských, chraptivých, kvikajících, ječivých i výskajících. Zámečník poznal, že vše to vychází z výčepu v domě, v němž bydlí Katynka.

Tato křiklavá veselost ve výčepu tvořila nepříjemnou protivu k nevlídnému, sychravému počasí dnešnímu. Zámečník přál si všady klid, aby nebyl vyrušován v milých svých snech, a tu jest uvítán řehotem zpilé společnosti, která stůj co stůj chce mít veselou neděli.

A pojednou obestřela milence neskonalá sklíčenost; nevěděl sám, jak a odkud to na něj padlo. Tu prohánělo se ulicí nějaké klouče, přede vraty nízkých domků stála malá děvčátka s loutkami v rukou a konejšila dřevěná nemluvňata. Onde vyhlížela mrzutá, svraštělá tvář stařecká, tam se mihla ženská postava v nedbalkách a vběhla zase rychle do průjezdu. Nebyl ještě večer a přece se zdálo, jako by se vše chtělo uložit ke spánku. Před výčepem okounělo několik větších kluků, z nichž dva tři nejsmělejší nahlíželi dovnitř zasklenými dveřmi.

Zámečník pospíchal dále, minul plaše výčep, ani se nepodívav do okna, a zahnul do vrat. Oddechl si, když vystupoval na první dřevěné skřípavé schody, neboť tuto již připadal si jako dobře uschovaný; ještě okamžik — a spatří Katynku.

Vystoupil do patra, přikročil ke dveřím a zaťukal na ně nesměle — žádná odpověď. Stiskl kliku — zavřeno. Zaklepal silněji — všude prázdno, hlucho. Nebylo tu nikoho doma, nebyla doma ani ona, na niž se tak těšil.

Stál chvíli nerozhodně a nevěda, co by počal. Konečně se obrátil a sestupoval. Umínil si, že počká ve průjezdě za vraty tak dlouho, až se z Kacafírových někdo vrátí, až přijde sama Katynka.

Stanul dole na okamžik mezi vraty a vyhlédl na pravo i na levo na ulici, přichází-li někdo. Nikdo. Krom několika uličníků nebylo na ulici nikoho, všady ticho. Jen z výčepu doléhaly sem skřeky harmoniky, chvílemi se utápějící v pusté směsici hlasův, chvílemi ji přemáhajíce.

Zámečník uchýlil se za přivřenou půli vrat a opřel se o zeď. Jak dlouho bude čekat?

Vzadu ve průjezdě vrzaly chvílemi dvéře. Byly to dvéře z výčepu, jimiž také Katynka chodila obyčejně domů, když domovní vrata byla zamčena. Vycházely tamtudy střídavě postavy mužské i ženské, kamsi na dvorek, a vždy zas vracely se do výčepu. Tito lidé bručeli a trilkovali si cestou a zdáli se býti v nejlepším rozmaru. Zámečník neohlížel se za každým z nich, ale když přece chvílemi a bezděky zrak v tu stranu otočil, poznával, že postavy mužů kráčejí nejistě, že se nachylují v pravo v levo. Viděl, že ti lidé jsou napilí — teď, odpoledne, kdy je daleko do večera! Toužil po Katynce — tesknota, jež se ho prve zmocnila, opanovávala ho vždy víc a více.

A pojednou, když vyhlédl opět na ulici, uslyšel za sebou, u dveří výčepu, tutlaný smích několika ženských hrdel. Obrátil se a spatřil tři dívčí postavy ve průjezdě u dveří, kterak naň ukazují. Sotva viděly, že jsou pozorovány, vrazily do vnitř a rozpustilý chechtot zanikl, když za nimi dvéře zapadly. Ale okamžik ten postačil, aby zámečník uviděl, že jsou všecky tři oděny světlými šaty, některá docela bíle, že mají životy s krátkými rukávy a že mají ve vlasech a za ňadry nějaké zelené snítky, jako rozmarinu nebo myrtu.

„Tu snad je nějaká svatba ve výčepu," projelo mu hlavou, a hned si umiňoval, že nebude déle čekat. Podobné výjevy nehodily se ke dnešnímu jeho smutnému rozpoložení mysli. Upravoval

si oděv, zapínal kabát a hotovil se k odchodu. Ale než vykročil z domu, vrzly zadní dvéře znova a za zámečníkem zachrastily ženské kroky a zašustěl oděv. Obrátil se a stanul překvapením jako přimrazen. Před ním stála Katynka v neobyčejném úboru. Byla od hlavy po paty bílá, také již hezky pomačkána, a přizrzlý její vlas ozdoben byl myrtovým vínkem, drobet povadlým, pocuchaným, na stranu svislým. Pihovitá její tvář byla zruměněna, nejspíše požitkem nápojů, i její ruce, pihami pokryté a až k záloktí holé, byly zarůžověly.

„To jste vy, Alois?" otázala se milence, který dosud překvapením nemohl promluviti. „Na koho čekáte?"

„Inu, můj Bože, na vás, Katynko!" odpověděl stísněně milenec. „A co pak je to tu dnes?"

„Tady? Ve výčepu?" ptala se táhle Katynka. „Svatba!"

„A vy jste za družičku?" vyrazil ze sebe Alois.

Katynka otřela krajkovým šátkem zpocenou bradu a odpověděla jednotvárně:

„To je moje svatba..."

„Katynko!" zvolal Alois, ale dále nemohl. Cítil, že se mu stahuje hrdlo, že by mu přeskočil hlas, kdyby ještě slovo pronesl. Hleděl na ženštinu před sebou, jako na podivuhodnou věc, jíž nerozumí, a bylo mu, jako by se s ním celý průjezd točil. Konečně přemohl své pohnutí a překvapení a vyrazil ze sebe:

„Ale pro Krista — pána — vždyť jste řekla

— že máte ráda mě — vždyť jste na mne měla čekat!...“

Katynka tu stála a poslouchala, jako by byla řeč o někom jiném, a když Alois dokončil, odpověděla povědomým líným způsobem:

„Prosím vás — to se tak nebere! On dostal Švarc pěkné místo — tak zas přišel a spěchal na to...“

A vidouc, že Alois neodpovídá, pobízela ho:

„Pojďte si sednout k nám do výčepu, vedle mne — tady je vítr!“ A otřásala se v lehkém, propoceném oděvu.

Alois tu stál jak opilý, půda pod ním se kolébala, stěny průjezdu skláněly se nad ním — a před ním stála ve průjezdě Katynka, na niž po celý čas myslil, jíž se nemohl dočkat a s níž se takto shledal. Nemohl ze sebe vypraviti slova a nebyl by se hnul s místa, kdyby ze zadu nebyl pojednou zazněl surový hlas:

„No, Katy, nemělas těch flámů dost za svobodna? Začneš zase hned po dnešku...?“

Byl to Švarc, mladý manžel Katynčin.

Ženština se obrátila beze slova, doběhla ke dveřím a Alois spatřil jen, jak se tu do výše vznesla mužská ruka — Švarcova — jak dopadla na hřbet bývalé milenky, až ji vrazila do výčepu, jak za ní muž ihned vstoupil a jak s třeskotem zapadly dvéře výčepu...

Vypotácel se z průjezdu do ulice a dal se opačnou stranou, aby nemusil kolem výčepu, v němž po návratu mladých manželů Švarcových z prů-

jezdu se rozpoutala prudká hádka. Zpilý, zuřivý Švarc chrlil hřímavým hlasem spoustu surových nadávek na ženu, již podezříval, že si v den svatby umluvila dostaveníčko s bývalým svým milovníkem. Za mladou ženu, která byla líná na slovo, odpovídala mu ječivým hlasem její matka, stará Kacafírová.

Aloisovi bylo, jako by na něj hleděla s výsměškem celá ulice.

Setmělo se zatím valně a tu a tam vyskakovala v malých oknech úzkých domků světla, za potrhanými, chatrnými záclonkami míhaly se stíny; vítr hvízdal nyní mnohem silněji a zámečník klopýtal šedivou uličkou, nevěda kam, a levice jeho mačkala v kapse stříbrné srdíčko na krk, jež přinášel milence na památku opětného shledání.

Obloha šedla víc a více a nížila se k zemi, jako by ji chtěla přikrýti.

A v prsou zámečníkových zbyla ze všeho jen ozvěna slov Katiných: „To se tak nebere...“

„Ztracený ráj“ páně Tetřevův.

(Psáno v červnu 1886 pro „Národní Listy“.)

I.

Sousedé v Plavecké ulici podivili se velmi jednoho rána, když viděli, kterak pan Tetřev počíná vyprazdňovati hokynářský svůj krámek, kterak vynáší odřený a spuchřelý nábytek kus po kuse a nakládá na ruční vozík, u něhož stál nejstarší synek, kterak nacpává do nůší a puten nádobí svého „závodu“ a zbytky zboží, láhev s trochou višňovky, hrnec s kyselým zelím, něco zemáků, hromádku přesličky, několik rýžových kartáčů na podlahu, růženec míčů, pět párů lýkových trepek, láhev s kyselými okurkami atd. atd.

Ano, Tetřevovi se stěhovali! Tetřev chodil vážně z krámku k vozíku a od vozíku do krámku, vynášel pozorně předměty, kladl je s vážnou tváří a starostlivě na vozík, jako by balil zlaté zboží do bavlnky, a když ho někdo z mimojdoucích pozdravil, sotva že pohodil hlavou a odbroukl roztržitě poděkování a zase měřil s důležitou tváří mezeru mezi vozíkem a krámkem.

V krámku stála rázná, všestranná a neocenitelná družka života jeho, paní Tetřevová, sundavala s polic hrnečky, láhvičky, košíky, řehtačky, suché makovice a ostatní inventář, kladla to opatrně manželu do náručí, a když se jí zdálo, že si venku s rovnáním příliš hraje, houkla na něj chvílemi netrpělivě:

„Neusni při tom a dělej, starý! Takhle bychom se stěhovali tejden!"

Po takovém napomenutí otočil pan Tetřev hlavu ke krámu a odpověděl vážně, jako by se nechtěl zlobit:

„Jedno po druhém, víš, jako to dělají v Paříži!"

Načež zaječela paní Tetřevová:

„Ty jsi v Podskalí a ne v Paříži! A strkej se!"

Potom už pan Tetřev neodpověděl a nakládal dále, ale když vešel do krámu, přeměřil svou polovici přísným pohledem a řekl:

„Ty stará, ty si budeš musit dát řádnou petlici na hubu, až teď budeš jednat s noblejšími partajemi. To své štěkání nech tady, s tím se nemusíme stěhovat!"

A honem vyrazil s nějakou rachotinou z krámu, aby uřízl manželce odpověď.

Znenáhla se rámotí na vozíku kupilo do výše a pan Tetřev teď vyrovnával na všech stranách, aby měl vozík rovnováhu.

Chvílemi se práce přetrhovala, neboť ze sousedstva trousil se ledakdos, aby něco koupil, a pak

musila paní Tetřevová obsluhovati kupce, čehož pan Tetřev použil, aby si trochu odpočal. A tu zastavil se některý soused plavec, spěchající do práce, nebo posluha, ubírající se na své stanovisko, a otázal se Tetřeva:

„Co pak, sousede, vy se stěhujete?"

„Ba stěhujeme," odpovídal hokynář vážně a důležitě. „Stěhujeme! A již abychom byli vystěhováni!"

„Kam pak, kam?" zněla další otázka.

„I, trochu vejš tam do Prahy," odpovídal Tetřev, utíraje zapocené čelo.

„A co pak se vám u nás už nelíbí?"

„Co pak o líbení," hodil Tetřev hlavou, „o to by nebylo, ale my teď začneme něco lepšího, většího."

Při tom se zatvářil, jako by chtěl otevřít na Příkopech velkoobchod, nechal tazatele stát, přistoupil k vozíku a rovnal tu něco, co již desetkrát bylo srovnáno.

Konečně byl vozík vrchovatý, Tetřev utáhl náklad provazem kříž na kříž, a když se ve krámku stoje nasnídal, zapřáhl se v předu, synek v zadu zatlačil, a vozík rachotil po hrbolatém dláždění do třídy Vyšehradské a odtud šikmo kolem Společenské zahrady do ulice Benátecké. Tetřevovi stěhovali se výše, do Tůní v sousedství ulice Žitné.

Jeli tak asi třikrát a ve dvě hodiny po poledni byli vystěhováni až na hromádku střepů, hadrů, třísek, což nestálo za odvážení.

II.

Začít něco lepšího, většího — to byl dávný sen hokynáře Tetřeva. Zdálo se mu, že hokynaření v Plavecké ulici je náramně mizerná věc, ale hlavně se mu zdálo, že se to pro něj nehodí. On vlastně nevěděl, co by dělal; až dosud se prací nepotrhal a dle všeho zdálo se, že se jí do smrti nestrhá. Duší hokynářského závodu byla vlastně paní Tetřevová a muž jen tak po krámku okouněl, kouřil z dýmky, ujídal nakládané okurky, upíjel višňovky, a největším a nejdůležitějším jeho výkonem bylo, že rozštípal časem na špalku před krámkem pro nějakou kuchtu ze sousedství kousek dříví a že pomáhal služkám zvedat mandl v krámě — rázné velení milé choti donucovalo ho k těmto ochotám. Ale to štípání se mu nejvíc protivilo. Byl pan Tetřev také u „sboru" a zdálo se mu, že drvoštěpská jeho činnost nesrovnává se nikterak s důstojností uniformy, v níž zúčastňoval se pohřbů „kriegskamarádů" a slavnosti Božího těla. A když tak někdy ubíral se s flintou na rameně domů a cesta vedla ho ulicí Spálenou nebo Širokou, stanul tu před pečenářským závodem paní Ruprichtky nebo Severky a mžouraje po vyložených, do zlatova vypečených husách a kuřatech, po zaječích hřbítkách a špikovaných koroptvích, po lesknoucích se selatech a nadívaných holoubatech jak lakem politých, oddechl obyčejně z hluboka, zádumčivě, a duší jeho táhlo přání: „Tuhle to, to

by bylo tak něco — to bych se pak nemusil za svůj karakter stydět!"

A kráčel s flintou trudně dále — domů, odstrojoval se lítostivě a přistupuje zase ke svému špalku styděl se při pomyšlení, že by ho v téhle posici spatřil někdo, kdo ještě před chvílí obdivoval se jeho pádnému pochodu v řadě, jeho blejskavé ručnici, jeho bezvadným šňůrám na prsou. Ovšem těšil se pomyšlením, že sem do Plavecké ulice málo kdo zabloudí, že je tu nepozorován.

A když viděl, že je žena v dobré míře, uhodil nenápadně na strunu:

„Ale stará, poslouchej, tahle Ruprichtka a ta Severka, to jsou obchůdky! Ať jdu kolem kdy chci — lidí je tam vždycky namačkáno a ony nestačí sekat ta pečená zvířata! Panečku, to se vyplácí!"

„Co jde, všecko se vyplácí!" odsekla mu obyčejně milá choť. „Však my také nechodíme žebrat!"

„Inu, ale ta fajnovost krámu!" poznamenal Tetřev jako docela lhostejně.

„Prosím tě, ty fajnovej," ušklíbla se paní Tetřevová, „snad ti tohle naše je sprosté! Každý nemůže být trachterem!"

„Inu," poznamenal zase Tetřev a tvářil se tak ledabyle, jakoby ani nemyslel, „musí ono se to umět u p í c t, to je to. A to taky každý nedovede!"

Řekl to tak, jako by spal, ale podařilo se mu. Paní Tetřevová obrátila se k muži, založila levici do boku, roztáhla všech pět prstů pravice proti

Tetřevovi, zamíchala jimi ve vzduchu a pronášela mačkaným hlasem:

„To je ňáké umění, upect husu! Ještě aby sis naříkal, že ti je dobře nepeču! Žes tak někdy nechal něco stát! Co umějí ty tam, umím já taky — já prodávala pečeně dřív, než tys mě znal!"

„Ale na Vaječném trhu — hned z pekáče!" prohodil zase jako lhostejně Tetřev.

Panička pochopila úšklebek.

„Maňase!" rozkřikla se, „ten pekáč živil celou naši rodinu, a kdybych si nebyla tebe vzala, mohla jsem dnes mít hodný činžák...!"

„Ale ty se vždycky hned zlobíš," udobřoval Tetřev manželku, „já nic nemyslil...!"

„Tak drž hubu!"

III.

Jednoho dne vyslala paní Tetřevka manžela do ohrad, aby opatřil pro krám drtiny.

Minula desátá, jedenáctá hodina, chýlilo se k poledni, ale Tetřev dosud se nevracel. Ženou jeho trhalo to a již se nemohla dočkat, jak mu vyčeše, když pojednou vstoupil do krámku bez pytle s drtinami sice, ale s obličejem zářícím, což vzbudilo v paničce podezření, že pan manžel spletl si cestu a místo do ohrady dostal se někam do hospody.

„Kde tě satani nosili!" rozkřikla se na muže

vidouc, že vchází tak kurážně a že se pranic neleká zaslouženého výtopku.

„Musil jsem čekat, až mně vyplatí peníze," odvětil muž sebevědomě.

„Jaké peníze?" zarazila se Tetřevka, „kdo ti měl co vyplatit?"

„Víš, jak jsi tuhle ve středu celou noc tak štěkala, udělal jsem si z toho numera a vsadil jsem — koukej, tadyhle nesu terno!"

Tetřev sáhl opatrně do náprsní kapsy, vyňal odtud odřenou honáckou tobolku, rozložil ji, a Tetřevka spatřila na dlani mužově — čtyři stovky.

„Dej to sem!" zvolala a natáhla ruku po penězích, když se vzpamatovala z překvapení.

„Počkej, počkej," odpovídal Tetřev a zaklopil rychle tobolku, „to je moje! Ale já ti dám, když začneme něco lepšího, většího, víš — ty pečeně! Koukej, máme teď termín, můžeme vypovědít a jít někam tam vejš — víš, že mě tohle to pranic netěší."

„Ale kam?" otázala se Tetřevka, pojednou srozuměna a nakloněna záměru mužovu.

„Kam?" opakoval muž. „To jsem už vynašel. Teď jsou zbořeny hradby, nahoře na Vinohradech se staví jak o závod, lidí je tam jako much — dole v Praze bude pomalu prázdno — víš, mohli bychom tam na blízko někam — v Tůních je pěkný krámek, díval jsem se na něj, dvě stovky ročně, za krámkem pokojík a kuchyň, to bychom vzali. Budeme péci husy a zajíce, vařit ráno polévku,

víš to je čisté a nobl — ty budeš mít při tom také líp..."

Nu, slovem: Tetřevka se dala svésti. Po poledni měl domácí pán výpověď, odpoledne šel Tetřev se ženou, aby jí ukázal krámek v Tůních, najali jej, dali závdavek — Tetřev odevzdal své ženě čtyři stovky, a o Havelském kvartále odcházeli z Plavecké ulice.

Nebylo šťastnějšího člověka nad pana Tetřeva, když se udomácnil v krámku v Tůních a když Tetřevka poprvé vyložila za okno pečené dvě husy, špikovaný zaječí hřbet, mísu s pečenou sekaninou a na plechu třaslavou huspeninu, okrášlenou tvrdým vajíčkem a citronovou korou. V krámku na pultě byly také rozličné lahůdky: smažení mřínci, smažené telecí nožičky, čisté syrové husí drůbky a krev, a několik nadívaných holubů.

Tetřev chodil po krámě s povyplazeným jazykem od jednoho talíře ke druhému, čichal ke všemu, pomlaskoval si a říkal:

„Aby tohleto nešlo! To by lidé nemusili mít oči!"

„Jen mi to pořád neočuchávej!" okřikovala Tetřevka muže.

„No, ta vůně nic nestojí," bránil se Tetřev. „Musím taky vědět, co tu všecko máme."

Ještě hladovější pohledy než pan Tetřev upíraly na neobvyklé množství pokrmů čtyři děti jeho, kteréž obcházely pult kolem do kola, přistupovaly k oknu, vdechovaly do sebe dychtivě vůni pečení,

a když matka počala sekat první husu na porce, skupily se kolem ní a praly se o kousíčky. Všechna mláďata Tetřevovic utržila hned prvního dne za všetečnost po několika pohlavcích a později nestačila je matka vyhazovat z krámku do pokojíku. Děkovala Pánubohu, když nejstarší dvě odcházely do školy, a mladších nezbavila se dříve, dokud jim nestrčila do ruky nějakou kost k obírání. Pak je vyhodila i s kostí do kuchyně.

Ale největším břemenem v novém obchodě jejím byl pan manžel, Tetřev sám. Tetřevka mohla se zfanfrnit, když přišel někdo pro kousek pečeně nebo sekaniny a Tetřev jal se kupce obsluhovat. Hrabal se v mísách s takovou rozkoší, jako by vybíral kousek pro sebe, nastrkoval kupujícím řízky stále jiné a jiné, pomlaskával při tom a točil stehýnky a nožičkami v prstech, načež pleskal zase porcemi do mísy a vybíral jiné.

Při takových příležitostech probodala Tetřevka muže nejjedovatějšími pohledy, a sotva se za kupcem zavřely dvéře krámu, zasyčela:

„Nestrkej mi do toho pazoury, Tetřeve, nebo ti je zurážím!"

„Co pak nemám čisté ruce?" bránil se Tetřev; „dyť musím kupcům ukazovat, co všecko máme!"

„Nech mně toho, nepleť se do toho!" zlobila se panička dále. „Já si to opatřím sama — to je obchod pro ženské, ne pro mužské!"

Po takovýchto potyčkách postavil se Tetřev se zádumčivým pohledem k oknu a zadíval se tu

do některé mísy, jako by v ní chtěl duši utopit. Jedinou útěchou bylo mu pak, když manželka odskočila do kuchyně, že sáhl rychle po něčem do mísy a že s báječnou rychlostí spolkl kus zajíce, husy nebo huspeniny.

V.

Než všeho do času. Jednoho dne — schylovalo se teprve druhé čtvrtletí ode chvíle, kdy provozovali pečenářskou živnost — vypadla Tetřevka na tyto tajné manévry mužovy, překvapivši ho tak rychle v krámě, že leknutím upustil nedohryzené stehno husí na podlahu — a přepadení toto mělo za následek, že vysněná, vytoužená existence Tetřevova jako šefa závodu s pečeněmi zřítila se v prach.

„Proto já se nemohu a nemohu dopočítat!" zuřila Tetřevka, „když ty mi tu za zády zboží užíráš. Já peču jako blázen, a ty vyjídáš! Konec, basta — zavřeme to! Půjdem tam, kde jsme byli!"

A rozezlená žena nedala se udobřit. Nevypršel ještě kvartál a již ohlásila Tetřevka domácímu pánu, že se budou stěhovat, že jim obchod nejde tak, jak si myslili, že by tu přišli o všecko — a pak vybrala se dolů do Plavecké ulice, kde přídavkem dvacítky získala šťastně bývalý krám, v němž po dvacet let žila život tak spokojený.

Za tři měsíce po Hromnicích stěhovali se Tetřevovi zas dolů do Podskalí a byli radostně vítáni

bývalými sousedy, z nichž někteří těžce pohřešovali pana Tetřeva jako obratného hráče šestadvacítky u Trajců.

Paní Tetřevová všecka zářila, když ocitla se poprvé v někdejším krámku svém, v němž postaven mandl na staré místo vedle sudu s kyselým zelím.

Jen pan Tetřev chodil dlouhý čas se svěšenou hlavou, a kdykoli bylo mu jíti kolem krámu paní Ruprichtky na Spálené ulici nebo paní Severky ve třídě Jungmannově, mrskl okem zcela úkradmo do výkladní skříně, vycpané pečeněmi všeho druhu, a zrak jeho skoro se zaléval při vzpomínce na — ztracený ráj v Tůních.

Malíř a malíř!

(Psáno r. 1888 pro jubilejní almanach spolku královéhradeckých akademiků „Dobroslav“.)

V rušné ulici hořejší části Nového Města pražského, již blízko Královských Vinohrad, stojí široký a vysoký dům, skoro podobný oulu. Nájemníků v něm jako včel, a od rána do večera, ba, do noci neutichá na jeho schodech a pavlačích, chodbách a síních i v bytech šum a hluk; kdyby nebetyčný obr přiložil k němu ohromné svoje ucho, měl by asi podobný poslech, jako nepatrný, obyčejný smrtelník, naslouchající u oulu.

Kolik v domě tom lidí, ví jen domácí pán a domovník, a také ti snad jenom s namožením vší své paměti. My jich nespočítáme. Musili bychom na to přijít v noci a pak ještě bylo by třeba zjistiti, kolik vážených obyvatelů lidského toho mraveniště sedí u Bachorů neb u Lajblů, v Černém pivovaře neb u Čtrnácti pomocníků.

Hledal jsem v té spoustě chodeb a dveří jednou někoho a povšiml jsem si při té příležitosti dvou tabulek na dveřích, oznamujících, kdo za tě-

mi dveřmi bydlí. Jedna visela v prvém patře, byla ozdobná, z broušeného skla, černě podložená, a na černé té půdě skvěl se zlatý nápis: Tadeáš Líbrcajt, malíř pokojů. Tabulka druhá ze sprostého železného plechu, prozírajícího rozpraskaným povlakem bílé někdy, nyní valně žloutnoucí fermežové barvy, lpěla na dveřích malého bytu ve třetím patře a oznamovala slepým, otřelým červeným písmem: Stanislav Rozvoda, malíř akademický.

* *
*

Je sobota, teplý letní den, hezky pozdě odpoledne. O kamenné pažení širokých domovních vrat opírá se vážný, důstojný obyvatel přitmělé díry vzadu ve dvoře, za pumpou, blíže řady dřevníků. Je to pan Kašpar Slupka, sebevědomý domovník veliké té posady lidí, o níž svrchu zmínka. Vykuřuje spokojeně sádrovou dýmku, nasazenou na dlouhý troubel z pravé bosenské višně, jejž mu přinesl z vojny jeho syn. Kašpar Slupka je švec starého, dobrého učení, ale jeho bytí nezávisí na té troše prťačení. Co potřebuje pro sebe a svoji rodinu, vynáší mu štědře domovnický jeho úřad. Svým řemeslem obsluhuje jenom partaje ve „svém" domě, a to nikoli všecky; jen ony lepší, které slušně a hotově platí. Proto může již v sobotu odpoledne hodit kladivem a šídlem, nacpe dýmku a vyšárá se v pestrých, vlnou vyšívaných trepkách do vrat, kde vydrží až do večera čuměti do ulice. Úklid a pořádek v domě obstarává jeho žena

Anastázie. On jenom v noci otevírá. I tento výkon přenechával na počátku s polovic ženě, ale ona byla příliš shovívavá a „horší" nájemníci zůstávali jí dlužni. Následkem toho věnoval se nejdůležitější části svého úřadu zcela sám, a kdokoli teď přichází v noci domů a setká se ve vratech s přísným zjevem páně Slupkovým, neodváží se říci: Dnes nemám drobných — až zítra...

Vyškrabe, kde co je, a zaplatí povinnou odměnu za otevření.

Postavy nájemníkův a nájemnic, dětí a služek, učňův a posluhovaček kmitají se mimo pana Kašpara, ale on málo komu věnuje patrnější nějakou pozornost. Jen chvílemi, mihne-li se nějaký slušnější kabát, pozvedne smaltovou čepičku a zahučí buď ledabylý neb uctivější pozdrav, dle patra, do něhož nájemník náleží, a dle počtu pokojů, které obývá. Ostatně v tom domě je málo noblesy, dle jeho soudu.

Teď vržou s kamenných schodů nějaké sebevědomé kroky a hned potom ozývají se již ve průjezdě a blíží se ke vratům.

Pan Slupka se otáčí a vyndává z úst špičku dýmky. Zná povědomou tu chůzi. A ještě je nájemník osm kroků vzdálen a Slupka již snímá čepičku a pozdravuje uctivě:

„Šťastné dobré odpoledne, milostpane..."

Milostpán, tlustý, veliký, červenolící, širokolecí, v bílé vestě, na níž se třese silný zlatý řetěz, vznáší masitou pravici ke klobouku a dotýkaje se stře-

chy tučným ukazováčkem, jejž obejímá těžký pečetní prsten, děkuje velikomyslně:

„Servitér, Slupko, servitér!"

A potom jenom na okamžik se zastaviv otazuje se:

„Nebude pršet? Co říkáte?"

„Ba dnes ne, milostpane, dnes už ne!" odpovídá Slupka ochotně, se zjevným potěšením, že byl poctěn otázkou milostpánovou. „To vydrží do zítřka."

„Jen když do půlnoci, abych přišel za sucha domů," přeje si tlustý pán, a zvedaje opět ukazováček ke střeše klobouku vychází ze vrat.

Než se byl tento skvělý pán objevil, přišel a o druhou stranu pažení vrat se opřel Matěj Rokyta, hokynář z vedlejšího domu; přichází vždy, jakmile spatří ve vratech Slupku, aby s ním trochu pohovořil. Taky on pozdravil pána němým pokynutím hlavy a pošinutím své placatice a teď, když „milostpán" zašel, pronáší k Slupkovi polohlasně, šetrně, aby snad pán jeho poznámku nezaslechl:

„Tomuhlec panu Líbrcajtovi se daří, co?"

„To si myslím," odpovídá Slupka důrazně a s velikým sebevědomím, že má takového nájemníka. „Ten? Ten maluje po celé Praze — ten nemá ani dost barvy, aby všecko popracoval, co se od něho žádá. Ten si stojí, pane. Kdyby chtěl, mohl si tuhle boudu už dávno koupit — drží si v prvním poschodí čtyry pokoje a má služku a chůvu. Ale co by se zlobil s nájemníky a berním ouřadem! Co má, má ve spořitelně, a nikdo mu do toho

nevidí. — Ale však on taky maluje! Barvy jako oheň, samé nové patrony, a do průjezdu a na schody maluje teď lančafty jak degorace v divadle..."

Vytryskl slinu do ulice, urovnal si čepici na hlavě a dodal ještě:

„To věřím, tomu se daří! Ale však on svému rozumí..."

Jen dopověděl, ozývaly se nové kroky z útrob domu. Se schodů sestoupila jiná postava, prostřední, suchá, v plátěném, pomačkaném oděvu, bez řetízku na vestě, s širokou stuhou kolem krku, v černém širáku na hlavě. Tvář kostnatější, ovroubená řídkými kaštanovými vlasy. Černé oči jsou poněkud vpadlé, ale pěkné, výrazné. Na obličeji rozestírá se výraz starosti, tu tam ryje se již vráska, ač je muži málo přes třicet. Svislá pravice drží vyrudlý fialový mužský slunečník, levice tiskne k boku desky prostřední velikosti, u nichž asi dvě, tři tkanice scházejí. Volným krokem kráčí průjezdem ke vratům.

Pan Kašpar Slupka ohlédl se na polo, kdo jde, a s tváře jeho rázem zmizel onen blahopřejný výraz, který ji pokrýval, když hovořil o panu Líbrcajtovi. Za to se rozestřel na širokém jeho líci výraz nevážnosti a pohrdlivosti, jako vždy, když hleděl na nájemníky „horší". Přece však i teď popozvedl smaltovou čepičku a zahučel více do sebe než na pozdrav mimojdoucímu:

„Pán bůh dobrý večer..."

A zastavil. Příčilo se mu, aby dořekl „milostpane", a zase se ostýchal říci jen pouhé jméno.

„Má úcta, pane domovníku," řekl plným hlasem muž s deskami a sňal širák hluboko s hlavy. Stanul taky na okamžik ve vratech, jakoby rozmýšlel, kterou stranou se dáti, načež vyšel dlouhým, volným krokem na pravo.

„Jakoby nevěděl, jak se jmenuju," pronesl mrzutě Kašpar Slupka, když muž popošel.

„To je nějaký nový?" zeptal se Rokyta. „Ten zde dlouho nebydlí?"

„Vždyť jsem vám ondy povídal, že máme od kvartálu nového nájemníka," odpovídal Slupka. „To je on! Ale jak dlouho zde bude, nevím."

„Kdo je to?" ptal se dále hokynář.

„Nějaký Rozvoda, taky malíř," vysvětloval Slupka. „Má takovou odřenou tabulku a je na ní napsáno: a g a d e m i c k ý malíř..."

„To maluje také pokoje?" otázal se Rokyta.

„I toto!" houkl rozhodně a pohrdavě Slupka. „Ten by jim dal! Tomu bych nesvěřil ani kuchyň. Samé takové panáky maluje, nejspíš do knížek pro děti. Ale je nuzák. Co přivez', naložil by express. Ňáký fodel, ňáký divan — ani řeč. Má harampátí, jakoby byl dědil správky po truhláři. Bylo toho do náručí. No, vždyť šel až do třetího poschodí! Já bych ho nebyl vzal, ale přived' si ho sám milostpán domácí — něco mu taky maluje. Jak bude s činží, to je u Boha. Jo, sousede, m a l í ř a m a l í ř, to je rozdíl! Tenhle se vedle pana Líbrcajta ani nepostaví. Ať mi udělá takový průjezd, jako

vymaloval pan Líbrcajt tamhle panu architégru Jandovi. Ať mi ho udělá! Sním ho i s tím klobouk em, když to dokáže!"

Hokynář Rokyta poslouchal s účastenstvím Slupku, hledě mu pozorně do úst, odkašlával, svěsil na okamžik hlavu, ale hned ji zase vztyčil a řekl k sousedovi jako s politováním:

„Čert ví, že si někdo vybere takové mizerné řemeslo! Čert ví! Taky asi za mnoho nestál, že to nedotáh' tak vysoko jako pan Líbrcajt. Každý nemá stejného pochopa..."

„A Božíčku!" zvolal Slupka a vytryskl opět slinu do ulice. „Kam pak do pana Líbrcajta! Ten má osm pomocníků — a tenhle chuďas to smolí všecko sám..."

Zatím se vyskytl na ulici jakýs kořala, který křiče a nadávaje potácel se od chodníku k chodníku. Pozornost obou moudrých sousedův obrátila se nyní k tomuto vzácnému zjevu a pan Kašpar Slupka vypjal se polovicí těla ze vrat a rozhlédl se pátravě nahoru i dolů do ulice, přichází-li už někde policajt, aby opilce sebral. Oba malíři byli zatím zapomenuti.

* * *

Minul týden ode dne, kdy Matěj Rokyta poprvé spatřil malíře Stanislava Rozvodu. Po celý ten čas vracelo se mu na pamět slovo, které byl pronesl Slupka mluvě o politování hodném kolegovi pana Tadeáše Líbrcajta. Byl by rád věděl, co znamená „agademický" malíř? Styděl se přímo

ptáti a hlavně ptáti někoho, kdo by mu to mohl jistě povědeti. Neboť Matěj Rokyta měl veliké mínění o svém vzdělání a domníval se, že by se zahodil, kdyby dal na jevo, že neví, co je „agademický". V témdni asi dvakrát nebo třikrát uhodil na věc jako maně mluvě s uzenářem vedle nebo s řemenářem naproti. Vždy začal náramně diplomaticky, aby nikdo neuhodl, že je v rozpacích.

„To jsem vám tuhle — vpletl obratně do hovoru — mluvil s někým o jednom agademickém malíři. Ale nejlepší máte, že nikdo nevěděl, jaký je to malíř. Každý vám tomu rozuměl jinak."

Když to pověděl, hleděl chytře někam do kouta nebo sousedovi přes rameno a čekal, že teď oslovený řekne: „No to je dobré! To je tak a tak!"

Ale zklamal se. Ani uzenář ani řemenář mu to nevysvětlili. Jako dnes uzenář, tak zítra řemenář hleděl na Rokytu, a uzenář propověděl:

„Hm, to tak máte, v těch věcech se málokdo vyzná. Každý to bere porozličnu. Ostatně přijde na to, co takový agademický malíř maluje."

A řemenář řekl:

„To je hloupost, to se přec vyrozumívá samo sebou, co to je agademický malíř..."

Rokyta čekal chvíli, dopoví-li řemenář, jak se to tedy vyrozumívá, ale když mistr Jahoda umlkl a skloniv hlavu k silnému řemeni v kozlíku dále šídlem bodal a dále řemen horlivě prošíval, řekl hokynář: „To je taky má řeč..."

A byl po týdenním hloubání a vyptávání právě tak moudrý, jako před tím.

Zatím pan Líbrcajt chodil denně dohlížet na své tovaryše a malíř Rozvoda také chodil se svými deskami kolem krámku Rokytova. Hokynář hledíval za oběma, ale s pocity velmi různými. Statečného mistra Líbrcajta doprovázel vždy pohledem obdivuplným, ale také závistivým, za Rozvodou hleděl s politováním. Chuďas, „smolí se s tím sám!" jak řekl domovník Slupka.

Ale za kratičko se přihodilo něco, co naplnilo Rokytu velikým podivením, že v prvním okamžiku téměř oněměl, Slupku naproti tamo neobyčejným rozhořčením.

Bylo zase v sobotu, právě za týden, krátce před polednem, když se dvéře domovníkova obydlí rozlétly a rychle vešel Matěj Rokyta. Pan Kašpar Slupka vzhlédl od svého kopyta a trochu se podivil, co přivádí souseda vůbec a zvláště v hodinu tak neobyčejnou. Neboť se tito dva filosofové scházeli pravidelně jen ve vratech.

Hokynář jen co vyhrkl nějaké pozdravení a hned mluvil dále:

„Ale teď pojďte, pane sousede, a řekněte mně, jestli se mejlím, nebo nemejlím! Já zapomněl na jméno, které jste mi onehdy řekl — ale myslím, že je to on..."

„A co pak se stalo?" tázal se Slupka stále ještě sedě.

„To se podíváte!" napínal ho Rokyta. „Jen vstaňte a pojďte — budete koukat!"

Slupka nerad se dával překvapovati, ale teď mu nedalo; i vstal, hodil přes vestu kabát, posadil na hlavu smaltovou čepičku a kráčel za Rokytou, který nedočkavě spěchal ku předu, přes dvůr, průjezdem a pak z domu na levo, o dva, tři domy níže, kde byl krámek knihaře Harapáta a hned vedle něho dílna. Vše mělo dohromady asi tři okna a za těmi vyvěšeny byly rozličné časopisy, jejichž filiálním prodejem se Harapát zabýval krom svého řemesla a prodeje kalendářů, školních knih, snářův, obrazů svatých, jídelních lístků atd.

Za okny knihařovy dílny byla vyložena čerstvá čísla obrázkových časopisů, vydaná buď již včera, v pátek, anebo dnešního sobotního rána.

„Kam pak mě k čertu vedete!" volal Slupka skoro nevrle na Rokytu.

„No, neříkejte nic, a koukejte se!" odpovídal horlivě Rokyta, chopil domovníka za rameno, přitáhl jej blíže k oknu a napřahuje ruku k číslu obrázkového týdenníku, rozevřeného k podívání pro mimojdoucí, zvolal:

„Koukejte — kdo je to?"

Slupka podíval se z blízka na obraz, nějakou to podobiznu, potom odstoupil na krok a díval se znova z povzdáli, zase přiblížil hlavu a teď, posunuje čepičku do týla, jako by mu překážela, pronášel pomalu:

„No hrome — tohle to — to je náš nájemník ze třetího poschodí — ten malíř — Rozvoda..."

„No, Rozvoda!" volal vítězně Rokyta, „tuhle to máte vytištěno!" a mířil prstem pod podobiznu.

„Bodejť že Rozvoda! A tuhle je o něm ještě něco...“ a naznačoval ukazováčkem sloupec tisku na vedlejší straně časopisu. Byl to asi padesátiřádkový průvod k podobizně Stanislava Rozvody.

Slupka poznovu přiblížil hlavu ke sklu a slabikoval pracně jednotlivá slova textu: „Jeden z nejlepších našich malířů — jehož originální výtvory těší se všeobecnému uznání a ocenění... Jeho kresby — ozdobou prvních našich časopisův illustrovaných — chvalná pověst Rozvodova — šíří se znenáhla i za hranicemi... poslední jeho veliký obraz — prodán do Německa — žel, že nemohl býti zachován Praze, jejíž skvostnou by byl ozdobou.... Jest — v plné síle — svého tvoření — a bude — bohdá — dlouho ještě tvořiti — na slávu jména svého — i českého — umění malířského...“

Slupka trhal takto slova a věty z textu, vždy pět, deset řádků přeskakuje, a teď umlkl. Rokyta pásl se na jeho překvapení, a když domovník přestal slabikovati, zatřásl jím a otázal se:

„No, tak, co tomu říkáte, sousede? Co t o m u h l e říkáte?“

Slupka hleděl ještě chvilku na obraz a vedlejší jeho text, potom si narovnal na hlavě čepičku, odplivl stranou a pronesl opovržlivě:

„Co tomu říkám — že to je ňáký švindl! Dal se tam sám — ten smolík — a ten inserát si psal také sám...“

A pak, jakoby se byl na něco rozpomenul,

otočil se k Rokytovi, zahleděl se na něj s výrazem největší zuřivosti a zasoptil:

„Jestli měli n ě k o h o vložit do novin, tak je to pan Líbrcajt! T e n si to dávno zasloužil a na ňáké desítce by mu také nebylo sešlo..."

Pomalu se vraceli bodří sousedé k domu, z něhož byli vyšli, a když se octli ve vratech, stanul Slupka a nakláněje se k hokynáři, mluvil polohlasně:

„Ale pamatujte si: ten ‚slávysta" nebude dlouho v domě! Tohle nebude dělat dobrotu, tohle si pan Líbrcajt nedá líbit — jeden z nich musí z domu. Ale nebude to pan Líbrcajt — ten drží čtyry pokoje, takových nájemníků je málo..."

„A malířů také!" dodával hlubokomyslně hokynář Rokyta.

Potom šel každý svou cestou.

— — — — — — — — — — — — —

Když vycházel Stanislav Rozvoda k večeru z domu, pod paždím svoje desky, zabručel sice Slupka nějaké pozdravení, ale čepičky se nedotkl. Stál ve vratech i Rokyta, jakoby ho na pažení přilepil. Ale pojednou se obíral pilně s dýmkou a tvářil se, jakoby malíře ani nepozoroval.

A dokud nezmizel Rozvoda za nejbližším rohem, sledovaly ho dvoje zraky plné opovržení a pod nimi kroužil se potupný úsměch.

Proč pan Tadeáš Bezinka chodí oholen a ostříhán.

Podskalská historka.

(Psáno v červnu 1886 pro „Nár. Listy“.)

I.

Klubu „Veselých pijavic“, scházejících se denně v pivnici u Taránka, připraveno bylo jednoho večera pondělního neočekávané překvapení. Toho dne právě o osmé hodině večerní vstoupil jednatel a domácí správce klubu, pan Tadeáš Bezinka, do místností klubových, a rázem umlkl hlasitý hovor a smích a oči všechněch upřely se na hosta, a ústa — také skoro všechněch — otevřela se do kořán. Ale toto ticho a vyvalení očí shromážděných „Veselých pijavic“ trvalo jen okamžik, načež zahřměl jizbou hřmotný řehot a „Pijavice“ volaly jako jedněmi ústy:

„Tádo, Tadýsku, jsi to ty!?“

A pak hřměly ze shromáždění jednotlivé výkřiky:

„Tádo! Kam jsi dal vlasy?!“

„Tadýsku! Komu jsi prodal bradu?!“

„Bezinko! Kdo tě to skalpoval??“

Pan Tadeáš Bezinka postál chvilenku nepohnut na prahu v patrných rozpacích, mžouraje po shromáždění a upevňuje na nose skřipec se šedivými skly, jenž mu stále sklouzal, jako by nebyl dosud uvyklý seděti na vyčnívající části hladkého obličeje jednatele a domácího správce klubovních místností. A když se pan Tadeáš rozkročil, aby usedl mezi soudruhy, znova se ozval nevázaný řehot: „Koukejte, Tadýsek učí jezdit cvikr! Tadýsek si dal zasklít oči!“

Konečně se pan Bezinka vzpamatoval, odkašlal si, jakoby nabíral k delší řeči, a potom, tváře se nenuceně, pronesl hlasem, který se snažil býti zcela lhostejným:

„Vám se to směje, pijavice, ale to horko! Vždyť bylo dnes šestatřicet stupňů, kdo pak to vydrží! Shodil jsem to všecko, abych si ulevil — a vy tropíte, jako bych byl stažen!“

A potom se obrátil ke sklepníku, jenž tu zevloval u kamen a také se zubil: „No, Vincíku, nestůj a dones pivo — leknu!“

A vytáhnuv z pravé kapsy haleny batistový šátek s pestrým okrajem, kousek to zcela moderní, jakých získal předevčírem šest v modním závodě Chválově, otřel rozpačitě čelo, na němž stály krůpěje potu, pověsil svůj „Helgoland“ na hřeb, postavil hůlku do kouta a přisedl k Veselým pijavicím, kteréž dnes měly hojnost velevítané látky ke špatným vtipům, vztahujícím se veskrze k holé hlavě a k oholené tváři Bezinkově. Věru bylo těch

špatných vtipů taky na litry, jako dobrého piva Taránkova, ale co by jich teprv bylo bývalo, kdyby se Veselé pijavice byly dověděly pravé příčiny, p r o č je Tadeáš Bezinka oholen a ostříhán! Ano, ano...!

II.

Pan Tadeáš Bezinka byl muž osmadvacíti let, měl pěkné postavení v jisté proslulé bance, byl dosud svoboden, a takto náležel k onomu druhu nobl hejsků, hejsků se skvělým prádlem, se zlatými knoflíčky v náprsence, v lesklých botkách, ve žlutých rukavicích, v bílém nákrčníku, v oděvu vždy moderním a z pravých anglických látek — mládenců, kteří po skončeném „těžkém" úřadování zalidňují Příkopy, kteří mají v paměti adresář všech pražských dcerek, kteří vtipkují jízlivě o celém světě, kteří jsou štědří ke sklepnicím, ale velmi zdrželivi, požádáte-li jich o malý příspěvek na vánoční ošacení dětí v nějaké chudé čtvrti, kteří vydávají ročně padesátky za doutníky, desítky za kytičky do knoflíkových dírek, za voňavky a pomády, ale shazují se schodů knihkupecké sluhy, když jim přinášejí něco „na ukázku". Ovšem, kdy pak má člověk týrat oči čtením, když přichází co den o druhé s půlnoci domů a je rád, že se dostane rovně do postele, aby si do devíti do rána odpočinul.

Takovým užitečným tvorem byl náš pan Tadeáš Bezinka, mládenec, kterýž obskakoval mlsotně

květ měšťanských dcerek, ale střehl se pečlivě, aby nepadl do tenat matek a tetek, úzkostliv, aby se z obskakování jeho nevyvinul „poměr", jenž by ho snad konečně dovedl k oltáři. K čemu by se ženil? Co potřebuje, koupí si prozatím sám a zaplatí, a vlastní domácnost ho tak neláká. Jaká by ho byla škoda, aby se už teď uvázal! Na to je času dost, až se nabaží hospod, až ho omrzí kruh Pijavic, po nichž snad přijdou „Salamandři" a po těch „Krokodilové", až ho začne pobolívat v kříži, až zaťukají ve svalech a kloubech první revmatické bolesti, až se počnou tratit vlasy...

Ah, vlasy! Ty byly chloubou páně Bezinkovou, ty kaštanové, kučeravé vlasy, pokrývající duchaplnou hlavu Tadeášovu samými prsténky, a ten jemný, vláčný plnovous, kterýž do včerejška nepoznal břitvy, kterýž obléval tvář Bezinkovu v plné panenskosti, do něhož někdy tak rády zabořily se něžné prsty ženské, když se pan Bezinka důvěrně bavil...

A ten skvost je dnes pryč, ten tam, odhozen, zničen, že po něm není památky, a pan Tadeáš vypadá jak ostříhaný pudlík. Proč to učinil?

Nedivte se, bylo mu skutečně nesmírně horko, jak sám doznal a jak uvidíme.

III.

Pan Tadeáš Bezinka se nudil, znamenitě nudil. Usuzoval časem, že je někdy převelice obtížno býti člověkem řádného, slušného postavení spole-

čenského, poněvadž to ukládá mnohé ohledy a meze. Takovou nevolnost pociťoval pan Tadeáš právě ve styku s dívkami ze slušných rodin. Panebože, každé slůvko tu padá tak na váhu, člověk musí mít jazyk na uzdě, nemůže být ani na chvíli rozpustilým, nesmí si nic dovolit. Jaký to život! Každé přiblížení je hned závazkem — a to je protivné. A časem shlížel pan Tadeáš tak závistivě k nižším vrstvám, k oněm mladíkům, s nimiž byl sice co do hodnoty duševní spřízněn, ale nad něž byl přece tak povznešen ve všem ostatním. Jak jsou šťastni ti flámové hrubého zrna, beze zlatky v kapse, ale s volností ptáka, kteří vydávají se nedělního odpůldne do boží přírody s družkami bez gardedam, bez matek a bez otců, kteří užijí nejnevázanější zábavy do sytosti a doprovázejí pak společnice své za noci do úzkých postranních uliček a postojí tu přede vraty domovními třeba ještě hodinu, miliskujíce se, a konečně po několika mlaskavých polibcích se rozcházejí. Co má on ze všeho? Doprovází-li dívku, musí pečovat, aby se jí loktem nedotkl, její matka stále je v patách, a to loučení pak je tak chladné, strojené, nudné!

A v takových okamžicích vznikala v panu Tadeáši touha: Takhle nějaké děvče z lidu, takovou kyprou žabku bez dohledu, bez uzdy — to by ho bavilo! A myšlenka ta opanovávala ho vždy víc a více a pan Tadeáš dopadl se pojednou při tom, kterak zachází v podvečer do ústranních ulic a uliček, méně schůdných než Příkopy, také méně osvětlených, ale za to mnohem romantičtějších,

poněvadž oživených tím zajímavým, volným nárůdkem ženské chasy, jež po návratu z dílen a z továren prochází se po hrbolatých chodnících křivolakých částí města, směje se nejnovějším vtipům, přineseným od stolku šicího neb od tiskařského lisu a ochotně naslouchá hovorům svých galánů.

„Jaký by to byl půvab, objeviti v těchto kruzích nějaký nepovšimnutý květ," blouznival pan Bezinka.

IV.

Má-li člověk pevnou vůli, uskuteční vše, a v dotčené věci měl pan Tadeáš vůli mnohem pevnější než kdysi ve škole a později ještě ve mnohé jiné, malicherné příčině. A jednoho dne objevil skutečně, po čem tak dlouho toužil. Bloudě za žádoucím dobrodružstvím, setkal se v příkré, ba strmé ulici Kočičí s dívkou, kteráž se džbánem v ruce kráčela k lázním Svatováclavským, jež slynou ve čtvrti podskalské nejlepší vodou studničnou. Cvičený zrak páně Tadeášův poznal ihned, že to není ani pouhá služka ani nobl dáma, ale že by to mohla být prostá dívčina, po případě dosti samostatná, aby nemusil zábavě své přinášeti velikých obětí. Bylo to milé, svěží, kypré stvoření červených tváří, veselých očí, malého nosíku, kulatých ramen, pevných boků, slovem, tak čerstvých, plných a pružných tvarův, že pan Tadeáš, vyňav doutník z úst, zahleděl se na okamžik překvapen na děcko z lidu,

čítající snad sedmnáct, osmnáct let. Ale výbojný, jak byl, nerozmýšlel se dlouho, přikročil k dívce a nabídl se, že jí ponese džbán. Mohl se toho odvážiti bez nebezpečenství, že bude někým poznán a prozrazen; byť již hezky šerý večer srpnový. Mimo to podnikal pan Tadeáš tyto trubadurské vycházky do Podskalí v řasnatém haveloku a v nejošumělejším svém klobouku, aby vypadal co nejnenápadněji a nevzbuzoval pozornost obvyklým elegantním zevnějškem.

Děvče zahledělo se na pana Tadeáše polo překvapeno, polo čtveračivě, a podávajíc mu džbán odpovídalo mu s tajeným smíchem:

„I neste, ale ponesete ho také, až bude plný, co? Mám daleko domů!"

„I ponesu, ponesu, kočičko," přisvědčoval radostně pan Tadeáš, „a kdyby to bylo až na Císařskou louku!"

Děvče se smálo a jednatel „Veselých pijavic" těšil se v duchu, že učinil tak lehký začátek. Kráčel podle dívčiny co nejloudavěji a nejneohrabaněji, aby se neprozradil a aby se přizpůsobil úloze, jakou hodlal hráti. Došli k lázním, pan Tadeáš podal děvčeti džbán, počkal opodál, a když děvče nabralo vody, sestupovali zvolna dolů, nyní směrem k ulici Dřevné, a ztratili se kdesi v temnotě ulice Soudní.

Chcete vědět, jak pan Tadeáš dívku bavil? Ovšem ne duchaplněji a vtipněji, než druhdy jiná děvčata. Ba snažil se mluviti poněkud nejapně, aby získal u děvčete více důvěry, a nestálo ho to mnoho přemáhání. Náležel pan Bezinka k lidem, kteří do-

vedou vždycky hloupě mluvit. Ale nová známost měla velikou radost ze svého průvodce. Hovořila tak nenuceně — a Tadeáši zdálo se, že i půvabně — jako by ho znala rok.

„Ano," myslil pan Tadeáš, „to je rozdíl! Taková holka se neptá hned, čím jsme a uživíme-li ženu, ale má radost, že má po boku mužského, a žije bezstarostně ode dneška do zejtřka. Nu, letos užiju podzimku!"

A nejvíc těšilo pana Bezinku, že dobrodružství jeho je tak tajné, že o něm nikdo nemá potuchy, a smál se pod kůží při pomyšlení, až jednou — kdysi později — bude vyprávěti přátelům Pijavicím, jakou idyllu si v Podskalí stvořil.

V.

Míjel den ode dne a pan Tadeáš Bezinka docházel pilně do Podskalí, čekal na svou známost a nosil jí džbán s vodou. A kdežto se mu po prvé zdálo, že si ho lidé trochu pozorněji prohlížejí, připadalo mu později, že si ho už nikdo nevšímá, a to jej uspokojovalo.

O děvčeti věděl jen, že se jmenuje Baruška, ale kde bydlí a jaké jsou její poměry rodinné, nemohl tak lehce vyzvěděti a přímo ptáti se nechtěl. Dívka loučila se s ním vždy na konci ulice Oserova blíže kostela svaté Trojice a žádala ho, aby dále za ní nechodil, aby neměla mrzutost.

„Ah, mrzutost!“ myslíval pan Tadeáš. „Dělá trochu drahotu, to je to!“ Než nepátral zatím dále, poněvadž ho přec ovládal tajný strach, aby nepadl do rukou nějakého bodrého, statečného jinocha podskalského, jenž snad také za Baruškou brousí.

„Bodejť,“ přemítal pak vždy samolibě, „takový Podskalák! Kam by se pachtil proti mně — vypadám já trochu onačeji!“

A po takovéto procházce zapadal vždy o chvíli později mezi „Veselé pijavice“ a probíraje se skvostným plnovousem usmíval se a myslil: „Ano, kdybyste věděli, co já vím!“

Tyto zálety trvaly již asi dvě neděle, když pan Tadeáš chtěl přikročit ke druhému odstavci svého programu. Chtěl totiž podniknouti s Baruškou nějaký výlet nedělní, tak někam stranou, kam nikdo nechodí, aby se s nikým nesetkal. Zmínil se o tom Barušce zcela bez obalu.

Děvče chvíli se rozmýšlelo a pojednou se zeptalo:

„A hned ráno nemáte čas?“

„Ne,“ odpovídal pan Tadeáš, „to musím ještě dodělávat.“

Sluší podotknouti, že se představil Barušce hned při druhé schůzce jako krejčovský pomocník; vždyť nemohl a nesměl říci, že je bankovním úřadníkem!

„Tak dobře,“ rozhodla se dívka; „myslíte-li to se mnou upřímně, půjdu s vámi. Čekejte na mne v neděli v Emauzském dvoře, ve tři hodiny, tam se sejdeme.“

VI.

V neděli byl pan Tadeáš od rána jako na trní. Nemohl se dočkati poledne, a když konečně poobědval, trvalo mu věčnost, než bylo půl třetí. V tu chvíli vyšel ze svého bytu na Perštýně, oděn co nejjednodušeji, s havelokem přes ruku a s velkým slunečníkem nad hlavou. Chybělo deset minut do tří hodin, když se octl ve dvoře Emauzském, liduprázdném, vyhřívaném úpalem slunečním, až se mu v očích jiskřilo. Baruška tu ještě nebyla.

Chvílemi mihla se přes nádvoří osamělá nějaká postava a ztrácela se ve schodišti k Podskalí, a zas nebylo kolkolem živé duše.

Odbíjela třetí hodina, Baruška dosud nepřicházela. Pan Tadeáš přiblížil se vždy ke schodům a hleděl toužebně dolů, ale dívčina se nezjevovala. Konečně kmitla se tam dole nějaká ženská postava — v panu Tadeáši hrklo — ale nikoli, to není ona, to jest nějaká stará žena, veliká, široká, pracně vystupující. Pan Tadeáš zašel kousek od schodů a zahleděl se na věže kostela. Byl rád, že vzal slunečník, kterýž jej teď velmi příjemně chránil před žhavými paprsky. Postál tak chvilku a měřil zase nádvoří dlouhými, pravidelnými kroky.

Stará žena zatím byla vystoupila a kráčela pomalu přes nádvoří. Podívala se na pana Tadeáše a šla dále, jako by chtěla na Slovanský vršek. Ale u vrat se obrátila, vracela se pomalu ke schodům a podívala se opět na Tadeáše.

„Co si mne baba prohlíží?" durdil se pan Bezinka a zakryl tvář slunečníkem, aby se vyhnul zpytavému pohledu neznámé ženy. Ale pojednou se ulekl.

Spozorovalť, že neznámá blíží se nějak rozpačitě k němu, a než mu připadlo, aby popošel, zaslechl poněkud chraplavé, ale tlumené a přátelské oslovení:

„Prosím, jsou o n i to, co čekají na Barušku?"

Pan Tadeáš Bezinka zkoprněl. Co to znamená? Kdo ho prozradil? Jaká to nástraha, jaký úskok?

Bleskem projelo mu hlavou jediné pomyšlení: aby uprchl — ale byl všecek zmaten a nemohl se hnouti s místa. A stará žena pokračovala:

„Inu bodejť, že jsou to oni, jak jich Barča vypodobnila — nelekaj' se, nic se jí nestalo, ale ona teď nemůže přijít — já jsem její matka! Jdou se mnou k nám, švec nepřinesl Barušce botky a ve starých by se k nim neslušela!"

Pan Tadeáš stál jako zkamenělý. To je pěkná historie: místo dcery přichází matka, a jaká matka! Jako hrom, jako skála, veliká, hřmotná — pro Pána-boha, idylla se nějak divně zatáčí! A stál dosud, nevěda, kde stojí, koktal něco, aniž věděl, co chce říci. Jenom cítil pojednou, že jej pravice bodré ženy chopila za rameno a co nejjemněji postrkovala ke schodům, a při tom přimlouvala ústa ženina co nejpřívětivěji:

„No jdou, neoslejchaj' se — to bude mít Baruška radost, až jich přivedu."

Pan Tadeáš tedy šel — ne, klopýtal a nevěděl ani, kudy jde. Stará paní v nedělním kroji Podskalačky svedla ho se schodů jako dítě a pak jej strkala nějakými ulicemi, v nichž jak živ nebyl, kam nikdy nezabloudil. Konečně přiblížili se k nějakému nízkému domku, matka postrčila pana Tadeáše napřed do vrátek a zabouchnuvši za sebou pronesla přívětivě:

„To bude mít tatík radost, že jich vedu."

V panu Tadeáši stydla krev při slově „tatík", ale na útěk bylo pozdě. Již se otevřely v chodbě ze dvorku dvéře do nějaké světnice, tajemná žena vsouvla do nich Bezinku a vešla za ním.

VII.

Bylo-li již dříve panu Tadeáši Bezinkovi horko, zdálo se mu nyní, že je v pekelné výhni. V nízké světnici, do níž vstoupil — ne, do níž byl vecpán, stál uprostřed vysoký, ramenatý, hřmotný muž v nažloutlých spodkách a v čisté, plátěné košili. Na nohou měl staré, vyšívané, vybledlé trepky, spodky obejímal v pasu řemen. Byl hladce oholen, ve tváři opálen jak višně, hlavu kryly husté, stříbrné vlasy, a levice jeho třímala mohutnou dýmku, z níž vycházely mraky kouře. Když se objevila manželská jeho polovice s panem Tadeášem, napřáhl obrovský muž pravici, podávaje ji nedobrovolnému hostu, a vyňav z úst špičku dýmky pronesl hřmotným hlasem:

„Pěkně vítáme, pěkně vítáme, mladíče — to je hezké, že jste přišel a to je taky pravá cesta — vždycky rovnou k tátovi a k mámě! Sedněte si na kus prkna!"

Pan Tadeáš potřeboval věru, aby sedl. Nohy se pod ním třásly, a když pohleděl na ohromnou tlapu bodrého Podskaláka, v níž vězela před okamžikem jeho malá ruka, točila se s ním celá světnice.

„Tak to jste vy, co s naší Barčou chodíte," spustil muž znova a skládal ohromné tělo na židli, až pod ním zapraskala; „to je hezké, jen když nejste žádný fláma! Jste prý krejčí — no, není to zlé řemeslo! Jak vám říkají?"

Pan Tadeáš nabyl zatím trochu rozvahy a zakoktal teď:

„Jmenuji se Novotný — Jan Novotný, pane..."

„Kopřiva, Kopřiva, mně říkají Kopřiva. Ptejte se od Budějovic až k Litoměřicům po řece na Kopřivu, a každý vás dovede ke mně."

Potom se obrátil bodrý Kopřiva k ženě, jež byla stanula zcela skromně u kamen, a zahlaholil:

„Tak stará — to kafe!"

VIII.

S panem Tadeášem točil se celý svět. Seděl tu v nízké světnici jak na žhavém uhlí. Do oken opíralo se slunce, stará Kopřivová vytápěla kamna na kávu a Kopřiva mluvil do nebohého Bezinky jako

hlasem hromu. Ptal se, kolik „pan Novotný" vydělá, a slyše, že patnáct zlatých týdně, kýval spokojeně hlavou.

„Já merčil dávno, že se mi holka s někým slízá," mluvil soused Kopřiva, „ale víte, já se na ni mohu spolehnout, proto jsem nic neříkal. Ale jde o lidské huby, a tak jsem vás chtěl vidět, nejste-li nějaké fučidlo, nějaká škodná na děvčata. Ale vypadáte mi dobře a nemám nic proti tomu, abyste k nám chodil. Ona nebude bez krejcaru, Barča, a nebyl bych radil nikomu, aby ji tahal za nos. Koukejte — udeřil Kopřiva na stůl — touhle rukou roztrhám pramen* na kusy, to si nemyslete! Ale kde pak ta žába chodí...!"

Žába, totiž Baruška, šla si po obědě k obuvníku pro botky a čekala na ně nejspíš. Ale než přinesla Kopřivová kávu na stůl, byla tu již Baruška. Přinášela smutnou zprávu, že botky nejsou ani do té chvíle hotovy. Ale když spatřila pana Tadeáše Bezinku, zazářily její zraky a radostně usedala ke stolu, aby také pila kávu, jež tu stála v ohromných malovaných hrnkách. S mísy uprostřed stolu usmívala se vypečená buchta s mákem, a Kopřiva, pobízeje hosta, bral sám kusy jako cihly a polykal jeden po druhém.

Po kávě prohlásil Kopřiva, že z procházky nebude nic, když nemá Barča botky, ale to že nic nedělá; že zůstanou doma a že se také dobře pobaví.

---

* díl voru.

A Kopřiva uměl dobře bavit, je pravda. Nejdříve vypověděl panu Tadeášovi celý svůj životopis a pak žádal, aby pan Tadeáš vypravoval o sobě.

Pan Bezinka sice nalhal toho dost za celý život a lhal vždy lehce, jakoby tiskl; ale tentokráte připadala mu lež jako mistrovské dílo. Oči starého Kopřivy upíraly se na něj tak pevně, tak zpytavě — pan Tadeáš si oddechl, když byl hotov. Co dnes vyprávěl, nebyl by dovedl do smrti opakovat, nepamatoval si ze všeho ani slova.

Konečně navrhl osmahlý plavec, aby si ukrátili chvíli hrou v karty. Bylo již po šesté hodině, když se k této kratochvíli dostali, a když Kopřiva vytáhl ze šuplátka pod zrcadélkem ušpiněné karty, zmizela Baruška ze světnice. Objevila se však za krátko a postavila na stůl — povědomý panu Tadeáši džbán, tentokráte plný piva.

Bylo k osmé hodině, když se matka Kopřivová a dcera vytratily z pokojíku, a za okamžik ozýval se z kuchyňky chřestot vidliček a nožů a cinkání talířů. Na panu Tadeáši Bezinkovi vyvstával nový pot: stará připravovala večeři a on ji musí sníst — on, Tadeáš Bezinka, který až dosud uměl se vynouti každému pozvání do rodiny, který jak úhoř unikal dosud každé večeři, strojené v domácnosti, kde měli dceru, on bude po prvé večeřeti jako milovník — ba skoro jako ženich! A kde! U plavce Kopřivy, jehož jakživ neviděl, u voráka Kopřivy, s nímž by za jiných okolností sotva byl promluvil!

Pan Bezinka učinil zoufalý pokus, aby uprchl dříve, než se Kopřivová s osudnou večeří vytasí. Vzchopil se a koktaje nějakou omluvu sahal po klobouku a po slunečníku. Ale mohutná ruka Kopřivova stáhla jej opět na židli a starý plavec zahlaholil:

„Bodejť, abyste neutek'! Teď, když jsme v nejlepším! A hlad máte beztoho! Žádné oslejchání! Vy jste přišel jako poctivý člověk, já vás poctivě přijímám a holce to schvaluju! Řemeslo je pěkná věc a moje dcera není žádná špatná. Jinak bych ji roztrh vejpůlky! Co máme, to vám dáme. Teď už patříte jako do rodiny. A proto budete sedět a jíst!"

Panu Bezinkovi sklesly ruce. Nebylo vyváznutí — musil vytrvati do konce. Již se hrnula stará Kopřivová do dveří se studenou vepřovinou od oběda, za ní dcera s talíři a příbory. A pan Tadeáš tedy jedl. Jedl! Cpal do sebe sousto za soustem a každé mu rostlo v ústech. Aby ho tak viděli kolegové z banky, aby ho viděly „Veselé pijavice"! Děvče rozplývalo se radostí, něhou, staří se zalíbením a uspokojením na něj pohlíželi. Dnes po prvé se pan Bezinka dokonale styděl. Uvítali ho s takovou důvěrou, domnívají se, že tu sedí budoucí jejich zeť — a již zítra budou trpce zklamáni. Věděl pan Tadeáš, jakmile odtud jednou unikne, že se nikdy nevrátí, že se vystřehne, aby se nesetkal s někým z rodiny Kopřivovic — a do smrti bude žíti v paměti Kopřivových jako podvodník, jako sprostý dobrodruh. Toto vědomí ho zahanbovalo.

Cítil, oč větší je tento bodrý plavec se svýma ohromnýma, báječnýma rukama, kterýž ho na první setkání tak přátelsky přijal.

Do desíti hodin přinesla Baruška ještě třikrát plný džbán piva a vracela se vždy jako vítr a usedala znova vedla pana Tadeáše blažena, že se k němu může přituliti již před zraky rodičů, že se již nemusí se svou známostí tajiti. Jaký to byl šťastný den, kdy ho v Kočičí ulici po prvé potkala!

Poslední džbán již pomalu se prázdnil a pan Bezinka seděl jako na jehlách. Tráví u Kopřivů ode čtyř hodin, nyní táhne na jedenáctou. Jaká to věčnost!

Konečně odbíjela kdesi jedenáctá. Pan Tadeáš zdvihl se a zoufale se bránil starému Kopřivovi, který ho ještě zdržoval.

„Nesmím zaspati zítra do díla!"

„No, to je slovo," povolil starý plavec, „to vás nedržím."

A pak mrskl okem po dceři, která zanícena hleděla na Bezinku a opět upírala zraky na otce, a zavrčel:

„Tak si ho vyprovoď — ale žádné tatrmany!"

A obrátil se zároveň k ženě:

„Ostatně můžeš jít s nimi. Je tu o lidské huby!"

Všecka blažena hodila přes sebe Baruška šátek a vyprovázela pana Tadeáše. Matka Kopřivová kráčela co nejšetrněji povzdálí za „milenci", aby jim příliš nepřekážela.

Došli tak až k Václavské ulici, ale tu pan Bezinka nepřivolil již, aby ho ženské dále doprovázely.

Byl všecek roztržit, pomaten, a louče se s Baruškou přisliboval na žadonivé otázky její nejistým hlasem, že zejtra zase přijde, a ve své zmatenosti, nevěda již co dělá, přikročil ke staré Kopřivové a — políbil jí ruku.

Tato jeho neočekávaná zdvořilost a uctivost k matce překvapila Barušku tou měrou, ano uvedla ji v nadšení, že chopila Tadeáše Bezinku oběma rukama za hlavu a vtiskla mu na rty vroucí, upřímné, dlouhé políbení. Co by za ně Tadeáš byl jindy dal — teď ho pálilo jak oheň...

Dvojí ženské kroky vracely se dolů k Podskalí, pan Tadeáš stupal vzhůru ku Praze. Ubíhal skoro, jako by ho někdo stíhal. A skutečně mu připadalo, že je mu v patách kdosi neviditelný, který ho krok za krokem pohlavkuje a nejvybranějšími nadávkami častuje. Svědomí páně Bezinkovo vykonávalo tento zasloužený trest. Nedovedl by říci, kudy toho večera šel, ale oddechl si, když se octl na Perštýně; a když se ukládal na lože, přisahal si, že nebude již hledati idylly — ale dokonce již ne v Podskalí.

„I taková žába má nejen gardedámu, ale také otce — a s jakýma strašlivýma rukama...!"

Jiného mravného naučení si pan Bezinka ze všeho nevybral.

A druhý den z rána plížil se Perštýnem jako zloděj a vrazil k nejbližšímu holiči, kterýž ho zbavil vlasů i vousů, aby nebyl poznán, kdyby se náhodou setkal někdy s někým z rodiny Kopřivovic.

A v poledne vybíral u optika Hellera skřipec se šedými skly, aby tvářnost svou změnil co nejdokonaleji.

Proto pan Tadeáš Bezinka chodí teď oholen a ostříhán — a se skřipcem na nose.

Pan Alojs.

Z tajností života kupeckého.

(Psáno v dubnu 1885 pro „Nár. Listy".)

Kde kdo byl v závodě pánů Křikavy, Chramostejla a spol., nikdo neměl v lásce Alojsa. Krom pana Ledvinky všechen personál ho nenáviděl a rozličnou sekaturou jej pronásledoval. Jen skladník Ledvinka — jak řečeno — rozuměl tomu patronu, brával jej v ochranu a hájil proti útokům a týrání ostatních.

Alojs byl starý sluha, v závodě již asi na dvacátý rok, nejstarší člen personálu. Na toto své nejdelší spolupracovnictví v závodě si něco domýšlel a hleděl na ostatní zřízence, většinou „mládeř" — jak říkal — trochu přes rameno. Hlavně se domníval, že za dvacet let služby si může trochu pohovět, i dával pozor, aby se nepřetrhl, a pamatoval vždy na vážené kolegy, aby jim také kousek práce zbylo.

Továrna na pečetní vosk pánů Křikavy, Chramostejla a spol. byla rozsáhlá, zakázky z venkova se jen hrnuly a konkurence nebyla tehdáž tak ne-

snesitelna. Práce bylo tedy do syta a zatím co Alojs tak pomaloučku ovíjel ukazováček motouzem a zvolna, zvolňoučka ovazoval balíčky pečetního vosku, musili se otáčeti jak náleží soudruhové jeho, sluhové Anton a Mates, aby všechny komise vyřídili.

Alojs požíval zvláštní důvěry svých pánův, ale jak řečeno, oblibě ostatního personálu se netěšil. Šoural se již tak pomaloučku, jako by nesl vrchovatou sklenici drahého nápoje, a bylo-li třeba, aby někdo ze sluhů rychle něco obstaral, někam doběhl, něco odnesl, a voláno-li po Alojsovi, nebylo ho nikde viděti. Vždy jako by se byl propadl. Ale jakmile sehnán nakvap někdo jiný a odeslán, tu objevil se zase pojednou Alojs a šoural se magacínem, jako by se nechumelilo.

„Kde pak jste byl, Alojs?" zařval obyčejně „pan derektor" závodu, hlavatý, plešatý Krampula, přes jehož spodní ret, odstávající jako naplněný váček, visely ztrápené čínské kníry. „Kde jste chodil, hledali jsme vás!"

A koulel sivýma očima, jako by chtěl Alojsa probodnout.

„Já?" tázal se Alojs tichým, šeplavým hlasem, a pohlížel udiveně na „derektora". „Kde jsem byl? Ani se nehnu, tamhle vzadu pakuju . . ."

„Pakujete! Není pravda!" rámusil Krampula. „Hledali jsme vás, křičeli po vás . . ."

„To je divná věc," potřásal hlavou Alojs. „Já neslyšel nic."

A šoural se dále, nevšímaje si již pana „derektora“, kterýž u svého pultu zelenal a modral.

Pravda, že Alojs neslyšel. Jakmile zpozoroval, že by měl s nějakým balíkem do města, sklouzl opatrně po příkrých schodech vzadu do sklepa a zalezl za nějaký sud nebo bednu a přikrčil se. Teprv když volání po něm docela utichlo a když vypozoroval, že nepříjemný úkol byl svěřen jinému, vyhrabal se zcela tiše z úkrytu a vrátil se ke svému stolu, aby dále ovazoval balíčky.

Bodejť, bude se brodit blátem, sněhem, nebo trápit úpalem slunečním. Zde ve skladě se mu tak dobře a pohodlně pracuje. Ať jde Anton nebo Mates. Však se Alojs nalítal dost v letech dřívějších, dokud byl sluhou jediným.

Stejnou pohodlnost — nebo neochotu, jak chcete — jevil Alojs i v soukromých záležitostech personálu.

Za dvacet let, co byl v závodě, vystřídali se ostatní zřízenci několikráte, tak že zbyl konečně sám z původního služebnictva. Ani „derektor“ Krampula nebyl tak dlouho u firmy, jako Alojs. A starému tomuto švejdovi protivilo se, že měl mladým pánům přes tu chvíli sloužit za poslíčka. Však jim to brzy odvykl. Poslal-li si ho někdo pro sklenici piva, zůstal venku tak dlouho, že mohl čekající žízní shořet. Šel-li pro rohlík, přinesl jistě včerejší, a měl-li obstarat někomu doutník, přebral svědomitě celou trafiku, než vyhledal nejvlhčí a nejhorší.

Takovým způsobem nabyl pověsti ‚komisionáře' náramně nespolehlivého, ale to mu nevadilo. Vícekrát ho nikdo pro nic neposlal a Alojs měl pokoj, jak si přál.

Nejvíce nevražil na starého sluhu ředitel závodu Krampula. Byl to chlap nadutý s velikou sice hlavou, ale s malým mozkem, který se stal ředitelem náhodou bůh ví jakou. Nedostávalo se mu rozhledu, neuměl jednati se zákazníky, neměl nikdy vlastního původního nápadu. Přes všecky tyto nedostatky a právě pro ně byl neobyčejně domýšlivý, ctižádostivý, nedůtklivý. Alojs milého svého představeného brzy prohlédl a nevážil si ho za mák. Nebyl k němu sice hrubý, nevzdoroval zjevně a neodmlouval, ale měl zvláštní způsob, jakým uměl dáti svoji převahu na jevo, a odpověděl mnohdy řediteli takovým způsobem, že se všechen ostatní personál potají chechtal. Tak se stalo, že Krampula — ředitel — považoval Alojsa — sluhu — za svého soupeře v závodě. Nikdo neuměl mu připraviti tolik rozpaků, jako starý ten švejda, který měl sedm zlatek týdně.

Časem varovali Alojsa jeho soudruzi, aby s „panem derektorem" nehrál, že by ho mohl přece vypíchnout, jako již dvacet jiných. Na takové výstrahy odpovídal Alojs pohrdlivě:

„Ten partyka ? Ten mi neuškodí! Přečkal jsem tu jiné pány! Na mne nemůže..."

Jen ke skladníku panu Ledvinkovi jevil Alojs ochotu a rád mu posloužil, kdy chtěl. Mělo to svou příčinu.

Kdežto všechen ostatní personál říkal Alojsovi jen tak zhurta: Alojs, jdou sem! nebo dokonce: Lojzo, honem! oslovoval Ledvinka starého sluhu vždy šetrně „pane Alojs!" což mu velmi lichotilo. Měl pan Alojs jakýsi společenský takt a způsob a jistou svoji ctižádost. Tak ho nesmírně zlobívalo, že ředitel Krampula, přicházeje a odcházeje, nikdy nepozdravil.

„Nemrava starý!" hučíval do vousů, „však by mu neprask ten odvalený pysk, kdyby řekl: dobrytro! dobrou noc! Když jsem byl na vojně, byl náš major jinší pán, a přece řekl vždycky: dobrytro, hoši! servus, kamarádi!"

Nebylo divu, že první úřadník továrny na pečetní vosk, Krampula, byl jakýmsi hulvátem. Vyučil se kdesi kupcovině, propekl se pak v soukromém učilišti kupeckém a dostal se šťastnou náhodou na nynější místo. Neměl tedy nikdo na světě příležitosti, aby hranatost jeho otesal, aby mu rohy otloukl. Nestaral se také o nic jiného, než o pečetní vosk, a jinak bylo hlavní jeho zásluhou, že nemaje zvláštních vloh a zkušeností, rozmnožoval zcela zbytečně práci celému personálu a zavedl ve své zmatenosti tolik daremného zapisování, opisování a vypisování, tolik rozličných soustav, knih a účtování, že se v tom na konec nikdo nevyznal.

Tomu všemu sice pan Alojs nerozuměl, ale dobře rozuměl, že by pana Krampulu netěšilo nic tolik, jako kdyby ho mohl ze závodu vystrnadit. Krom toho pozoroval Alojs i jinou věc. Že totiž pan Krampula ani Ledvinkovi nepřeje, a přiroze-

ným pudem vyčenichal Alojs i příčinu, proč se tak děje. Předně nebyl pan Ledvinka otrocky podlízavý a za druhé se choval k němu, k Alojsovi, přívětivěji než všichni ostatní, hlavně však přívětivěji a přátelštěji, než k samému řediteli Krampulovi.

Ode chvíle, kdy nabyl o těchto věcech přesvědčení, přilnul Alojs teprv ke skladníku Ledvinkovi a posluhoval mu tím ochotněji. Zároveň však stopoval každou událost ve skladě a natahoval uši, stala-li se zmínka o Ledvinkovi. Tušil, že ubohému tomu člověku, kterýž měl třicetpět zlatých měsíčně, za něž bylo mu pracovati od rána do pozdního večera, nejsou okolnosti v závodě příznivy. Vlastně mu byl nepříznivý jen pan Krampula.

A pozornosti Alojsově neušlo, že kdysi, když jeden z chéfů, pan Křikava, navštívil sklad a procházeje jím pronášel rozličné poznámky a činil dotazy ke Krampulovi, kterýž s nahrbeným hřbetem pána doprovázel a odulým rtem bez ustání klapal, že při této příležitosti otázal se náhle pan Křikava po německu, jako vždy: „No jak, sklad v pořádku, pracuje dobře Ledvinka?"

Tu se Krampula odmlčel, jakoby n ě c o nechtěl říci, a konečně odpověděl:

„I pracoval by dobře, herr von Křikava, ale tak se mi zdá, že nemá přehled, přehled..."

Nejobmezenější palice v závodě vytýkala jinému, že nemá přehled...!

Tuto podlost si pan Alojs zapamatoval. A zapamatoval si též, že pan Křikava prohodil pak ještě:

„Nu, kdyby vám v něčem nevyhovoval, nejsme s ním kopulírováni...“

Na tváři Krampulově rozložil se výraz spokojenosti, tak šeredný vždy, jeví-li se u lidí podobně podlých, jako byl Krampula. Alojs při pohledu na ředitele plivl vztekle do kouta.

Po skončené inspekci odešel pan Křikava do pisárny v patře nad skladem a Krampula ukládal do zásuvky psacího stolu množství účtů, dopisů a ceníků, s čímž se vytasil vždycky, kdykoli čenichal, že některý z chéfů do skladu zabloudí. Tím naznačoval, jak je prací zanesen.

— — — — — — — — — — — — — —

Za několik dnů po návštěvě Křikavově stalo se, že pan derektor, navrátiv se z nějaké obchodní pochůzky již k večeru, svlékl se, a chtěje pověsiti svrchník do šatnice, ryl rukou mezi nahromaděnými tam kabáty všeho personálu, aby vyhledal prázdnou skobu. Náhle zavadil prsty o něco tvrdého, a ruka jeho sjela jako had do nějaké kapsy. Ihned byla venku, ale chopila se znova kabátu a povytáhla jej trochu na světlo. Jediný pohled sivých očí poučil Krampulu, komu kabát náleží. Srovnal šatstvo, zavřel dvířka šatnice a přistoupil ke svému pultu. Psal a psal, ale nějak roztržitě, a supěl nosem jak obyčejně.

Pracoval dnes kromě zvyku horlivě, a stalo se zase po dlouhém čase, že zbyl v pisárně do posledka. Všichni písaři byli již odešli, jen skladník Ledvinka dodělával nějakou práci. Konečně byl také hotov, umyl si ruce, shodil pracovní kabát, oblékl

se a přeje Krampulovi dobrou noc ubíral se pomalu ke dveřím. Náhle zastavilo jej zvolání Krampulovo:

„Pane Ledvinka, počkaj' trochu! Podívaj' se, nemaj' na sobě cizí kabát?"

Ledvinka stanul, mrskl okem po svrchníku a odpověděl pokojně:

„Ne, nemám, to je můj svrchník."

„Tak jdou sem," řekl podivným hlasem Krampula, ale nečekaje, až Ledvinka přání jeho vyhoví, přikročil k němu rychle, hrábl do jedné z postranních kapes a vytáhl z ní několik kousků pečetního vosku, zlomků, tyčinek to při balení přeražených, jež se obyčejně znova rozpouštěly a do formiček vlévaly. Nepříjemný jeho pohled spočinul na tváři Ledvinkově.

„Co pak to vynášejí?"

Ledvinka zbledl jako papír a rty se mu roztřásly. Nemohl ze sebe slova vyraziti.

„No, kam to nesou, oni zloději, co? Kolik centů už takhle ukradli? Komu to prodávaj', povědí, než zavolám policajta!"

Ledvinka třásl se na celém těle; teď zdvihl hubené ruce, sepjal vyzáblé prsty a pronesl skoro plačky:

„Pane řediteli, nedělejte mne nešťastným! Vzal jsem si ty kousky domů, žena posílá několik klobouků ven a nemá to čím zapečetit. Já nekradu jako zloděj, to je pro moji potřebu..."

Ledvinka oddychoval, jakoby mu někdo klečel na prsou. Vzpomněl na ženu, na tři děti, na svých třicet pět zlatých měsíčně, na blížící se kvartál,

na policii, na soud, a oholená jeho brada hrkala jako v zimnici. Bylo lítostné podívání na tohoto pětačtyřicetiletého muže, jehož tváře teď popelavěly, jehož zraky zalévaly se slzami, celé tělo prudce se třáslo, až všechen ošumělý oděv na něm se chvěl — a to vše pro několik kousků vosku, zlomků, majících ceny asi pěti nováků. Než to vše Krampula neviděl, ničeho si nevšímal. Přikročil opět k Ledvinkovi a rozepjav mu násilně kabát, jal se prohledávati ostatní kapsy oděvu skladníkova. Nenalezl již nic. Jen v jedné kapse měl Ledvinka čtyřkrejcarák.

„Tak já jim povím," počal plešatec, „aby neřekli, že chci někoho zkazit. Zejtra půjdou nahoru ke starému a dají mu sám výpověď — já budu mlčet. To by nám scházelo, abychom tu měli zloděje. Já pozoruju dávno, že se zde krade, ale nevěděl jsem, že jsou oni to."

Ledvinka upustil klobouk a zaštkal srdcelomně:

„Pane ředitel — pro Krista pána — vždyť já to dnes vzal po prvé — jsou to zlomky — to není krádež — já nevzal nikdy nic..."

V tom okamžiku ozvaly se šouravé kroky a z temnoty zadní části skladu vynořovala se postava — Alojsova. Oba mužové pohlédli na něj překvapeni — domnívali se, že tu není již nikoho.

A pan Alojs přiblížil se zvolna, odchrchlal a upíraje kalné oči na Krampulu mluvil skoro šeptem:

„Pane derektor, až tedy půjde pan magacinér nahoru k pánovi a až se vrátí, tak tam půjdu zas

já a dotvrdím, že se tu krade a dost krade. Já mu povím něco o balíčku cinobru, pravého čínského, který tuhle také vypadl z jednoho kabátu a jejž jsem našel a někam si uschoval. A pak mu řeknu, že jsme posledně dostali místo dvaceti centů kalafuny jen deset, ale dvacet platili. A pak mu povím, jak se tuhle poslalo do jednoho místa padesát liber vosku numero null místo fakturovaného numera třetího, a ještě něco mu povím, ale budu mluvit o někom jiném — ne o panu magacinérovi..."

„Alojs!" zařval Krampula vztekle.

„Nekřičej na mne tak, pane derektor, já vím, že se jmenuju Alojs. Ale jsou bez starosti, já nepůjdu k pánovi dřív, dokavaď tam nepůjde pan Ledvinka..."

Po těch slovech obrátil se klidně k Ledvinkovi, zdvihl mu klobouk, vložil mu jej šetrně na hlavu a řekl tiše:

„Jdou, pane magacinér, půjdem spolu."

— — — — — — — — —

A za chvíli, když se octli na ulici, řekl Alojs k Ledvinkovi:

„Pane Ledvinka, stály jim ty smrtelné úzkosti za těch několik všivých kousků vosku?"

Ledvinka neodpovídal; oba muži kráčeli pomalu dále, pan Alojs šouravě stále o krok pozadu.

Dobrý muž Koňura.

Ze zápisků soudního zpravodaje.

(Psáno 1888 pro Slov. kalendář na rok 1889.)

Zmizel mně s očí na dlouhou řadu let, snad na vždy, neboť již tenkrát byl hezky stár, a je tomu dávno, co jsem se s ním setkal posledně. Ale dosud vidím jej živě před sebou, a jakmile na něj vzpomenu, slyším pokaždé i jeho měkký, jímavý, soucitný hlas, jakoby stál a mluvil asi tři kroky ode mne.

Seznámil jsem se s ním za několik dnů potom, když jsem nastoupil úřad soudního zpravodaje při velikém pražském denním listě.

Tehdáž mně bylo jako každému člověku, jemuž vykázána nová, neznámá činnost a který je naplněn snahou, aby vyhověl svému povolání co nejsvědomitěji. Přiznávám se, že jsem k nové povinnosti své přistupoval se značnou obavou. Předchůdcové moji v soudní rubrice byli staří, osvědčení novináři, v péře honění, lidé s velikým cvikem a dlouhou kriminální zkušeností. Já přicházel do soudní síně jako nováček, a navrátiv se pozdě

večer se svými poznámkami do redakce, sedal jsem ku psaní všecek stísněn a s obavou před trojí soudnou stolicí: před posudkem svého chefa, svých kolegů redakčních, hlavně oněch, kteří dříve soudní referát opatřovali, a konečně před míněním čtenářstva. Psal jsem s velikým rozčilením a z hluboka jsem vydechl, když jsem bodl pérem poslední tečku. Přečítal jsem znova a znova úzkostlivě napsané řádky, tu tam opravil jsem větu, zmírnil mnohé ostřejší slovo a konečně nesl jsem úkol svůj sazeči. Neměl jsem jasného vědomí, vykonal-li jsem práci dobře či špatně, pozbýval jsem naprosto soudnosti a přál jsem si jen, abych prospal tvrdě nejenom noc, ale i celý zítřejší den, kdy zpráva moje bude procházeti rukama tisíců a tisíců čtenářů.

Tohoto přání nevyplnila se mi ani polovice, neboť jsem v noci téměř oka nezamhouřil, a probřesklý den nalezl mě po krátkém zdřímnutí velice sklíčeného.

Nyní po letech vzpomínám ovšem s pousmáním na svoji tehdejší tíseň a úzkosti, co řeknou představení a „svět" mým slohovým výrobkům. Kriminál stal se mně od té doby takřka „denním chlebem" a místo moje v novinářské lavici porotní síně vychladlo málokdy a jenom na krátkou dobu. Za několik let napsal jsem na sta kratších i sáhodlouhých referátů, na statisíce řádek, naučil jsem se zpytovati tváře zločinců těžkých i lehčích, naučil jsem se během líčení odhadovati tresty, ja-

ké jim soudcové za přestupování zákonů vyměří, a málokdy jsem prohádal.

V těch prostorách, kam vcházejí provinilci, aby došli odplaty za nekalé skutky své, setkal jsem se s tolika rozličnými postavami, že mi na všechny pamět nestačí. Avšak mnohé z nich vystupují zřetelně přede mnou z mlhy zapomenutí, a k nim v přední řadě náleží postava dobráka muže Koňury.

Starý ten pán náležel ke stálým posluchačům a divákům v porotní síni.

Poprvé spatřil jsem jej před zahájením jistého líčení porotního, kterak přecházel na Karlově náměstí před hlavním vchodem do budovy trestního soudu.

Chýlilo se k deváté dopolední, kdy počínají denně závěrečná líčení, a já spěchal, abych nepromeškal počátek poroty, neboť jsem měl napsati stručnou zprávu o případě ještě do listu odpoledního. Vcházel jsem do vrat právě v okamžiku, kdy před nimi stanul obstárlý pán, kterýž hleděl přímo na mne a hlasem přívětivým, neobyčejně měkkým se otázal:

„Započne již soud, pane referente — porota?"

Podivil jsem se, že mne zná, neboť dosud jsem se s ním nesetkal. Pověděl jsem mu, že započne řízení hned, jakmile budou porotci vylosováni, což bude vykonáno nejdéle do čtvrti na desátou.

„Děkuji uctivě," řekl staroch vlídně a pošinul klobouk na hlavě.

Později k poledni, když nastala přestávka a já mohl dopřáti odpočinku prstům, o něž rychlým psaním pokoušela se křeč, obrátil jsem hlavu do zadu, na zástup posluchačů za přepážkou, kam se pravidelně nahrnulo obecenstvo z ulice, které nebylo nikdy pouštěno do oddělení předního. Byl to shluk publika „smíšeného", ba již ani ne smíšeného; tlačily se tu postavy jedna druhé pochybnější a vyzíraly odtud tváře jedna druhé drzejší, vyzývavější, zdivočilejší. Říkalo se všeobecně těmto posluchačům líčení „čekatelé kriminálu", a skutečně mnohý z oněch, kteří se tísnili za přepážkou a hltali výpovědi obžalovaných i svědků, octl se později sám na podiu před soudem a před porotci jako zločinec. To temné zadní oddělení, z něhož se šířil do celé ostatní prostory nesnesitelný puch, bylo skutečnou „kriminální universitou". Tam dřepěli podezřelí zahaleči a povaleči celé dny, s očima vypoulenýma, s ušima rostoucíma, aby slova nepřeslechli, a když opouštěli pozdě u večer nebo již v noci svoje stanovisko, mohl zkušený pozorovatel z jejich tváření uhodnouti, jak pře skončila. Unikl-li vinník milostivým výrokem porotců zaslouženému trestu, vycházeli pobudové ze zadní ohrady porotní síně s výrazem uspokojení, často s drzým úsměchem, hlasitě rokujíce a sledujíce propuštěného obžalovaného zrakem plným účastenství. Avšak sklíčeni a tiši, jednotlivě se trousíce, vycházeli vždy, když vinník byl odsouzen a do

separace odváděn. Jakoby měli vědomí, že je vyrván někdo z jejich středu. Jejich účastenství, jejich soucit byl vždycky na straně obžalovaného, ať spáchal čin sebe ohavnější. Tito lidé byli duševně spřízněni s každým přestupníkem zákona.

Jak příznivě lišil se od těch zvlčilých tváří ve „stáji" — jak byla prostora za přepážkou nazývána — obličej starého pána, kterýž mne byl před budovou oslovil. Vysoká jeho postava převyšovala okolí své o celou hlavu a zdálo se, jakoby se bránila bližšímu styku s ostatními návštěvníky, jakoby jí bylo nevolno ve středu podivné chasy, jíž bylo trestní líčení labužnickým požitkem.

Když jsem otočil hlavu, setkal jsem se právě s jeho zraky, jakoby již déle byl na mne hleděl. Usmál se na mne sotva znatelně, přelétl okem množství, které ho obklopovalo, a oči jeho vrátily se ke mně s takovým výrazem, jakoby chtěly říci:

„Hleďte, v jaké to jsem pěkné společnosti!"

Líčení toho dne, konané s prohnaným podvodníkem, ukončilo odsouzením žalovaného na šest let do těžkého žaláře. Bylo před večerem, ještě za světla, když jsme vycházeli ze soudní budovy. Za okamžik potom, když jsem se octl na ulici, ozvaly se těsně za mnou kroky, a v téže chvíli zazněl také pozdrav, pronesený měkkým, mně již povědomým hlasem.

Ohlédl jsem se — vedle mne kráčel nový můj známý od rána.

„Zaplať Pánbůh," mluvil bez úvodu, sotva že pozdravení jeho doznělo, „zas o jednoho méně."

Mínil podvodníka právě odsouzeného.

Nebylo mně do hovoru, jako vždy po dlouhém, úmorném líčení, ale nechtěje vlídného starocha nešetrným mlčením odraziti, pronesl jsem:

„Ano — ale kolik podobných ještě pracuje ve světě na škodu a zkázu lehkověrných, nezkušených lidí!"

„Bohužel, bohužel," přisvědčoval mírným svým způsobem neznámý. „Neřeklo by se, jaká špatnost, jaká vymyšlenost zlých nápadů panuje mezi lidmi! A nepomýšlejí, že to jednou musí na ně propuknout, nepamatují na ženy a děti..."

Tak soucitným, skoro chvějícím se hlasem pronesl poslední slova, že bylo zřejmo, kterak jsou procítěna.

Nadnesl klobouk, jakoby chtěl uleviti horké hlavě, přejel si rukou čelo a tváře a pak řekl zase již ve své míře:

„A co vy páni od novin se napíšete o takových špatnostech! To je práce, to je času!"

„Jak víte, že jsem od novin?" otázal jsem se; „vždyť mě vidíte poprvé."

„To se vypozoruje, můj Bože," odpovídal muž s jemným úsměvem. „Chodím už dlouho do porot, znám už mnoho těch pánů z časopisů. Divím se, kterak mohou tak rychle psát — není to maličkost. Já se také naškrabal v živobytí, ale tohle bych nedovedl..."

„Ah, vy tam býváte častěji! Což je vám to smutné divadlo zábavou?"

„To je zvyk, vašnosti pane referente," odpovídal starý pán klidně, téměř polohlasně, „pouhý zvyk; já býval taky u soudu, dlouhá léta, a měl jsem toho mnoho v referátě. Člověk tomu uvykne a chodí tam pak, třeba už nemusil. Čas je dlouhý..."

Starý pán šel mně příliš pomalu, já spěchal. I rozloučil jsem se s ním na rohu, a on, podávaje mi měkkou, masitou, teplou ruku, již jsem nemohl nestisknouti, a smekaje druhou klobouk, řekl přívětivě:

„Nu, snad se ještě častěji setkáme a zůstaneme přáteli, vašnosti. Rád si pohovořím někdy s pány od novin — mají docela jiný náhled než našinec..."

Ohlédl jsem se za ním, a také on se ohlížel. Kýval neskonale přívětivě hlavou a potom kráčel zvolna dlouhými, tichými kroky k Vinohradům.

Vídali jsme se skutečně častěji, a to pravidelně při líčeních porotních, která bývají obecenstvem navštěvována; líčení obyčejná, „senátní", před čtyřmi soudci, ač jsou také veřejná, nemívají posluchačů krom několika mladých právních praktikantů a novinářských zpravodajů. Takováto líčení konají se v prostorách obmezených, v nichž někdy není místa ani pro všechny svědky, je-li jich obesláno více.

Litoval jsem starého pána, že se tísní vzadu mezi pochybnými oněmi postavami, duse se vedrem

a nesnesitelným puchem, a vybízel jsem jej častěji, aby šel se mnou do předního oddělení, kde bylo lze seděti pohodlně na lavicích a židlích. Avšak odmítal vyzvání moje co nejskromněji.

„Ne, vašnosti, tam já nepatřím a ubíral bych místa pánům, kteří tam sedí ouřadně a ve svém povolání. Já znám celou manipulaci u soudu skrz naskrz a nemusím to zblízka vidět. A když mě koukání omrzí — však já mezi tou sebrankou nezůstanu..."

Časem, vycházel-li jsem z budovy sám, připojoval se ke mně; jindy zas, šel-li jsem v nějaké společnosti, pozdravil jen zdaleka uctivě a kráčel stranou, jakoby nechtěl vyrušovat. Celé jeho chování bylo tak milé, tak skromné; nikdy se nevnucoval a mnohdy zmizel od soudu tak rychle, že jsem ho ani nezpozoroval.

Časem setkával jsem se s ním před budovou trestní, přišel-li jsem před hodinou zahájení, a tu přicházel mně staroch v ústrety, přívětivě pozdravoval a někdy mně zalichotil usmívaje se vlídným, dobráckým svým způsobem:

„Početl jsem si dnes vašnosti referátek v novinách, a dobře jste to ráčil vypsat, dobře! Člověk ani nemusí být při jednání a vidí ty lidi před sebou a má pojem, jaké jsou špatnosti na světě; a co je tuze chvalitebné, vy jim neubližujete, vašnosti, kdo nezasluhuje. Inu, pravda, některý chudák se do toho dostane, ani sám neví jak. Mezi lidem je zle a každý sprostý člověk nezná paragrafy. Vždyť jich je tolik set..."

Jeho způsob svědčil o dobrém, shovívavém srdci, a někdy se mi zdálo, že skutečně mu oči vlhnou. Cítil jsem dobře, kterak jeho duší zachvívají jemné, něžnější struny, což vyjadřoval zcela prostým, nehledaným způsobem, patrně bez úmyslu, nevěda sám, jak odhaluje ušlechtilé nitro své.

Hned na počátku naší známosti, chtěje ho osloviti, uvázl jsem při slově „pane" — nevěda, jak se jmenuje.

„Koňura mi říkají, vašnosti pane referente, Koňura," doplňoval moji větu staroch a dodával s úsměvem:

„Dost podivné jméno, dost. Koňurů je málo — jeden je také v Americe, jak jsem tuhle četl v nějakém seznamu, ale to není z přízně. Náš rod je od Budějovic..."

Zajímavou osobou byl pan Koňura. Ač nikdy přímo neřekl, čím je, myslil jsem, že se neklamu, pokládám-li ho za pensistu. Nasvědčovalo tomu, že měl tolik času, a z několika jeho zmínek a narážek jsem usoudil, že býval nějakým malým úřadníkem u soudu, snad kancelistou nebo čím podobným. Nevěděl jsem a nevím podnes, jaké jsou tam stupně a hodnosti od nejnižšího k nejvyššímu.

Pan Koňura byl vysoké, suché postavy, avšak plného obličeje, v němž nebylo dosud ni jedné vrásky. Hádal jsem mu asi tak šedesát, ale mohl být starší. Měl modré, klidné, upřímné oči, v nichž seděla celá jeho duše. Pod masitým nosem byly řídké, šedivé kníry, pod nimi plné, červené rty, kolem nichž kroužil stále dobromyslný úsměv. Ku-

latá jeho brada a mírně začervenalé tváře byly vždycky pečlivě oholeny. V levém uchu měl pan Koňura zlatou čočku, jako mnozí staří lidé. Oděv jeho býval vždy obnošený, starší mody, ale čistý, bez prášku a smítka. Míval čisté, neškrobené prádlo, a v náprsence košile tkvěly dva staré, zlaté knoflíčky. Kolem krku měl dlouhý řetízek z vlasů, na němž byly veliké, staré vřetenkové hodinky. Ukazováček pravé ruky byl ozdoben ohromným zlatým pečetním prstenem starodávné práce. Pan Koňura měl šedivé, kadeřavé vlasy, neobyčejně husté na svůj věk; nosil široký plstěný klobouk šedé barvy a nikdy jsem ho neviděl bez deštníku.

Jak řečeno: od hlavy po paty postava důstojného, starého dobráka, beze lsti a klamu, skromného, zdrželivého, jedna z oněch figur samou dobrotou prosáklých, jak je líčí novelisté a románopisci. Rád jsem s ním chvílemi pohovořil a těšil jsem se z toho, že jsem se s ním seznámil. Jeho zase patrně těšilo, že mluví se mnou, a dával to častěji nenápadně na jevo. Pozoroval jsem také, že čítá pilně noviny a to nejedny, a kdykoli mluvil o nich a o novinářích, vyjadřoval se velice uznale a pochvaloval si, co dobrého noviny vykonají.

Za nedlouho vypozoroval jsem, že pan Koňura neschází nikdy v porotní síni, běželo-li o nějaký podvod. Tato líčení zajímala ho dle všeho nejvíce a přesvědčil jsem se, že má neobyčejnou paměť. Na několik let do minulosti znal řadu soudních případů toho druhu, pamatoval jména obžalovaných a odsouzených, ba nosil v hlavě také

výměry trestů, jakých se jim dostalo. Bylo zřejmo, že to starý, důkladný praktikus s vycvičenou pamětí.

Naše známost trvala již asi půl, tři čtvrti roku, v kteréžto době zmizel mi as dvakráte, třikráte s obzoru na tři, na čtyři neděle. Jednou byl churav, podruhé navštívil svoje příbuzné kdesi na venkově, potřetí zavážel někam do učení či na výměnu jakéhos mladíka, jemuž byl poručníkem. To mi vyprávěl, když se znova v soudní síni objevil.

Bylo na podzim z večera, když na dvéře mého pokoje bylo nesměle zaklepáno. Zvolám „vejděte!" dvéře se otevrou, a do pokoje vchází — pan Koňura.

„Aj, aj, pan Koňura! Jak jste mne nalezl? Co vás ke mně přivádí?" volám překvapen.

Pan Koňura vstupoval s kloboukem v ruce, zavřel opatrně dvéře, aby nebouchl, pozdravil s hlubokou poklonou, a sáhnuv pro šátek, otíral čelo, na němž perlily se krůpěje potu. Tvář jeho byla zardělá stoupáním do schodů, plíce jeho silně oddychovaly.

„Ale sedněte, sedněte, pane Koňuro," pobízím hosta. „Odpočiňte trochu."

„Ne, vašnosti," promluvil staroch, „nebudu dlouho zdržovat. Jenom na minutku, když dovolíte."

A dosedl unaveně na židli, již jsem přisouvl.

Otřel si čelo a tváře, přejel šátkem i zpocený krk a zastrčiv kapesník, upřel na mne milé svoje

modré oči neobyčejně pevně a s jakousi velikou otázkou; hleděl tak okamžik a konečně řekl:

„Ani bych se byl neopovážil, kdybych vašnosti tak dobře neznal jako solidného a citelného pána, a teď teprv děkuju Pánubohu, že jsme se sešli. Mám mrzutost, vašnosti, velkou mrzutost, a je to samá navedenost špatných lidí. Mám zejtra u soudu nějaké pozastavení, — jsem do toho zapleten, ani nevím, jak..."

„Zítra?" přerušil jsem ho nedočkavě. „Před porotou? To je jakýs podvod, nemýlím-li se?"

Poprvé, co jsem pana Koňuru znal, sklopil oči, ale hned je opět povznesl, znova se na mne zahleděl a pokračoval:

„Je to něco takového — a mě v tom také budou vyslýchat. No, a člověk má jen jednu čest na světě a jedno živobytí! A tak jsem chtěl prosit vašnosti, kdybyste moje jméno nedával do novin — vždyť na tom nikomu nezáleží. Já ouplně za nic nemohu — ale chtějí mě do toho také vtáhnout, a tu se obracím na vašnosti přátelství, abyste mě v referátě vynechal. Co pak na tom sejde! Já ani ne k vůli sobě, jako k vůli přátelstvu..."

„Nu, nebéží-li o nic jiného, pane Koňuro, rád vám vyhovím," chlácholil jsem rozpačitého starce.

Jeho oči radostně zableskly a měkká, teplá, nyní zpocená pravice Koňurova chopila se mé.

„Tuze vám budu zavázán, vašnosti," mluvil pohnutě. „To je služba, že jí nikdy nezapomenu. Vždyť jsme proto na světě, abychom jeden druhému pomáhali. A kdyby přec na to někdo tlačil,

abych přišel do novin, ujměte se mne a nedávejte mne tam. Já budu vděčný, já nebudu koukat na nějakou malou odsluhu...“

Ruka páně Koňurova zajela při posledních slovech do záprsí kabátu, pohroužila se do kapsy a již se zas objevila. Prsty Koňurovy, vlhké a chvějící se, držely starou, ošumělou tobolku, a nyní zvedala se druhá ruka, aby ji otevřela.

Zadržel jsem starci ruku a stiskl mu ji až ke kolenu:

„Pane, nejste první a jistě ne poslední, kterýž mi nabízíte zpropitné jako sklepníku nebo podomkovi, abych o vás pomlčel. Mýlíte se. Slušný novinář nepřijímá takových úplatků. Jste-li bez vlastní viny v trapném postavení, že se máte objeviti před soudem — a jsem přesvědčen, že tomu tak jest — nebude vám ani slovem ublíženo. Spolehněte na to! Nezáleží na tom ostatně pranic, bude-li v referátě uvedeno o jednoho svědka méně.“

Pan Koňura dobře pochopil odmítnutí „odsluhy“ a upadl v rozpaky. Vzchopil se a podávaje mi znova ruku, ujišťoval:

„Nu, až přijdete k soudu, vašnosti, uvidíte, že jsem do toho všeho přišel jako Pilát do kreda.“

Když odešel, napadlo mne teprv, že jsem se neotázal, jaká to vlastně věc, při níž má svědčiti. A zbytek dne měl jsem pokažený. Stále se mi vracela myšlenka na pana Koňuru a naplňovala mne obavou, že starého dobráka potká něco nepříjemného. Kterak jsem správně tušil!

Pamatuji se zcela dobře, že jsem, z rána před líčením se probudiv, na pana Koňuru ani nevzpomenul. Vše jsem zaspal.

Teprve když jsem se blížil k soudní budově a spatřil přede vchodem na Karlově náměstí zástup zevlovačů, čekajících, až budou vpuštěni dovnitř a nahoru do prvního patra, připadl mně Koňura, jeho včerejší návštěva, jeho stísněnost, rozpaky a snažná žádost.

Přelétl jsem okem zástup — starého pána tu nebylo. Ani ve průjezdě, ni na chodbě v patře jsem se s ním nesetkal, jako se dělo obyčejně. Docházeje k síni porotní potkával jsem již jednotlivé porotce, ony šťastné, kteří pro dnešek vylosováni nebyli a tedy unikli trapnému, asi dvoudennímu sezení v těsné, pochmurné prostoře. Seznal jsem, že losování je skončeno a že líčení co nevidět započne.

Vstoupil jsem do síně porotní, v jejímž předním oddělení bylo se shromáždilo něco málo obecenstva, vkročil jsem do lavice novinářů a přehlédl jsem rychle „jeviště" — jak jsme říkali vyvýšenému předku prostory. Za zeleným stolem seděli již tři soudcové, na levo při stěně usazovalo se právě ve dvou lavicích dvanáct porotců, na pravo při stole u okna zaujali místo tři obhájcové, vedle nich, blíže stolu soudního, seděl u svého pultu státní zástupce. V koutě těsně při okně krčil se u žlutého stolu zapisovatel.

Uprostřed podia seděli na židlích čtyři obžalovaní, za nimi dva strážníci soudní. Obžalovaní

seděli nepohnutě, hledíce přímo na soudce, zády k obecenstvu, že jsem nikomu z nich neviděl do tváře.

Na pokynutí předsedy soudu vyvolal zapisovatel případ. Započínalo závěrečné líčení s Václavem Ramšem a společníky pro mnohonásobný zločin podvodu. Hlavní obžalovaný, Václav Rameš, držán byl již delší dobu ve vazbě vyšetřovací, ostatní obvinění po kratší vyšetřovací vazbě byli propuštěni a ponecháni do hlavního líčení na svobodě.

Nyní přistupoval z nich jeden po druhém k výslechu generalií. Když byl hotov první, Rameš, zvedl se druhý žalovaný, hlavní spoluvinník, muž hezky starý, pokud jsem ze zadu mohl posouditi.

„Jak se nazýváte?" otázal se předseda.

„Jakub Šaršoun, slavný soude," zněla polohlasná, jako stydlivá odpověď.

V tom okamžiku napjal jsem sluch. Zdálo se mi, že slyším jakýs povědomý, ba dobře známý hlas, ale nemohl jsem vzpomenouti, komu hlas ten náleží.

„Jakub Šaršoun," opakoval jednotvárně předseda, „pětašedesátiletý, bývalý hodinář, ale teď již dlouhá léta dohazovač. Říkají vám však ještě jinak, Šaršoune, viďte?"

„K o ň u r a, prosím," pronesl obviněný po nějakém váhání.

Koňura — můj známý, starý dobrák Koňura! Tužka se mi zadrhla do papíru, polilo mne horko.

Jak jest možno, že pan Koňura, ta upřímná, poctivá tvář, dopustil se podvodu?

Ale je to skutečně Koňura? Vždyť místo hlavy pokryté dlouhými, kadeřavými šedinami, jak jsem ji znal, činí nad kostnatými rameny lebka lysá jako vejce!

Nic naplat, byl to Koňura, byl to jeho měkký, ohebný hlas; nebylo pochybnosti.

„Byl jste také již trestán, viďte?" mluvil předseda dále.

„Měl jsem nějaké oplétání, slavný soude," odpovídal stísněně Koňura.

„Ano," řekl předseda s důrazem, „měl jste nějaké opletání. A sice jste seděl pro zločin podvodu, spáchaný falšováním směnek, tři léta; pro zločin křivé přísahy seděl jste dva roky; pro jiný zločin podvodu dostal jste pět let a konečně pro velikou krádež jste byl odsouzen na šest let. Krom toho byl jste asi desetkráte trestán pro rozličné přestupky. Je tomu tak?"

„Bude to v pořádku, slavný soude," vydechl Koňura.

Zdráhal jsem se věřiti svému sluchu. Tento muž, který se podobal vtělené dobrotě, počestnosti a poctivosti, strávil přes šestnáct roků života v žalářích a vězeních rozličných soudů! To byla ta jeho „soudní praxe", o níž mluvíval...

Když dopověděl svoje generalie a obrátil se, aby se vrátil ke své židli, mrskl rychle očima do obecenstva, jakoby někoho hledal. Nalezl mne, zrak jeho spočinul na mně na okamžik a hlava se

lehce naklonila jako na pozdrav. Byla to lysá, hranatá lebka zločincova. Koňura tedy nosíval vlásenku, což jsem však nikdy nepoznal.

Sklonil jsem rychle hlavu, aby nikdo neuhodl, že pohled jeho platil mně. Styděl jsem se nehorázně za svoji známost.

Slibu svému, že jméno jeho neuvedu v referátě soudním, nemohl jsem ovšem dostáti. Vždyť to byl neobyčejně prohnaný darebák, kterýž bezcitně, nesvědomitě využitkovával okamžité stísněnosti hmotné ubohých venkovanů, kteréž pak s kumpány svými nejpodlejším způsobem okrádal. Půjčoval jim po desítkách, po padesátkách, dával si podepisovati nevyplněné směnky a vpisoval později na blankety obnosy desateronásobné, nedbaje výčitek a nářku ubohých obětí, kteréž přiváděl na mizinu a uvrhoval v bídu.

Průběhem líčení objevilo se, jak vyškolený to je taškář a s jakou přípravou vytáček, lží a klamů dostavil se před soud. Tvářil se jak uražená nevinnost a obviňoval ubohé okradené venkovany z křivého, mstivého svědectví.

Druhého dne objevily se ve všech listech pražských obšírné zprávy o tomto procesu s družinou podvodníků, a také já ocenil jsem náležitě jejich činnost, nešetře ovšem ani svého známého pana Koňury.

Když jsem zasedl v lavici druhého dne dopoledne a když se Koňura obrátil zase do obecenstva, setkaly se naše zraky opětně. Tentokráte jsem vydržel a nesklonil hlavu.

Ale již to nebyl povědomý, měkký pohled onoho pana Koňury, s nímž jsem hovoříval. S podia upíralo se na mne dvé pichlavých, jedovatých očí, a tvář jeho, nyní ztvrdlá, jako ztrnulá, pokrývala se jízlivým, zlověstným výrazem. Jeho ostrý, bodavý pohled se přímo do mne zarážel. Vyrozuměl jsem z toho, že četl můj referát a pokoušel se nyní, aby mne očima zavraždil.

Líčení končilo toho dne k večeru. Když porotci odešli do porady o výroku, nastala dlouhá přestávka. Dozorci vyvedli obžalované ze sálu a Koňura uveden do předsíně, kde také obhájci a zpravodajové čekávají na výsledek líčení.

Stanul jsem blíže kamen a pohlédl jsem úkradmo několikrát na svého „dobráka". Cítil jsem, že na mne upřeně pohlíží, ale kdykoli jsem zvedl hlavu, hleděl Koňura přímo před sebe jako ztrnulý. Jeho oči, druhdy tak dobrácké, byly nyní jako skleněné, jeho obličej ztuhl a zdrsněl za ty dva dny, červeň prchla s jeho tváří a modravé rty se rozčileně třásly. Lysá, hranatá jeho lebka působila odporně, zbavena vlásenky. Průběhem líčení pochopil jsem, proč ji odložil; chtěl poplésti svědky, aby jimi nebyl poznán, ale ta lest ho nezachránila.

Byla to nyní hlava supí a dobrák pan Koňura byl v tom okamžiku zjev čistě kriminální.

Později, vcházeje opět do síně porotní, musil jsem jíti mimo „pana Koňuru". Zahleděl se na mne, ale teď tak cize, jakoby mne byl nikdy neviděl, což mne velice těšilo. Byl jsem si vědom, že mne oči jeho provázejí, dokud se za mnou

nezavřely dvéře Ale než se dovřely, zaslechl jsem, kterak pronesl hlasitě k jednomu ze svých spoluvinníků:

„To tak je komedie pro ty škrabáky z novin! Ti nás teď trhají, jako psi...!"

Byla to poslední slova, která jsem slyšel z úst „přítele" Koňury. Byl odsouzen pro mnohonásobný podvod a naměřili mu devět let těžkého žaláře.

Nepromluvil ani slova, když mu byl oznámen rozsudek. Trhl sebou jen, když bylo rozhodnuto, že má býti hned vzat do vazby, aby neuprchl. S hlavou svěšenou, s tupým pohledem kráčel před strážníkem do separace — a od těch dob jsem ho nespatřil. Myslím, že ho také již nespatřím a že jeho postava vymizela na vždy ze zástupu posluchačů soudní síně. Byl hezky stár, a devět let je dlouhá, předlouhá doba. V těch úzkých kobkách žalářních ubíhá čas zoufale pomalu.

Kterak pan Vilibald Vonásek dobyl svobody.

(Psáno v květnu 1887 pro „Nár. Listy“.)

Bylo krásné nedělní odpůldne, ke třetí hodině, když pan Vilibald Vonásek, svého řemesla ženský krejčí — jeden z posledních ženských krejčí, poněvadž se do toho v posledních dvaceti letech daly ženské, které šijí za fatku a které za těch několik let zničily všecky mužské ženské krejčí — když tedy pan Vilibald Vonásek, pražský měšťan, člen sboru a zasloužilý výbor společenstva, vstal se sležené, na žíně hubené a polámanými péry vrzající pohovky, povlečené žlutomodrým cvilichem, a sáhnuv pod podušku pro modrý kapesní šátek, utřel opatrně, avšak dokonale a vycvikovaně svůj táhlý, měkký a velice ohebný nos. Byl to pokaždé první výkon páně Vonáskův, když v neděli vstal s pohovky, na níž zažíval oběd právě jenom nedělní. Byl by rád líhal i po obědě všedního dne, avšak takového mrhání časem nedopustila paní Vonásková, vědoucí, že v těchto dobách ženský krejčí nemůže si hověti.

Něco jiného by bylo, kdyby její muž byl mužským krejčím, ano!

Mistr Vilibald Vonásek svinuv modrý kapesník uložil jej opět pod podušku, vyšel z „parádního" pokoje do pokojíku prvního, menšího, který byl zároveň dílnou, sňal tu s opažení dveří ručník, vyšel do kuchyňky, namočil cíp ručníku ve džberu s vodou, a vrátiv se do dílny, protíral si oči a třel obličej až do červena, aby zahnal ospalost a aby čerstvěji vypadal. Takovéto vytření zraku po odpoledním vyspání neškodí.

Potom shodiv ošumělý, moly prožraný a třapců zbavený župan jakési šeděhnědozelené barvy, oblékl bílou vestu, již byl před obědem šetrně svlékl a na postel položil, a chopiv se kartáče jal se cíditi tmavomodrý nedělní kabát, po kabátu hedvábný „kastor" se širokou střechou, načež se oblékl na vycházku.

Po celou dobu od probuzení páně mistrova až do jeho oblečení seděla paní Vonásková nepohnutě u jediného okna dílny, jímž se hledělo přes nízká stavení podskalská na kostelíček svaté Trojice a na Emauzský klášter, a četla neunavně Pražský Denník. Je za krejcar, netahá se nikdy s vládou, nedělá si blázny z ozbrojených sborů, politiky je v něm hromada a že jí může každý metař vyrozumět — a druhého dne ráno se plátkem podpálí pěkně na snídani.

Jen chvílemi, když pan Vonásek při svých přípravách obrátil se k choti zády, mrskla po něm

zraky a v jejím pohledu jevila se nepochybná nedočkavost.

Konečně byl mistr hotov, modrý kabát objímal těsně suché jeho tělo, kastor seděl mu pevně na hlavě a z levého šosu vyčníval cíp červeného kapesního šátku, nedělního, hedvábného.

Přecházel ještě chvilenku z dílny do parádního pokoje a nazpět, jakoby něco hledal, ale byly to jen rozpaky před „vyražením" z domu. V takových rozpacích tonul mistr Vonásek vždycky — a měl své příčiny. Pojednou však chopil se deštníku, obrátil se na patě a řekl rychle:

„Tak s Bohem, Katy..."

Na to slovo čekala milá jeho polovice. Spustila okamžitě potištěný papír do klína, pohlédla skrz okuláry pronikavě na muže a otázala se:

„No, kam pak zase?"

„Že se tak ptáš, Katy," odpovídal Vonásek mírně. „Je neděle, projdu se trochu a zajdu si na sklenici piva. Víš, že mám toho píchání za celý týden dost...!"

„A děti mi chceš nechat na krku, co? Já toho mám za celý týden taky dost, a ráda bych si pohovila. A tu ty jen tak utect a nechat mi ty haranty na chřtáně! Ale to mě znáš. Jen počkej pěkně, já ti je ustrojím, a vezmeš je s sebou, aby se také trochu proběhli..."

A již vystrčila hlavu z okna a volala dolů na ulici:

„Tondo, Kačenko, nahoru! Půjdete s tatínkem!"

Pan Vonásek svěsil smutně hlavu. Takhle mu pokazila žena každou neděli. Buď ho doprovázela i s dětmi, anebo mu pověsila aspoň caparty na krk.

Stalo-li se toto, uváděla za příčinu, že si chce také sama odpočinouti a pak aby se děti proskočily. Ale mistr dobře tušil příčinu p r a v o u: děti měly mu býti závažím a donucovacím prostředkem k brzkému návratu. Nepřála mu, aby se zdržel večer trochu déle v hostinci, a docilovala toho tím, že s ním posílala děti. Tolik důvěry měla v jeho otcovskou svědomitost, že nebude drobotinu mořiti dlouho v hospodě.

Zatím co pan Vonásek tonul ve trudných myšlenkách a loučil se s pěknou nedělí, stoupalo již po dřevěných schodech čtvero nožek, a když paní Katy Vonásková otevřela dvéře, vřítily se do pokojíku dvě ratolesti počestného rodu krejčova: pětiletá Kačenka a Tonda, as půl čtvrta roku starý.

Paní Vonásková namočila do vlažné vody v měděnci jakýsi hadr, přejela jím umazané obličeje omladiny za náramného řvaní obou cikánů, navlékla dětem sváteční šatečky, přivázala holčičce klobouček a narazila klukovi čepici, dala každému krejcar a konečně pokynula muži:

„Tak, teď můžeš jít!"

Mistr otevřel dvéře, pustil děti napřed a kráčel za nimi se svislou hlavou, jakoby šel na šibenici.

* *
*

Kudy mistr Vilibald Vonásek za krásného odpůldne nedělního děti prováděl, není naprosto důležitou okolností pro tuto pravdivou a velepoučnou historii. Jisto jest, že as o osmé hodině večerní zapadl k „Vidlovům", jak se říká pivovaru na Karlově náměstí u Virlů. Poručil dva půllitry černého piva, jeden sobě, druhý dětem, koupil nějakou řetkvičku, dal si „poláka", dětem po párku, a hleděl toužebně a zádumčivě k ostatním stolům, u nichž seděli mistři umění obuvnického, krejčovského, knihařského a ještě jiného bez žen, bez dětí, mazali topiny* a bavili se jinak zcela nenuceně. Blíže dveří ovšem seděly také as dva, tři páry manželské s dětmi a mimo ně i dva tři otcové s podobnou přítěží, jaká tísnila Vilibalda Vonáska. Náš mistr vypil ještě půllitr a vida, že táhne na desátou, pohlížel starostlivě na děti, které již počínaly klímati.

Pomaloučku odhodlával se, že půjde domů, i zaplatil útratu, když k němu pojednou přisedl starý známý, kterého už dříve pozoroval. Byl to mistr kominický Řeřicha, kopa pálená, který už dávno nemohl vymetati komíny sám pro slušné břicho a obstarával svěřenou práci svými „prvními koncipienty", jak se smíchem říkával kominickým svým tovaryšům.

Vida, že mistr Vonásek platí a jak mrzutě se tváří, usedl k němu, nahnul se a hučel mu do ucha:

---

* hráli v karty.

„Zase vám stará nadělila ta káňata? Proč pak to berete s sebou?"

„Proč je berete!" odsekl Vonásek podrážděn zbytečnou otázkou kominíkovou. „Neberte je, když vám je stará nandá. Myslíte, že se s nimi tahám z rozkoše?"

„Mně by je nenandala," odpovídal kominík sebevědomě, „kdybych já nechtěl!"

„A Bože," vzdychl Vonásek tesklivě; „kdybych já byl na vašem místě!"

„A já bych se toho na vašem místě zbavil," promlouval Řeřicha horlivě. „Nemáte dost dření, abyste se tahal ještě s tou opatrovnou?"

„Rád bych se zbavil," mluvil Vonásek před sebe, „ale jen jak! Chci mít svatý pokoj — a pak aby děti něco užily..."

„To je pěkné užívání!" brumlal Řeřicha. „Koukejte na ně, je to ospalé jako kočky. Já vím, znám vaši starou — ale jednou bych udělal kraval — a je po řeči. Jen to přetrhnout, jen přetrhnout...!"

„A Bože," povzdechl Vonásek. „To mou starou neznáte. Ta si nedá nic přetrhnout! Ta přetrhne mě!"

„Poslouchejte," nachýlil se Řeřicha k Vonáskovi, „poradím vám. Zůstaňte jednou s těmi cikány hodně dlouho venku, takhle do dvou hodin do rána! Že vám je podruhé nehodí na krk!"

„O Bože, kamaráde, to bych odnesl! A pak to svědomí, děti tak umořit!"

„No, jednou," dodával Řeřicha, „to by je nezabilo, a měl byste pokoj."

„To bych teprv neměl pokoj," odpovídal Vonásek u předtuše věcí, které by nastaly. „Toto, to by dopadlo zle!"

„Ale máte být mužem!" horlil Řeřicha. „Mám tu také ženu — vidíte ji tamhle? — i s dětmi, ale jak na ni mrknu, sebere se a jde domů i s těmi poklady. To by mi tak scházelo něco podobného! A proto se nám všem daří tak špatně v řemesle, že jsme takové baby! To má vplyv na všecko, holenku, na všecko!"

„Že hřešíte, člověče," zahýbal Vonásek na odbočku, „vám se tak daří špatně! Hned bych svou krejčovinu pověsil, kdybych moh' být takovým kominíkem!"

„E mlčte, a dejte si ještě jednu," smál se Řeřicha vida, že Vonásek dopíjí a kouká po kastoru.

„Nejde to, nejde, kamaráde, musím s dětmi domů. Až podruhé."

„Podruhé je budete mít zase!" horlil kominík. „Tak mladí se už nesejdeme — tak tu máte, napijte se z mého!"

Řeřicha přistrčil svou sklenici před Vonáska, Vonásek se napil — a ku podivu, teď mu chutnalo nějak lépe, než prve. Neplacené pivo chutnává obyčejně dobře.

Pak připil po druhé, po třetí, Řeřicha mrkl tajně na sklepnici, která přinesla mu hned pivo jiné, a první sklenice zůstala již před Vonáskem. Když ji dopil, přistrčil mu Řeřicha nepozorovaně

druhou, a tuto eskamotáži provedl několikráte. Pan Vonásek pil, pil, a už jen blábolil. Děti vedle hlasitě chrupaly.

* *
*

Byla tmavá noc, ale vzduch zaváněl již nastávajícím jitrem, když se pan Vonásek žejbroval od Virlů, na každé ruce jedno dítě. Obě chuďátka spala jako zabitá a visela mistru krejčímu přes ramena jako pytle písku. Svědomitý mistr kominík ho doprovázel a dával pozor, aby Vonásek s dětmi neklopýtl. A nešel jen k domu, nýbrž požádav dole domovníka, aby posečkal, až se vrátí, vystrkal Vonáska nahoru, dávaje mu ponaučení, aby se jen tiše choval a děti hnedle do postýlky uložil, třeba oblečené. Jen aby nevzbudil starou! Ostatně Vonáska vedl pud, co má dělat. Čím více se blížil okamžik, kdy se octne pod střechou, kde vládne jeho žena, tím více střízlivěl a vystupoval po schodech ku podivu rychle a jistě. Byli u dveří. Řeřicha otevřel klíčem, jejž krejčímu z kapsy vyňal, zastrčil klíč do dveří v kuchyni, pošeptal Vonáskovi „dobrou noc", přimkl dvéře a chvíli naslouchal. Cítil Vonáska, jak vešel i do pokojíku — ale jinak bylo ticho, zázračné ticho. Mistrová spala patrně prvním spánkem. Snad čekala dlouho do noci, snad bděla ještě před chvílí, až konečně znavena usnula. A víme dobře, že první spánek je nejtvrdší.

Když byl Řeřicha ještě chvilku postál, odkradl

se ode dveří a sestoupil takřka šeptem se schodů, dal domovníkovi dvacetník a ubíral se domů, na Karlovo náměstí. Smál se cestou jako lišák a vrčel do vousů:

„No, jak si to Vonásek dnes odnese, tak si to ještě nikdy neodnesl. -Ale podruhé mu jistě cikány nesvěří!"

* *
*

Vonásek vstupoval do pokoje se strašlivou předtuchou, jak bude uvítán, ale přímo užasl nad tichem v celém bytě. To se ještě nestalo! Za celé manželství nezkusil, aby žena jeho spala, když se vracel z hospody! Dnes je to poprvé.

Honem přistoupil k postýlce dětí, spustil pozorně kluka do hlav, holčičku do noh a třásl se strachem, aby se neprobudily a nerozkřičely. Nestalo se tak. Oddychl si, urovnal je v peřinách, zul jim opatrně botičky, aby se ve spaní nepokopaly, přikryl děti peřinkou a šoural se ke své posteli. Shodil rychle boty a oděv, překotil se na postel, přitáhl pokryvku ke bradě a vzdával vroucí díky nebi, že až dosud vše tak šťastně dopadlo.

Avšak hrobové ticho v pokoji bylo náhle přerušeno duseným zvoláním, kteréž přicházelo z postele paní Vonáskové:

„Vilibalde!"

Vonásek zkoprněl. Žena nespí! A jaký to hrozný hlas, třeba že tlumený. Jak se zlostí třese! Vo-

násek znal tento hlas a bylo mu vždy hrozně nevolno, když mu v plné síle hřměl nad hlavou.

„Vilibalde," pokračovala paní Vonásková, „já nespím, ty starý nestydo! Já tě slyšela otvírat a zavírat, já jen mlčím k vůli těm dětem! To je tvé štěstí, že spí! Teď je nechci budit, ale ráno ti něco povím. Kde jsi byl?"

„U Vidlů, Katy," odpovídal malomyslně Vonásek.

„Nestydo nestydatá!" pokračovala tlumeně paní Katy. „Víš, kolik je hodin?"

„No, asi jedenáct pryč..." odpovídal pan Vonásek ztrápeně, nemaje vlastně ani potuchy, kolik je.

„Ty necudo starý!" zasyčela paní Vonásková, „bodejť že je jedenáct pryč — teď odbily v Emauzích dvě s půlnoci. Počkej si, ráno!"

Ano, ráno. Pan Vonásek věděl, co ho očekává, a přál si teď, kdyby tak mu přeletěl přes hlavu mžikem celý týden, aby měl dávno vše za sebou.

* *
*

Proto však přece usnul pan Vonásek. Nezvyklé množství piva ztýralo mu hlavu a brzy ozývalo se z postele jeho skřípavé chrupání.

Nevěděl, jak dlouho spal, však pojednou zdálo se mu, že mu zaléhá v uši dětské vřeštění, hned potom jím někdo zalomcoval a volal: „Vilibalde, Vilibalde!"

Vonásek se probudil. Černá noc byla již ustoupila čirému dni, z ulice ozývalo se protivné ranní vrabčí skřehotání. U postele stála paní Vonásková vyjevená, jakoby právě byla unikla vrahům nebo zemětřesení, a volala na zbuzeného Vonáska:

„Vilibalde, kam jsi dal děti?"

Mistr sbíral pamět, sbíral, konečně mu zasvitlo v mozku a zabručel mrzutě:

„Kam bych je dal! Do postele!"

„Ale naše děti kam jsi dal, Vilibalde!" volala paní Vonásková zoufale. „Naše děti! Kdes to chodil, muži, kde jsi se potloukal — vždyť jsi přivedl domů nějaké jiné děti...!"

„Pít, pít!" volalo děvčátko na postýlce, jako už dříve. Volalo ovšem marně, neboť když paní Vonásková vstala, aby podala dcerušce vody, seznala, že v postýlce jsou děti cizí, po Tondovi a Kačence Vonáskovic ani památky.

Mistr Vilibald Vonásek, zaslechnuv nepovědomý hlas děvčátka, vzpřímil se na posteli a hleděl blbým pohledem na skupinu cizích dětí, nad nimiž stála jeho žena, lomíc rukama a volajíc plačtivým hlasem:

„Kdes nechal naše děti, nešťastný člověče? Kdes je ztratil, ohavo otcovská, kdes ukradl tyhle, abys přece něco domů přinesl? Mluv, Vilibalde, mluv, nebo se stane něco hrozného!"

Mistr Vonásek rád by byl mluvil, ale nevěděl, co by řekl. Založil hlavu do dlaní na kolenou a přemýšlel, přemýšlel, avšak nedomyslil se ničeho. Vše, co se bylo událo do okamžiku, kdy ulehl na

postel, bylo pro něj zahaleno neproniknutelnou rouškou — nepamatoval se na nic. Jen jako ve snách tanula mu na mysli lidská postava, která ho domů doprovázela. Ale kdo to byl, nemohl pan Vilibald Vonásek uhodnouti.

Zoufalý nářek Vonáskové a naprosté zpitomění mistrovo trvalo až do sedmé hodiny ranní, kdy se přihnal od „Virlů" nějaký podomek s otázkou, „jestli se pan mistr nezmejlil v dětech", že ho sem jeden pán posílá.

Tento „jeden pán" byl kominík mistr Řeřicha, který dobře věděl, jak se 'pan Vonásek zmýlil. Provedl jeden ze svých žertů, nastrčil Vonáskovi své dva caparty, kdežto děti Vonáskovic spaly již od jedenácti hodin u Řeřichů. Podomek odvedl od Vonásků malá Řeřišata a za půl hodiny potom objímala paní Katy Vonásková oplakávané své potomečky...

Mistr Vilibald Vonásek odnesl řádně tento svůj osudný návrat z hospody, ale nabyl svobody. Od té doby nesvěřila by mu paní Vonásková děti ani za milion — a mistr Vonásek chodí do hospody sám — a jak rád...!

Poslední sázka.

Črta „přírodo-“ a povahopisná ze života pražské „Flámy“.

(Psáno v listopadu 1887 pro „Nár. Listy“.)

Léto chýlilo se ke konci a očihledě ubývalo dne. Pole kolem Prahy dávno již byla požata a se strnišť vál chladný, ba chvílemi kousavý vítr. Ve výletních místech a v zahradách blízkého okolí řídly víc a více řady pražských návštěvníků, a kdo byl za teplého odpůldne nedělního vylákán do Krče, Kunratic, do Hvězdy nebo do Šárky, spěchal s časným večerem ku Praze, neboť brzy po západu slunce rozběhl se po silnicích a cestách vítr, který nečistě protřepával opozdilce.

Tato doba je smutná pro hostinské v okolí, ale s velikým uspokojením ji vítají hospody a hospůdky pražské, kteréž měly za parného léta „mrtvou sezonu“. Nevděčné obecenstvo, které se z nich za dusných dnů letních vytratilo, navrací se znenáhla do těsných, začazených, nízkých kleneb a zasedá ke stolům, na nichž po dlouhém čase objevily se čisté ubrusy.

Byla taková pozdní letní neděle, kdy není pranijakou pochoutkou potloukati se do noci oborou ve Hvězdě nebo Krčským lesíkem. Nikdo by neřekl, jak zejména pražská „Fláma" obojího pohlaví je zimomřivá. Vychrtlé, unavené ty postavy třesou se v prvním zavanutí podzimu jako list, kterýž smeten větrem se stromu uvázl suchou stopkou v potrhané pavučině, jejíž tvůrce dávno zahynul. Je po letních radostech, je po válení v lesích, je po vytloukání zabranských hospod a hospůdek. Zase žije Praha a její krčmy a výčepy, v nichž se schází výkvět pražského pepictva a obnovuje známosti z poslední zimní sezony.

Byl nedělní večer ke konci srpna, a toho dne prvně zas oživila se skrovná místnůstka „u basy" ve Vyšehradské třídě. V této ctihodné hospodě scházel se roztomilý brak výletnictva, kteréž vracelo se přes Vyšehrad z Kunratic, z Krče, po případě také z Lišky. Byly to vesměs známé mladé postavy, stařeckých, popelavých tváří, se vpadlýma, zakalenýma očima, s obličeji hladkými anebo s řídkými, jako proškubanými kníry pod nosy, nebo s úzkými „kotletky" u uší, s řídkými vlasy bez lesku, kteréž na nízkých čelech rozlézají se ve škaredou ofinu, uprostřed rozdělenou. Účes tento těší se veliké oblibě u dvojího druhu lidí, totiž u největších flámů a u největších šviháků, kteří udupávají dlažbu na Příkopech. Obě tyto sorty pražského obyvatelstva mají také jinak mnoho společného.

Pepíci nepřišli k „base" samotni. Skoro všichni

byli doplněni důstojnými družkami, oněmi švadlenkami, kteréž skoro celý rok nešijí, šičkami rukavic, štěperkami, naplňovačkami krabic z továren na šmolku, falcovačkami knihařskými a konečně sklepnicemi bez místa. Tyto dámy velikou většinou byly „u basy" jako doma. Vcházely do místnosti za svými galány, ale seděly nejdříve na místech, v koutech hospůdky a mezi okny, aby přehlédly pohodlně celou prostoru a viděly, kdo vchází a odchází. To tvoří jedinou zábavu těchto panen, kterých si průvodcové jejich v hospodě téměř nevšimnou, ač pijí větším dílem na jejich útraty. Rytíři toho zrna promluví na své společnice za večer jen několik slov, a ta jsou: „Náno, pij! Mančo, jez! Tondo, nechceš ven?" Nebo tito rytířové mají projednávati důležité záležitosti mezi sebou: jaký byl poslední manévr, kdo z nich byl na včerejším veteránském pohřbu, kdy bude zas nějaký pohřeb vojenský. A týká-li se hovor flámů jejich zaměstnání — pracují-li vůbec — vyznávají nejspíše s pocitem pýchy a hrdosti, kterak včera v sobotu vynadali svému mistru, který by je rád udřel jako vozejčkářskou kobylu, jak sfackovali soudruha v práci, poněvadž nechtěl půjčit zlatku na neděli, jak schovali perka dílovedoucímu v dílně nebo v továrně, aby nemohl domů. Tyto historie opakují se dvacetkrát za večer, neboť každý z nich vypravuje s velikým zadostučiněním o svém hrdinství — a poslouchá se rád.

Holky se usazovaly, jak jedna za druhou přicházely, ale hned povstávaly opět, aby na hák

nad sebou pověsily klobouk, a nejbližším jejich výkonem bylo, že si olízly čtyři prsty pravice, aby uhladily ofinu na čele. Neboť i tyto dívky milují náruživě ofinu, kteráž je důležitou částí jejich úboru a krásy. Čím hustší, čím hlouběji splývá k očím, tím pyšnější je na ni pražská Pepice. I pod střechou kriminálu pečuje co nejněžněji o svou ofinu, s níž přichází před soud a které nezanedbá po celé trvání trestu.

„Dnes je nás tady hodně, dnes tu bude brajgl," pronesl jeden člen společnosti, kterýž seděl u kamen proti vchodu, nakláněje se k soudruhu přes stůl.

Odkud vzali slovíčko „brajgl", těžko vypátrati, ale zaznívá velmi často z jejich úst. Brajgl má široký význam. „Bude brajgl" — totiž veselo, hlučno, pekelně krásně. Ale brajgl znamená také divokou taneční zábavu, hádku, rvačku.*

---

* Když jsem uveřejnil tento náčrtek poprvé v „Národních Listech", neuznal jsem za nutné, abych podal vysvětlení slova „brajgl". Avšak mnohé dotazy čtenářů po otištění črty poučily mne, že vysvětlení nebylo by bývalo zbytečným. Věc zajímala, o čemž svědčilo několik z obecenstva vyšlých ústních i písemných objasnění zkomoleniny užité, jejíž původ i význam byl mně ovšem již dříve znám. „Brajgl" vzniklo v letech sedmdesátých v pražské malířské akademii jako vtip a po měšný výraz pro něco, podobajícího se manýře proslulého nizozemského malíře Petra Brueghela (nesprávně Breughela) mladšího, zvaného také pekelným Brueghelem. Z akademie vynesen „brajgl" ovšem dále, hlavně do společností v hostincích, a tu asi byl pochycen a níže zavlečen některým členem pražské „Flámy", kteráž ochotně jej přijala a význam jeho dosti správně vytušila, ale také jinak svému vyjadřování přizpůsobila. *Spisovatel.*

„To byl brajgl!“ vypravuje Pepík z rána kamarádovi. „Čamrda dostal facek jako máku!“

A kamarád odpovídá:

„U chytrého zvířete — („u lišky“ na Janském náměstí) — byl také brajgl. Tančili jsme do pěti do rána a pak jsme zarazili na špric k Lojzovi.“

Ten, kterýž si sliboval, že bude „u basy“ brajgl, byl Ferdinand Macek, takto rukavičkář, ale již asi dva roky bez práce. „Ano,“ říkával častěji v kruhu sobě rovných snaživců, „já se v tom sedřu, ne? Já kůži nesnesu, padá mně na prsa!“

Pepíkovi padá všecko na prsa, ať pracuje cokoli. Je-li kamenníkem, padá mu ovšem prach pískovcový na prsa; ale kdyby byl vodákem, padala by mu jistě na prsa i voda.

Protějšek Mackův, nedoučený knihař Pondělek, podíval se líně na Macka, jakoby chtěl říci: ještě toho nemáš dost? a pak zívaje odpovídal:

„Já dnes nejsem štěnice na brajgl. Mě bolí drobečky, jsem ňák udřen... Raději bych si hodil jedníka...“

„Máš monajs?“* otázal se Macek.

„Moc ne, mně se tenhle tejden nic nehodilo...“ odpovídal Pondělek.

„Tak nemel na sucho,“ řekl Macek odmítavě. „To bys nás chtěl vykuchat!“

Pak se chopil sklenice, kterou právě na stůl postavil „basař“, hostinský, a utřev okazováčkem

---

* Původně kořalka, pak i peníze, ale jindy také *rozum*.

levice pěnu, posouvl sklenici k sousedce a pronesl nedbale:

„Nalom, Pepo!"

Byla to jeho milenka, kteráž přišla s Mackem zároveň. Byla dost kulatá, při těle, ale tvář nevábila příliš. Její obličej byl nahnědlý, širší než delší, ústa široká s vynikajícími, skoro černošskými rty, a nad těmito nevábnými ústy trčel prosedlý nos. Oči ženštiny byly bezbarvé, líné, a v odstávajících jejích uších zavěšeny byly křiklavé náušnice. Jedinou vnadou byla plná ňadra dívčina, kteráž byla stísněna životem ohavně zeleným, a na tomto živůtku byla připjata modrá mašle se žlutou růží. Dlouho by musil člověk přemýšlet, aby podobný nevkus vymyslil.

Pepa „nalomila", načala sklenici, a vracejíc ji Mackovi, utírala si kostkovaným šátkem ústa.

Prve, když Pondělek odpovídal Mackovi, že nemá mnoho peněz, utkvěl na něm pohled Pepin s náramným opovržením. Nu, ano, čím pak je člověk bez peněz!

Chvíli seděli tito tři u stolu u kamen, nemluvíce slova; na všech bylo pozorovati povědomou flámovskou únavu, ba, otrlost, a nechuť ke všemu na světě. Macek žmolil studený kousek viržinky v ústech a Pondělek si vyškraboval nožem nehty. Pak vzpomněl Macek, že by mohl večeřet, a povelel, aby mu byl dán jídelní lístek. Dlouho hledal a vybíral, než se rozhodl pro ledvinky. A zase podal jídelní list líně Pepě a nehledě na ni pronesl:

„Chceš jíst?"

Pepa prohlížela lístek, aniž jej vzala do ruky, a konečně řekla:

„Dnes mají zemětřesení — dej porci toho."

Zemětřesením jmenuje řeč pražské Flámy huspeninu, rosol, sulc.

Za chvíli pojídal Macek ledvinky a před Pepou se třásla na talíři huspenina.

Pojedli, popíjeli — a všem byla nějak dlouhá chvíle. Zvláště Macek hleděl mrzutě přes hospodu k ostatním stolům, kde pomalu přicházela zábava do proudu. Pak sáhl líně do kapsy, vyňal tobolku na viržinky, otevřel ji — byla prázdna.

„Já vím, že mám v hlavě drtiny, na všecko zapomenu!" vrčel zlostně. „Celou cestu z Krče jsem na to myslil, že si koupím u brány hřebíky..."

„Tady vedle je vyplazený Turek na vratech," poznamenal Pondělek.

Macek se zvedl, sáhl pro klobouk, narazil jej a vyšel pro viržinky.

Jedva se za ním zavřely dvéře, vzhlédl Pondělek živěji k Pepě, která seděla u zdi, a pronesl přitlumeně:

„Poslouchej, Pepo, proč pak nechceš chodit se mnou? Co pak máš na Mackovi? Sedíte zde tak vedle sebe jako dvě telecí hlavy u řezníka!"

„Co je ti do toho!" utrhla se Pepa. A pak řekla klidněji, ale docela lhostejně, a hleděla při tom k vedlejšímu stolu:

„S tebou se ještě každá okradla! Jsi pořád dutý jako hrnec — Macek má vejdělky a peníze!"

„Však s nimi neupadne," odpovídal posměšně Pondělek. „Ani by nemoh' chodit do slušných míst, kdybys mu nebyla koupila klobouk — vidíš, že to vím!..."

Pepa se poněkud začervenala. Mrzelo ji, že je prozrazeno, že šatí Macka. Než našla vhodnou odpověď na poznámku Pondělkovu, otevřely se dvéře a byl tu Macek.

Usedl, zapálil si viržinku, vybafl několikrát silně a pak, aby konečně zlomil krk nudě, která se u stolu uhostila, otázal se Pondělka:

„No, chtěl bys toho jedníka?..."

„Co pak máme dělat!" odbroukl Pondělek.

„Tak to dej dohromady," pobídl Macek kamaráda.

Pondělek vstal, obešel dva tři stoly a od každého se zvedlo po jedné postavě. Ti „drželi na jedníka". Když Pondělek odešel od stolu, obrátil se Macek napolo k Pepě a pronesl velitelsky:

„Drž palec, Pepo!"

Pondělek vracel se ke stolu, přiváděje účastníky, a Macek velel „basaři", aby podal karty. Hospodský vyhověl a podávaje karty Mackovi, napomínal přitlumeně:

„Hrajte moudře, ať nemám nějakou mrzutost!"

Macek kývl hlavou, a míchaje karty řekl k ostatním spoluhráčům:

„Já dám bank!"

* *
*

Hráli, a byť i nemluvili, bylo zřejmo, že je nuda nadobro zaplašena. Všichni přijímali karty z ruky Mackovy a s účastenstvím je „gustýrovali", jednu kartu přes druhou, a hleděli vždy nedočkavě, když „kupoval" Macek. Mezi hráči stále se posouvaly drobné peníze, brzy prohrané směrem k Mackovi a zas vyhrané z banku na hromádky jednotlivých hráčů.

S největším účastenstvím pozorovala hru Pepa. Běželoť o peníze a dnešní den dosud nebyl skončen; ještě zbývala noční kavárna a tam se také nesmí bez peněz. Hlavně však věnovala pozornost hře Mackově a Pondělkově.

Pondělek sázel zpočátku velmi opatrně po několika krejcarech, nejvýš po desetníku, a jakoby ho Štěstěna chtěla navnadit, skoro stále vyhrával. Pak byl smělejším a vysazoval po dvoušestáku a po dvou, a zase skoro stále vyhrával. „Monajs" Mackův přecházel pomalu, ale stále v majetek Pondělkův — a banku ubývalo, neboť ostatní hráči neprohrávali tolik, aby se schodek Mackův doplňoval. Macek pomalu se rozčiloval a neměl ani času, aby si zapálil viržinku. Dumlal zas už půl hodiny studeného slavíka.

Výhrami nabýval Pondělek odvahy, a když as po dvou hodinách zbývalo v banku Mackově něco přes zlatku, pronesl pojednou Pondělek stručně: „Hop ten bank!"

Macek položil karty a otázal se, jakoby nebyl spolehlivě slyšel:

„Ty hopuješ?"

„No, abychom se s tím zbytkem dlouho nemořili!“ přisvědčoval Pondělek.

A „táhlo“ se tedy jen mezi nimi, kdežto ostatní hráči s účastenstvím přihlíželi. Koupil Pondělek, koupil Macek — a Macek byl „trop“. Pondělek shrábl rozbitý bank ke své hromádce a hledě s jednoho hráče na druhého, tázal se:

„Mám já dát bank?“

Přizvaní hráči přisvědčovali, ale Macek pronášel jednotvárně a na oko lhostejně:

„Už nehraju, dnes mám smůlu; pětka je v pekle — jsem rád, že mi zbylo na večeři...“

Po prohře pil Macek pomaleji a méně často přistrkoval sklenici své společnici. Za to Pondělek někdy, míchaje karty a hledě na Pepu, hodil hlavou a pobízel ji krátce:

„Pij, Pepo...“

A Pepa tedy pila ze sklenice Pondělkovy a hleděla chtivě na vyhrané jeho peníze, kteréž shrnoval pod klobouk.

Uplynula další hodina. Pondělka štěstí neopouštělo. Spoluhráči jeho, kteří se na počátku dávali zmužile do hry, aby se o výhru Pondělkovu rozdělili, pozbývali pomalu chuti, neboť u Pondělka bylo jak učarováno; měli-li oni jednadvacet, koupil on jistě také tolik, a bylo-li jeho první kartou eso, dokoupil ke konci na „velusa“.

Z hráčů jeden po druhém odstupoval a když zbývající ohlásil poslední sázku, páčila se výhra Pondělkova bezmála na desítku.

„Co ti zbylo?" tázal se Pondělek hráče, s nímž měl táhouti posledně.

„Osm švihlů,"* odpovídal tázaný.

„Hopni to!" pobízel Pondělek kamaráda rozjařeně. „Ty těch osm — já všecko, ať nenesu nic domů!"

Bylo to lákavé nabídnutí. Hráč nadzdvihl klobouk Pondělkův, aby se přesvědčil, co mu kyne, a vida tam několik smačkaných zlatek a hromádku drobného stříbra, přikryl zase bank a zvolal:

„Jedu pro ně! Tu je osm švihlů!"

Tentokráte trvalo „kupování" neobyčejně dlouho. Spoluhráči Pondělkovu padaly samé figury, tak že maje již plnou ruku karet počítal teprv čtrnáct. Vztáhl ruku ještě jednou a dobral — sedmičku. Položil karty na stůl a hleděl upřeně na Pondělka.

Jakoby tušil, jak věc stojí, promluvil Pondělek:

„Teď máš jedníka, viď? Heleď, jak mě držíš!"

A kupoval sám. Avšak štěstí zavěsilo se mu dnes na paty. Pondělek zvedl ke své desítce touše a obrátiv karty, zvolal:

„Koukej, nemohu za to!" A sáhl pro peníze hráčovy, kterýž rozzlobiv se, mrštil kartami o stůl:

„Podruhé řekni, blivoni, že nás chceš svlíknout, a my zůstaneme sedět u svého piva!"

„Hra je hra," odpovídal chladnokrevně Pondělek odstrkuje karty do prostředka. „Jednou já,

---

* Desetníků.

jednou ty, jednou naše Anka — to je stará. Dám vám v neděli revanš!"

A potom zvedl klobouk, položil jej na židli vedle a jal se pomalu rovnati smačkané zlatky a počítal z hromádky desetníků. Napočítal přes desítku.

Macek, před nímž stála dávno prázdná sklenice, hleděl upřeně na poklad svého soudruha a počítal v duchu s ním. Pepa upírala bezbarvé, ale nyní rozčilením blyštící se oči závistivě na peníze, a když zmizely v pomačkané, odřené tobolce Pondělkově, šlehla okem zuřivě po Mackovi, že prohrál. Ale Macek nepostřehl tento zlobný pohled. Díval se zdánlivě zcela lhostejně po hospodě a chvilkami zavadil o tvář šťastného Pondělka, kterýž rozjařen výhrou a pitím, méně opatrný než dříve, pohlížel lačnými zraky na Pepu. Macek věděl, co ten pohled znamená. Jako mimoděk otočil nyní hlavu k oknu a mrskl okem po Pepě. Seděla tu s rukama opřenýma o stůl a dívala se neodvratně na Pondělka. Neusmívala se, nemračila se, nemrkala ani — jakoby hleděla na plot, a přece Macek věděl, co tyto dvoje zraky — Pondělkovy a Pepiny — spolu hovoří. Bylo tu vyzvání, vybídnutí, hartusení se strany Pondělka, a onen zdánlivě mrtvý, ztrnulý pohled Pepin odpovídal, svoloval, přisvědčoval, sliboval.

Macek věděl, že je odbyt. Prohrál pětku, skoro všecky své peníze, a Pondělek desítku vyhrál. Musil by býti slepý, nebyl by zkušeným Pepíkem, kdyby nechápal, jaký má význam tato okolnost.

Jeho kapsa je prázdna, — Pondělkova se naplnila; Pepa byla by neobyčejná ženská, kdyby byla na vahách, s kým dnes půjde domů a s kým ode dneška bude chodit. Aspoň tak dlouho, dokud Pondělek bude mít peníze.

Věděl tedy Macek, že vyšel dnes a sedí zatím posledně s Pepou — od „basy" že ji odvede Pondělek. Že se proto nezastřelí, bylo jisto, ale že ho Pepa opouští dobrovolně, bude pro něj ve kruzích rytířů jeho zrna jakousi ostudou. Nemůže ji držet, ale kéž by o ni přišel dle obvyklého, platného u nich řádu! Se svým srozuměním, po vlastní vůli!

„Basa" se prázdnila, ostatní společnost rozptylovala se do všech konců Prahy — zbývali už jenom naši tři hrdinové: Macek, Pepa a Pondělek.

Ospalý „basař" přistoupil ke stolu a sáhl po kartách. Bylo to pokynutí, že je čas, aby poslední hosté taky zaplatili a šli, a Pondělek, pozoruje to, ponořil ruku do kapsy pro peníze, aby platil.

Ale Macek téměř zároveň s „basařem" sáhl po kartách, uchopil je dříve než hospodský a nevšímaje si mrzutého pohledu výčepníkova zvolal na Pondělka, nakláněje se přes stůl:

„Poslední hod, Pondělku! Saď pětinu, já sázím Pepu!"

Pondělek vzhlédl k Mackovi, sáhl jako nevědomky po kartách a jal se míchat.

„Nesázej, Pondělku, nehraj!" volala Pepa. „Už to je, už nemusíš hrát!.."

„Nehraješ?“ tázal se Macek Pondělka a popelavá jeho tvář bledla, bylo-li lze vůbec to pozorovati.

„Pětka leží!“ vykřikl Pondělek hodiv na stůl pět umouněných zlatek. „Nedělám špínu — nechci tě okrást!“

Pepa již mlčela a hleděla zarputile do hry. Bylo zamícháno, sejmuto, rozdáno, koupeno. — Pondělek obrátil „velusa“.

Zcela klidně složil Macek svoje karty, které ukazovaly devatenáct, přidal je k ostatním, posouvl je k hospodskému, kterýž stál u stolu a skoro již spal, a hledě lhostejně na Pondělka, promluvil jednotvárně:

„Máš ji! Ale zaplať si, co snědla a vypila!“ A na Pepu se již ani nepodíval.

Potom sáhl Macek do kapsy, vyňal několik desetníků, zaplatil svou večeři a pivo a zapálil si zcela klidně zbytek viržinky na plynovém plamenu nad stolem.

Za okamžik odcházeli poslední tři hosté z „basy“. Macek se třásl šoulavým, šeplavým krokem k Vyšehradu, ke svému bytu, Pondělek a Pepa kráčeli vzhůru ke Slovanskému vršku a k Dobytčímu trhu.

Pondělek má dnes holku a peníze, dnes může vybíjet noční brlohy do rána.

Tajný společník páně Kobrčův.

Historka ze zákoutí kancelářského.

(Psáno v květnu 1889 pro „Švandu Dudáka“.)

Myslím, že na tom pranic nesejde, v jakém úřadě pan Kobrč sloužil již asi čtyřicátý a druhý rok — nevím to ani sám, poněvadž jsem důležitou tu okolnost naprosto přeslechl.

Vím jen, že pan Kobrč byl kancelistou, a kancelisty máme na magistrátě, při berním úřadě, při výpomocných úřadech soudu civilního i trestního, při kolkovně — snad i při záduší. Můj Bože, to je nějakých kancelistův! Hledejte mezi nimi pana Kobrče!

Ale v některém tom úřadě seděl dojista, neboť pán, který tuto historii vyprávěl, říkal o panu Kobrčovi: můj kolega — a krom toho opakoval několikrát, že pan Kobrč slouží již asi čtyřicátý a druhý rok — podobné věci se tak lehce nevymejšlejí, a pan Kobrč tedy existuje nebo existoval skutečně.

Pan Kobrč nebyl žádný mladík, jak je patrno z jeho dlouhé, neúnavné služby, kterou nastoupil,

když mu bylo nejméně asi dvacet let. Byl již hezky šedivý, vlastně nažloutlý — a ani této barvy nebylo na jeho hlavě mnoho, poněvadž byl polo lysý. Na odpočinek nešel, aby nepřišel o aktivitní přídavek, a ostatně o ten odpočinek tak příliš nestál, neboť nikde jinde nemohl užiti tolik pohodlí, jako ve svém úřadě. Měl se na pozoru, aby se tu prací nestrhal, a jeho zásadou — zcela rozumnou — bylo: co neuděláš dnes, uděláš zítra. Tato zdravá zásada shodovala se zcela dobře s jeho osmistovou gáží. Za ty peníze snad nepustí člověk duši!

První věcí páně Kobrčovou bylo, když vešel z rána o osmé do své kanceláře, číslo sedmé, že otevřel rozvážně zásuvku psacího stolu, u něhož seděl již celých dvacet posledních let, vytáhl „turecký" pytlík, naplněný míchaným tabákem, totiž sprostým a vojanským — kteréžto dva druhy se líbezně doplňují — a nacpal svědomitě sádrovou dýmku. Takových sádrových hlavic měl dvanáct a střídavě je vypaloval v peci kancelářských kamen, když byly již dokonale „nataženy". — Zapálil, desetkráte rázně zabafal, aby se tabák rozhořel, a počal „pracovat".

Práce jeho spočívala v popisování archů hrubého, kancelářského papíru, kterých poškrábal za týden hezkou hromadu; k čemu ty popsané archy sloužily, bylo nevysvětlitelnou záhadou. Nikdo pro ně nepřicházel, pan Kobrč je nikam neposílal, nikdo se po nich netázal. Když už mu na stole překážely, přehlédl je pan Kobrč ještě jednou, někdy

na některém i několik řádek pročetl, opatřil nějakým podivným „signem" a vážně se zvednuv kráčel s nimi k veliké almaře u dveří do sousední kanceláře, kde je uložil s velikou opatrností do hluboké příhrady. Co tam ty archy dělaly, jak byly živy dále, o tom nikdo nepřemýšlel. Pomalounku ukládal se na ně prach, který byl za týden přikryt novou spoustou archů. Tak rostla „duševní práce" páně Kobrčova, mohutněla, a když byla ucpána jedna příhrada, jal se starý kancelista vyplňovati druhou.

Pro obec, zemi, stát — nebo čemu to pan Kobrč sloužil, — měly tyto popsané archy nepochybně ohromnou cenu, že byly tak pečlivě ukládány. Co v nich je, vyjde na jevo snad po dvou, třech stoletích, až se do nich dají Wintrové a Zíbrtové budoucnosti. Takovým lidem je největší rozkoší prohrabávati se v podobných starých hadrech. Čím jsou starší, tím důležitější. Je to materiál pro kulturní historii.

Ovšem, pan Kobrč neměl ani tušení, že píše takovou kulturní historii. Snad ani nevěděl, co to je.

Tak tedy pan Kobrč psal a psal a přerušoval tajemnou práci svou jen tehdy, když sahal po modrém šátku do šosu, nebo když znova nacpával svoji sádrovku. To se ostatně dálo dosti často dopoledne, ještě častěji pak odpoledne, kdy najedený žaludek páně Kobrčův potřeboval větší pomoci k trávení.

Jednoho rána na jaře, otevřev pan Kobrč zásuvku červotočivého stolu svého a vytáhnuv tu-

recký pytlík s tabákem, zadíval se na něj s podivením a pomáčkával a potěžkával jej opět a opět. Potom se sehnul k otevřené dosud zásuvce, hleděl chvíli na zámek, zavřel a otevřel jej dvakrát na prázdno, vytáhl klíč, podíval se na něj, vrazil jej opět do zámku, zarazil zásuvku, zamkl a opět odemkl — vše šlo, jakoby namazal.

A přece by byl pan Kobrč přisahal, že jeho turecký pytlík s tabákem je dnes lehčí a neplnější než včera večer, kdy před odchodem z kanceláře rozdělal si na rozestřených starých Pražských Novinách balíček vojanského a dva balíčky sprostého, že měl co dělat, aby to do pytlíku namačkal. A potom již nekouřil — a v noci zde nebyl — a teď se chápe pytlíku poprvé — a z pytlíku je ubráno! Aspoň se tak zdá! A šuplík byl na klíč!

Pan Kobrč díval se ještě chvíli na pytlík, jakoby čekal, že němá ta tvář promluví a nepochopitelnou záhadu vysvětlí, ale pytlík mlčel.

„Kuriós politik!" prodralo se mezi zuby páně Kobrčovými, v jejichž zřídlé řadě bylo pozorovati i povědomý „zub času", který tam vlastně nebyl.

„Kuriós politik!" opakoval a již vstával, s pytlíkem v ruce, a nastoupil cestu do světnice druhé, v níž seděl podobný badatel a učenec, jak on sám, totiž pan oficiál Najman. Šel potichu, skoro šeptem, aby pana Najmana nevytrhl z práce. Pan oficiál přesýpal právě zásobu šňupavého tabáku z kornoutku do tabatěrky, kterou si včera večer byl v kanceláři zapomněl.

„Povídám, pane oficiál," oslovil zaměstnaného úřadníka pan Kobrč, „tady se krade!"

Oslovený otočil kvapně hlavu na zvěstovatele strašlivé noviny, popozdvihl jednou rukou tabatěrku, druhou položil kornoutek, a řekl udiven:

„Jdou, jdou!"

„No krade!" ujišťoval pan Kobrč s patrným rozčilením, a dodával: „A chodí se pod zámek!"

„A frflucht!" zvolal pan Najman a odstrčil se s židlí od stolu. „Co pak maj'?"

„Někdo se mnou kouří z mého pytlíku!" oznamoval pan Kobrč rozhořčeně. „Včera večer jsem ho nacpal jako tykev — teď žvachtá jako bačkora. A šufle bylo na klíč. Máme tu škodnou!"

„A kdo pak by to?" mluvil pan Najman hlasem třaslavým, jakoby se hovořilo o vraždě. „Co myslej'?"

Pan Kobrč potřepával pytlíkem a odpovídal:

„To ještě sám nevím, co myslím. Esli by snad oni — tento — někoho —"

„Bůh mě chraň, pane kancelista, já nevím nic!" bránil se svědomitý oficiál. „Maj' oni na někoho důmínku?"

Pan Kobrč zahleděl se na oficiála hezky přitopměle:

„No to nemám! Pan rechnungsfír kouří uherský s tříkrálovým — ten mně na vojanský se sprostým nepůjde. Pan Kohout kupuje krull a míchá s letinským — ten také ne. Snad Kysela, diurnista? Ale ten by se neopovážil — a musil by skrz tři pokoje. A kde by vzal klíček?"

„Tak se budou mejlit!" pronesl pan oficiál, oddechnuv z hluboka, a bylo znáti, jak se mu ulehčilo, že našel snad vysvětlení záhadného „kradení". Neboť krádež — a zde v úřadě — byla mu hrozným pomyšlením. Toť je věc na kriminál!

„Kdybych to nevěděl tak jistě, tak bych nemluvil," ohražoval se pan Kobrč. „Někdo se mnou kouří, a teď mně napadá, že to nebude poprvé. Já už leckdy tak něco pozoroval, ale netroufal jsem si, protože to nepřevažuji. Ale dneska se nemejlím. Včera pytlík na prasknutí — dnes bych tam vecpal ještě pakl. Někdo mně na něj zapadá. Ale pod zámek, to je to! Pod zámek!"

„Já jim povím," zmohl se pan oficiál na radu, aby nepříjemnou záležitost skoncoval. „Daj' si pozor. Přijít se na to musí!"

A obrátil se po této výborné, přímo policejní radě klidně ke stolu, aby dokonal přepravu šňupavého svého tabáku z kornoutu do tabatěrky.

Pan Kobrč zadíval se, jak stál nad panem Najmanem, s ptačího zoru na šišatou hlavu oficiálovu, a nebylo lze z pohledu toho uhodnouti, je-li za darovanou radu naplněn pocitem vděčnosti či odpovídá-li mu v duchu: To jsem také věděl, abych si dal pozor!

A nahlas řekl pan Kobrč:

„Však já dám, až to konečně vyzkoumám!"

Odpoledne, když pan Kobrč kráčel do úřadu, zavadila o jeho nos povědomá tabáková vůně, jíž byla naplněna a proniknuta celá chodba před kan-

celáří. Čichal, čichal, konečně stanul a mumlal mezi zuby:

„Tohle to aróma...!"

V tom okamžiku otevřely se jakés postranní dvéře, vedoucí do kumbálu, který byl skladištěm rozličného starého kancelářského haraburdí, a do chodby vešel starý kancelářský sluha Brk, kterému v celém úřadě pro stručnost říkali „Johan". Tento pan Johan kouřil z krátké kapesní dýmky s porcelánovou hlavicí a vypouštěl z úst strašidelná, děsná mračna dýmu.

Pan Kobrč začichal, začichal opětně a hledě s vynaložením vší srdnatosti na Johana, pronesl rychle:

„To to chutná po obědě, co? A maj' nějaký dobrý tabák!"

A domníval se, že hledí na Johana nejpronikavějším, nejbodavějším pohledem.

Pan Johan vyndal z omodralého levého koutku zaslintanou špičku dýmky a odpověděl dobrácky:

„A bože, pane kancelista, dobrý tabák! Kouřím rozřezané červy, které tak sem tam po pánech seberu. Tak dobrý, jako oni, kouřit nemohu! To je jiná vůně, když oni začnou!"

Na podobnou odpověď nebyl pan Kobrč připraven. Odražen a zmaten také klidným pohledem Johanovým, na jehož tváři rozkládal se výraz nejlepšího svědomí, vešel do kanceláře a posadil se k tajemným svým archům. Nacpal sádrovku, zapálil, a když jej obtáčely první obláčky dýmu, začichal opět a opět a zabručel k sobě:

„Podivná věc! To je docela stejná vůně! Což pak, aby tak Johan...“

Povstal, zamířil do sousedního pokoje a přikročiv až k panu Najmanovi, zaťukal mu na rameno:

„Co říkaj', pane oficiál? Nemohl by to být Johan?“

„Co pak?“ otočil hlavu pan Najman, který se vždy hrozně ulekl, když na něj někdo promluvil.

„Jako s tím tabákem, co se mi v šufleti sesýchá. Nemoh by to být on?“

„Jdou, jdou,“ odpovídal Najman trapně překvapen. „Vždyť je pod přísahou. — Máme ho tu už třicet let...“

„No, dobrá,“ mluvil pan Kobrč pomalu dále, „to je všechno dobře. Ale kouří tam venku, jako ten vézuf Etna a má jim to právě takovou chuť, jako má melanč. Skoro bych myslil, že by to mohl být on...“

„Jo, to je těžká věc,“ namítal oficiál v ukrutných rozpacích. „To je hrozně těžká věc, sahat někomu do svědomí! Já bych to do Johana neřek'. Byla by to smělost, chodit pod zámek!“

„Inu, byla by!“ přisvědčoval pan Kobrč. „Ale někdo mi tam chodí, to je jednou svaté!“

„Já to nechci zodpovídat,“ vymýkal se oficiál, který se štítil každé mrzutosti jak ohně. „Ale když myslej', tedy bych to na jejich místě řekl panu císařskému radovi. Ať se to vyšetří!“

Pan Kobrč odcházel bez odpovědi do svého pokoje, usedl na místo a počal „pracovat". Ale pracoval roztržitě. Vůně tabáková, která se mu zarazila v nozdry na chodbě, nešla mu z hlavy. Aby tak přece ten Johan!

Večer, než odešel z úřadu, zavolal pan Kobrč pana oficiála, vytáhl před ním zásuvku svého stolu a okazoval mu:

„Tak se podívaj', já si jich volám za svědka. Tuhle je pytlík s tabákem — vezmou ho do ruky, potěžkaj' ho. Tak! Teď ho semhle položím, na ten papír, koukaj'. A teď zavru, podívaj se, na dva západy, tak. Klíček dám do kapsy. A ráno, se zas na to spolu podíváme. Uvidíme, co se stane..."

Ráno se na to staří švejdové spolu podívali — pytlík ležel sice na svém místě, ale tabáku v něm bylo méně. Věc rozčilila pana oficiála Najmana tou měrou, že odešel k svému stolu beze slova a nemohl skoro po celé dopoledne klidně pracovat. Také pan Kobrč byl rozčilen a rozezlen a bafal tak silně, že se celou prostorou kanceláře válely zlověstné, bouřeplné mraky. Ovzduší kanceláře jako by bylo naplněno těžkou elektřinou.

Zatím starý sluha Johan zcela klidně se potácel chodbou, ode dveří ke dveřím, kouřil klidně z krátké dýmky své a plival do všech koutů. Neměl ani potuchy, jaké odhalení učiněno bylo za dveřmi čísla sedmého.

Pan Kobrč unavoval se přemýšlením, jak by škůdce tabáku dopadl. Každého dne večer, než

odešel z úřadu, rafičil pytlík s tabákem jinak, dělal na tkanicích rozličné smyčky a uzlíky a vždy volal za svědka pana oficiála. Přes to po dvou dnech bylo z pytlíku zas ubráno a pak se to opakovalo v témdni ještě třikrát.

Rozezlenost páně Kobrčova dosáhla nejvyšší míry. Po posledním zjištění návštěvy zlopověstného, neznámého kuřáka v zásuvce zamířil kancelista neobyčejně rychle k panu oficiálovi a oznamoval:

„Už tam byl zase, pane oficiál!"

Starý Najman stal se za ten týden nervósním. Proklínal pytlík páně Kobrčův ke všem čertům a dvakráte již byl poradil panu kancelistovi, aby si tedy tabák odnášel domů — to že je prostředek nejlepší.

„A co pak nemá být v kanceláři jisto?" rozhorlil se po té radě pan Kobrč. „Koukaj', pane oficiál, kdybych tak měl milion — mohu jej tady nechat?"

„No, na to je banka," odpovídal oficiál. „Kdo pak by nechával miliony v šuplíku!"

„Ale je to kancelář, a zavřený stůl je svatá věc," horlil pan Kobrč. „Pak se divme, že se krade jinde!"

Dnes, když oznamoval starý kancelista nový útok na svůj tabák, vytřeštil na něj Najman oči a zvolal:

„To jsem přece blázen!"

„No já také," dokazoval pan Kobrč. „Ale tak to nemůže zůstat..."

A večer toho dne měl báječný, přímo ďábelský nápad. Uřízl obezřele z archu hrubého kancelářského papíru čtvrtku, chopil se brku a napsal na papír velikými, tlustými literami:

Ten tabák je můj!!!

Zhotovil za řádkou tři velké vykřičníky, položil pytlík s tabákem do kouta zásuvky, čtvrtku se strašlivým nápisem na pytlík, zavřel na dva západy a odcházel domů naplněn uspokojením, jakou pasť na krádce tabáku nalíčil.

Toho večera neusnul přes půlnoc a ráno se nemohl rozčilením dočkat, až dojde do kanceláře.

Konečně se tam octl, převlékl se do úřadní blúzy, navlékl na oba rukávy staré plátěné povlaky a vytáhnuv klíček přistupoval chvěje se ke stolu, aby otevřel zásuvku. Vedle něho stál oficiál Najman, rovněž všecek rozčilen a pohlížel nedočkavě, co se v šuplíku objeví.

Konečně zaskřípal zámek a hubené ruce Kobrčovy vytrhly zásuvku. Pytlík byl na svém místě, na pytlíku ležela čtvrtka papíru a na té čtvrtce — —

Oba staří úřadníci hleděli na čtvrtku vyjevenýma očima. Byla na ní sice řádka, napsaná včera tuhým, prkenným písmem páně Kobrčovým, ale pod ní byla řádka nová, připsaná patrně přes noc nebo časně z rána. A tento přípisek, tučnější ještě, ač nemotornější, než rukopis páně Kobrčův, zněl takto:

»Dyť já jim ho neberu!!!!«

Za řádkou bylo o vykřičník více než za řádkou páně Kobrčovou, a pod novou touto řádkou byl podpis:

Johann!

Panu oficiálovi chvěly se obě ruce, když přídavek na čtvrtce přečítal, a vraceje potom kancelistovi osudný papír pronášel vyčítavě:

„Vždyť jsem jim hned povídal, že to Johan nebude! Jenom nikomu sahat do svědomí!"

A kráčel vážně a spokojen ke svému stolu.

Pan Kobrč s pocitem jistého zahanbení položil čtvrtku do zásuvky a bezděky potěžkal a ohledával pytlík. Skutečně, dnes nechyběla ani špetka tabáku.

Když v poledne odcházel z kanceláře, setkal se na chodbě s Johanem. Ostýchavě sklopil pan Kobrč oči — nemohl se podívati do tváře člověku, kterého byl podezříval a jehož — nevinnost se tak skvěle prokázala. Za to Johan smekl čepici a pozdravil zdvořile, jako jindy, a ve vodnatých jeho očích plaval starý dobrácký jejich výraz.

Od toho dne neztrácel se kancelistovi tabák a pan Kobrč do dneška marně si láme hlavu, kdo to s ním tehdáž kouřil. Nemá ani tušení a umře s tou záhadou — nerozluští-li mu ji některý čtenář této pravdivé, zaručené historie.

Smlouva pánů Škabrouta a Rysa — a její zánik.

Črta ze zaprášeného života kupeckého.
(Psáno v prosinci 1887 pro „Nár. Listy".)

V jedné z nejstarších částí královské Prahy, ve starobylé, pochmurné, úzké ulici blíže Týnského dvora, na hmotném, šedivém domě, který zajisté že pamatuje několik století, visí pod okny prvního patra dlouhý, rozpraskaný štít s nápisem polo zašlým, ale přece zřetelně čitelným:

MARTIN ŠKABROUT a syn.

Stará, počestná, zachovalá firma, o níž ještě nikdy nebylo pochybnosti, jejíž směnky jsou jako zlato, jejíž poukázky jsou jako hotové peníze.

Stará, osvědčená firma, jejíž jméno má výborný zvuk nejen „na místě", jak se po kupecku říká, ale i za hranicemi. Kterou znají dobře nejen ve Vídni a v Německu, ale i ve Švýcařích, ve Francii a v Anglii. Ode chvíle, kdy byla tato firma založena — a může tomu býti sto let, neboť již první Škabrout se jmenoval Martin a již on umístil později na firmě vedle vlastního jména svého „Sy-

na" — tedy ode chvíle, kdy byla tato firma založena, vznikaly nové a nové závody a nad jejich vraty zastkvívaly se nové, lesklé štíty; ale mnohé z těch závodů nedočkaly se dlouhého věku, upadaly a klesaly, lesklé štíty mizely a firmy zanikaly u věčné zapomenutí. Avšak štít s nápisem Martin Škabrout a Syn, ač rok od roku puchří a dále se rozpraskává, vzdoruje celému století a je starému závodu chloubou, takovou, jako je nejvyšší chloubou vojska starý, vetchý, v taženích válečných rozbitý a rozstřílený prapor.

Zdá se, jakoby tento ohromný sklad materiálního a barvářského zboží nebyl býval nikdy načat, jakoby tu vše stálo a leželo, jak bylo před nepamětnými časy narovnáno. Ale to se jen zdá. Zatím nevešlo by se zboží, kteréž ve krámě Škabroutů bylo prodáno, do sta skladů stejně rozsáhlých.

Takovýto obchod podobá se nádržce ve staré zahradě, do níž vody stále a téměř nepozorovaně přitéká a z níž zase nepozorovaně ubývá.

Hladina její je pořád stejně vysoká, jako jsou stále stejně plny zásuvky a regály, krabice a láhve i bedny v krámě, z nichž se nepřetržitě prodává. Tajemné toto doplňování a nahražování zboží ubývajícího téměř se nepozoruje. Nevšímají si toho již ani oni, kteří ve krámě stojí a prodávají. Po celý den vcházejí do krámu a vycházejí lidé, kteří odnášejí zboží po trošce, v ruce, v kapsách, pod paždím — kdo si toho všímá! A týden co týden vjíždějí širokým klenutým průjezdem nákladní vozy

do tmavého, špinavého dvora, kde se skládají těžké bedny, sudy a koše, obsahující vždy nejrozmanitější zboží, kteréž po vybednění vnáší se zadem do krámu na určitá místa.

V tomto klenutém skladě, který se podobá z ulice bezedné skrýši, kutí od rána do večera četný personál, jemuž velí přísný, rázný chef, majitel firmy. Není to již pan Martin Škabrout, nýbrž jeho syn Stanislav, od založení firmy třetí samostatný a jediný majitel závodu — jediný po tak dlouho, dokud opět syn jeho nevzroste, aby zaujal místo vedle otce svého v závodě, jaké je mu již připraveno a vyhraženo starým nápisem na štítě: Škabrout a Syn.

Pan Martin Škabrout, syn původního zakladatele firmy a otec nynějšího chefa, dávno odstoupil do soukromého života, když byl svým dcerám několik domů nakoupil a odevzdal obchod jedinému synu, kterýž obnovil v závodě kázeň, v posledních letech panování starého pána jižjiž ochabující. Stanislav Škabrout náleží již době moderní. Svědčí o tom předně jeho křestné jméno, jímž poprvé porušena rodinná tradice, starý zvyk, dle něhož všichni Škabroutové — dokud matrika sahá — bývali křtěni na Martina. Narodilť se Stanislav Škabrout v době, kdy se probouzel v Praze nový ruch, a tehdáž uvědomil si starý pán, Martin Škabrout, že asi je rod jeho původem český; vlastenecký rozruch uchvátil i jeho, a aby dal probuzenému svému vědomí výraz i na zevnějšek, vybral pro novou mužskou ratolest svého „domu" jméno vla-

stenecké, slovanské, a nazval syna Stanislavem. Byla to oběť, kterou mohl snadno přinésti, neboť nestála mnoho práce a peněz také ne. Zdálo se mu také, že jméno Stanislav je vůbec mnohem modernější a vhodnější pro novou dobu, nežli Martin. Brzy po narození Stanislava a jeho pokřtění přikročil starý pán po dlouhém domlouvání se strany některých zvláště nadšených přátel svých, aby i jméno svoje přizpůsobil novému pravopisu, jak české jméno Škabrout vyžadovalo. Stkvěloť se na štítě až dosud Martin Škabraut a Syn. Po velikém boji vnitřním — a jenom následkem přimlouvání živlů zcela radikálních, jak řečeno — odhodlal se pan Martin, že dal druhé a vyškrábati a na jeho místo vepsati o. Uplynulo již přes třicet roků od té doby, ale změna ta dosud jest patrna. Oprchává sice a větrá stále i toto o, ale je zřejmo, že hláska ta novějšího jest původu, než ostatní nápis.

Krom naznačených věcí neutrpěly tradice rodinné a zřízení závodu nijaké změny. Knihvedení závodní stále se konalo po německu a rovněž tak i korrespondence obchodní, byť platila i firmám nejčeštějším a ústavům domácím. Snad pan Stanislav Škabrout učinil v té věci nějakou změnu, ač o tom není jisté zprávy.

Ve kruzích samostatných obchodníků a kollegů svých požívá pan Stanislav Škabrout pověsti „štrenk" chefa — jak se v Praze ještě zhusta říká. Avšak personál páně Škabroutův jest mínění poněkud jiného a nazývá přísnost pána svého hrubiánstvím a říká, že „starý" je mamlas.

Nechci býti rozhodčím v této věci, ale tolik se mi zdá, že v mladém panu Škabroutovi proudí skutečně několik žejdlíků krve oněch starých, bývalých kupců, kteří znenáhla vymřeli, před nimiž se podřízení druhdy třásli, jejichž hlas burácel ve klenbách krámů hromem, kteří měli celé slovníky vlastních, krásných nadávek a kteří mladé pokolení kupců vychovávali holí nebo aspoň tlustou rákoskou.

Jak pravím, zdá se mně, že v panu Stanislavu Škabroutovi vězí kousek té staré kupecké nátury.

Nu, mladý člověk snese něco a obyčejně si něco myslí, když mu pan principál důkladně nadá. Nikdo by nevěřil, jak i pouhá taková myšlenka může býti v utrpení úlevou.

Avšak v řadách zřízenců obchodních a svědomitých pracovníků najde se někdy i sestaralejší člověk, který bývá citlivějším. Postavení takovéhoto staršího pomocníka je čím dál trudnější. Ubývá mu pružnosti, síly, ubývá zraku — kde uvázl, tam již asi také zemře. Starý dělník těžko najde nové místo, i musí si vážiti dosavadního, ať s ním nakládají jakkoli. Víť principál, že mu sestárlý pomocník tak snadno neuteče.

Pan Škabrout měl také staršího takového pomocníka, obchodvedoucího, poctivce, že mu mohly býti svěřeny perly nepočítané, obchodníka, který jen dýchal pro své povolání, svědomitého člověka, jemuž byla povinnost nade vše. Ale tuhly mu již trochu údy, že nemohl lézti po žebříku jako ostatní mladší, a kterýž jsa pečliv, aby obsloužil odbě-

ratele co nejlépe, byl již trochu zdlouhavým. Jinak věděl dobře pan Stanislav Škabrout, že nemá nad kamaráda Rysa poctivějšího a oddanějšího spolupracovníka.

Řekl jsem kamaráda — docela právem.

Vyrostlť pan Škabrout vedle Václava Rysa, kterýž byl v závodě již za starého pána a nosil jako učeň na rukou malého Stanislávka, když se narodil. Tenkráte panoval v rodině pana Martina Škabrouta důvěrnější, rodinný způsob. Učňové obědvali v neděli se „starým" u jednoho stolu, shromažďovali se na Štědrý den i s rodinou principálovou pod vánočním stromem a odnášeli si do své ložnice po večeři malé dárky. Václav Rys, který byl jako druhou chůvou Stanislávkovou, směl mladému pánu tykati, což Stanislávek, vyrůstaje, činil navzájem. Pak postavil starý pán Stanislávka za pult, aby se vyučil, a přítel Rys byl jeho mistrem a učitelem v krámě. A ještě později jel mladý pán na cesty, čichl všady trochu ve světě, vrátil se, oženil se — Václav Rys trval stále na svém místě a expedoval a prodával jako před třiceti a více lety. Mladý převzal obchod, Rys tykal si stále s novým chefem, a když principál někdy v míře neobyčejně dobré po zavření řekl: „Ryse, nechtěl bys na sklenici piva?" — odpovídal Rys ochotně: „No, půjdeme, Stanislávku, půjdeme..."

Jen jednu nepříjemnou stránku měl důvěrnější poměr Václava Rysa ke mladému principálu. Stanislav Škabrout rád a chutě nadával svému per-

sonálu, ať byla příčina důležita nebo malicherna. Jeho zásadou nebylo, že na podřízené sluší účinkovati mravně, přísným sice napomenutím, ale důstojně. Nikoli. Zdálo se mu, že nejvýdatnějším prostředkem k zachování autority v závodě a k vymáhání poslušnosti a úcty jest nadávka — a nebyl v nich vybíravý. A poněvadž „Stanislávek" Rysovi tykal, vynadal mu obyčejně hůře než všem ostatním, když byl v nedobré míře. Malá jeho, drobná, hubená, neúměrná postava stanula uprostřed krámu, krátké nohy, poněkud do „x" a jako vyvrácené z boků, rozkročily se, krátké, suché ruce oddálily se od těla jako dvě ramena pumpy, úzká, dlouhá hlava na tenkém krku pošinula se ku předu, pihovitý obličej páně Škabroutův s řídkým zrzavým knírem pod táhlým nosem zsinal, z pichlavých, šedivých očí sršely blesky a z tenkých jeho rtů zrovna syčelo, jakoby tam bylo hnízdo hadů. Pak lítaly nadávky na pravo na levo, bez ohledu, jsou-li v krámě jen pomocníci či jsou-li přítomni i lidé cizí, kupci, a řekl-li někomu osle, znělo to syčivě: „ossssle!" Jak řečeno, ani starý, věrný první pomocník v závodě, Rys, nebyl šetřen principálem, a nejvíce mrzelo mírnou tu hlavu, znenáhla již šedivějící, že principál nadával i před lidmi. A konečně jednoho dne, když „Stanislávek" zase strhal všechen personál i s bodrým Rysem, že by od nikoho z nich nebyl pes kus chleba vzal, vstoupil Rys u večer, před zavřením krámu — když byl vztek principálův již pominul — do pisárničky Škabroutovy za krámem, a hledě zcela klidně, bez

rozčilení na chefa, kterýmž pohledem ho pravidelně nejspíše ukrotil, řekl mírně a tiše:

„Slyšíš, Stanislave — a nezlob se, víš — poslouchej. Jsem už starší člověk — víš dobře, že starší o tolik a tolik, a vybaloval jsem tě z mokrých plen, když jsi ještě cucal — a byly jiné věci, že na to člověk rád nekouká. Heleď, že pomalu šedivím! Jsem tu přes třicet roků a nikdy jsem nic neukrad', to víš, a za to, co dostávám, právě dost se nalopotím. A ty mně pořád nadáváš, jako nějakému klukovi. Mejlíš se, myslíš-li, že mne to těší. Já ti povím: ty jsi kupec a já také. Nabízím ti obchod. Plať mně měsíčně o pětku méně — ale nenadávej mně. Vyplatí se ti to, a mně ta zdvořilost bude také za pětku stát..."

Pan Škabrout se podíval na Rysa, neposmívá-li se, ale starý poctivý obchodvedoucí stál tu klidně, upíraje mírný, dobrácký pohled na principála, pohled takový, jemuž nikdo neodolal.

Stanislav Škabrout upřel na chvíli jedovaté zraky své na Rysa, nezlomí-li ten pokojný, dobrácký jeho pohled, ale Václav Rys necouvl a očí nesklopil. Díval se na svého přítele chefa, jakoby hleděl do dálky, do modra nebes, na hladinu jezera. Tak klidně, mlčky, vyčkávavě.

„No dobře!" ňafl konečně pan Škabrout tence a usedl ke stolku. „Tak nezapomeň, žes mi pětku slevil!"

„A ty nezapomeň, že mi nemáš nadávat," odpověděl tiše Rys a beze šustu vyšel z pisárničky.

Stalo se, čeho se nikdo nenadál a čemu všechen ostatní personál velice se divil. Pan Stanislav Škabrout za celý měsíc ani jednou neřekl křivé slovo Rysovi, ač ho to stálo dost přemáhání. A pak se stalo, co by snad čtenář neočekával, nač však Rys byl zcela bezpečně připraven. Při nejbližší výplatě dal pan Škabrout věrnému spolupracovníku svému o pětku méně. Viděl, jak Rys peníze přepočítává, a otázal se pak:

„Je to dobře — viď!?"

„Je!" odvětil krátce a měkce Rys. „Děkuju!"

Nóbl nátury jsou vzácny, ale někdy se najde nějaká, jak pan Škabrout dokazuje. Pocházel ze staré pražské rodiny a byl výborně vychován, krom čehož znal kus světa.

Minul druhý měsíc — pan Rys dostal zase o pětku méně a zase vycházel spokojeně z pisárničky. Práce těšila ho teď mnohem více, celé jeho vzezření jevilo spokojenost. Principál mu nenadával, ač chodil někdy po kráme jako medvěd a hleděl jako výr na Rysa, kterýž obsluhoval odběratele obvyklým svým, volným způsobem.

Minul třetí měsíc. Zase vcházel do pisárničky jeden po druhém pro měsíční plat a posledním byl Rys, jako vždy.

Obdržel peníze, přepočítal je, ale dnes je nestrčil do kapsy jako jindy. Položil je pomalu na stůl a řekl povědomým měkkým hlasem:

„Dnes jsi se zmýlil, Stanislávku; dostanu ještě pětku."

Bodavé, šedivé oči chefovy zvedly se z knihy, v niž se již byly ponořily, utkvěly na Rysovi, a z tenkých rtů vyletělo:

„No, což pak jsi mi neslevil? Zaspal jsi to?"

„Když nebudeš nadávat — slevil, ano;" odpovídal zvolna Rys a modré jeho oči se přímo položily na principálovu tvář. „A l e t y s m n ě t e n h l e m ě s í c z a s e v y n a d a l, devatenáctého, víš, jak jsme stáčeli ten nový rum! Zapsal jsem si to a mám na tom podepsané dva svědky, Trajce a Mikyšku..."

Při posledních slovech sahal Rys do záňadří, odkud vytáhl starý veliký zápisník, a rozevřev jej, položil jej na pult před chefa.

Pan Škabrout se nepodíval do knížky, ale bodl ještě jednou pronikavým okem Rysa do tváře a zdálo se, že očekává, že obchodvedoucí po této ráně padne. Než Václav Rys stál tu pevně jako pomník; měl ruce skříženy na zádech a v obličeji jeho nepohnula se ani žilka. Hlava jeho byla poněkud nachýlena a modré oči tkvěly na pihovaté tváři Škabroutově. V těch zracích seděla nyní celá duše Rysova, na jeho líci uložilo se celé jeho dobré, pokojné svědomí. Něco vlasů bylo shrnuto na čelo, a jak padala na hlavu Rysovu záře plynového plamene, stkvěly se ve vlasech starého pomocníka jednotlivé stříbrné nitky. Tyto šediny vznikly zde, v tomto závodě pánů Martina Škabrouta a Syna.

O pevnou tuto, v tom okamžiku téměř velebnou postať stárnoucího muže, kterýž věnoval domu

pánů Škabroutů celý život, zlomil se konečně zlověstný, jedovatý hled mladého principála. Otočil se na polo i s pohyblivým svršekem lenošky na šroubu, sáhl do pokladny za sebe, chopil tam pětku, hodil ji k ostatním penězům Rysovým a zabouchl pak vztekle knihu, v níž chtěl počítati. Jeho citronová tvář se stáhla a kolem koutků úst mu potrhovalo.

Rys sebral zvolna peníze a zvedaje také zápisník se stolu prohodil bezděky:

„Moh' sis to přečíst..."

A vycházel klidně z pisárny do krámu, jakoby se nebylo nic událo.

Od onoho dne dostává Václav Rys zase plnou svou mzdu — to vím. Ale nevím jistě, zdali pan Stanislav Škabrout přestal nadávat...

Náš „Mikoláš“.

Ze zkušeností příkladného manžela a otce.

(Psáno v prosinci 1888 pro „Švandu Dudáka“.)

Na den letošního pátého prosince nezapomenu hnedle tak. Ostatně žije ještě jeden člověk na světě, který na něj nezapomene asi do smrti. Ale ať se osudného toho dne — a vlastně jen večera — stalo co stalo, věřte mi, že nemohu za nic. Všechno zavinila otcovská láska a manželská poslušnost. Nemohu věru za to, že jsem tak vzorný, příkladný manžel a otec.

Řečený den pátého prosince začínal pěkně hned po ránu. Sotva že jsem utřel ústa po snídani a chápal se klobouku, abych šel po svém zaměstnání, přistoupila ke mně milovaná moje žena a pravila vážně, důrazně:

„Mužíčku, potřebovala bych pětku...“

Zahleděl jsem se do jejích zeleněmodrých očí a řekl jsem neobyčejně měkce:

„Drahá ženo, těch bych já potřeboval několik...“

Nedomluvil jsem, neboť moje manželka před bohem a před lidmi přerušila mne káravě:

„Nevtipkuj, mužíčku, a dej mi pětku. Je nejvyšší čas, abych šla do města."

„Ani mne nenapadá, abych vtipkoval, ženuško," odpovídal jsem stísněn. „Potřeboval bych skutečně pětek několik. Ostatně i já mám nejvyšší čas, abych šel do města. Na shledanou...!"

Ale nemohl jsem se hnouti s místa, neboť ženiny zraky tkvěly na mně tak vážně a přísně, že mne téměř přimrazovaly. A když jsem s vynaložením vší duševní a tělesné síly přece se obrátil, pronesla žena hlasem, z něhož zněla hluboká výčitka:

„Tedy naše drahá robátka nemají být účastna všeobecné radosti, jakou dnešní večer všem dětem připravuje! Jenom ona mají se klásti na lůžko neobdarována?"

„Dnešní večer?" obrátil jsem se udiven. „Což pak jest?"

„Zapomněl jsi," pokračovala žena, „že je zítra svatého Mikoláše? Což chodíš po ulicích se zavřenýma očima, že nevidíš, co se všady pro malá poupata chystá?"

Ach bože, skoro jsem na to zapomněl. Nemyslím již po čtyři neděle na nic jiného, než na blížící se svátky, v celém roce nejkrásnější, ale také nejdražší. Škrtím každou zlatku, každý desetník, bojuji v nitru svém dlouhé, hrdinské boje, než vydám šesták, byť i vydání bylo nejnutnější, kouřím již po čtyři neděle jenom „krátké", abych ustřádal co nejvíce na dárky vánoční pro ženu i pro děti, na štědrovečerní rybu, na stromeček,

na lité dolečky, na božíhodový oběd — žiju ve stálém strachu a úzkosti, aby mne kdesi za rohem nepotkal věřitel krejčí neb obuvník a nevyrval mně sebe menší díl toho, co uchovávám na vystrojení svátků — a tu mi žena uvádí na pamět svátek svatého Mikoláše se všemi důslednostmi, jež vyplývají z památky tohoto slovanského světce pro otce požehnané párem nebo několika páry dětí.

„Ženuško," promluvil jsem a vložil do hlasu svého tolik tklivosti, jaké jen jsem schopen. „Ženuško, za tři neděle máme Štědrý večer, kdy mně beztoho nastává nadělování. Myslím, že to můžeme vyřídit najednou, a věř mně, že naše děti se stejnou radostí sáhnou po dárcích od Ježíška, jakoby učinily zítra ráno, až by spatřily nadělení od Mikoláše. A věř, ony je také stejně brzy rozbijí. Mám tedy za to, že učiníme zcela dobře i rozumně, když jim to překvapení ponecháme na Štědrý den. Bude k tomu více času, bude nás to víc těšit, a věř, ani naše rozmilá Lidunka ani Dalibor nebudou tušiti, že byli o Mikoláše připraveni. Vždyť tomu ještě nerozumějí."

Domníval jsem se, že jsem pronesl důvody nejskvělejší a že se mi podařilo přesvědčiti ženu o zbytečnosti dvojího obdarování ve třech nedělích. Ale zklamal jsem se.

„Tedy dobře," řekla moje žena. Ale co pravím, řekla. Ona to vydechla, jakoby vypouštěla duši, zašeptla ta slova, jakoby hynula všechna naděje v další život, a svěsila při tom hlavu, jako sklání zlomené své poupě květina, již zasáhlo ná-

hlé krupobití. V tom okamžiku mohla milovaná moje žena býti modelem sochaři k dojímavé, boluplné postavě na náhrobek.

Pokusil jsem se, abych ji navrátil životu, abych ji vzpamatoval k obvyklým lidským pocitům a úvahám.

„Považ, miláčku, dvojí vydání! Nemám právě nazbyt, víš to dobře; svátky budou státi peněz, že nevím, kde to utrhnu; snad se obejdeme bez Mikoláše..."

„Nu ovšem," přisvědčovala žena dechem vánku, „obejdeme se. Pravda, nemohu žádat, aby ses uskrovnil trochu v kouření — osm doutníků za den není mnoho. Také nemohu žádat, abys přestal choditi do hostince — je ti třeba zotavení po těžkém zaměstnání, ve kruhu přátel a známých — a divadlo také si nemůžeš odepříti. Ke všemu ti nastává obvyklá splátka na velocipéd, jejž sis koupil, abys mohl pěstovati potřebný a užitečný tělocvik... Tedy toho necháme, a Liduška i Dalibor zajisté si nevšimnou hraček a jiných dárků, které přinese svatý Mikoláš dětem u bratra Emana, u Albrechta, u sestry Josefinky a jinde u přátel. Máš pravdu, je to zbytečné vydání — ale u mne je to tak hloupý zvyk — já si vzpomínám na radostné to překvapení v den Mikoláše, dokud jsem byla doma, u drahé své matky — —"

Její hlas vlhl při posledních slovech a pojednou odvrátila ode mne obličej. Ne však tak rychle, abych nebyl postřehl, jak z obou očí vytryskly jí bohaté, třpytivé slzy.

Kdykoli žena pronese „moje drahá, upřímná matka" a tomu podobně, jsem docela na měkko. Okamžitě uznal jsem, že nemohu nevinné děti své připravit o radost Mikolášského nadělení, i sáhl jsem do tobolky, vyňal jsem s těžkým srdcem pětku a podával jsem ji ženě. Trvalo dlouho, než ji přijala, musil jsem ji prositi co nejdojímavěji, aby tak učinila. Potom tedy šel jsem do města přemítaje, jakým způsobem zacelím díru, vzniklou nenadálým tímto vydáním ve vánočním rozpočtu mém.

* *
*

Toho dne byl náš oběd trochu hubený. Polévka byla z čočky, zbylé od oběda včerejšího, a po ní vyklopila žena z pekáče „žemlovou bábu", na niž střádává vždy po čtyři neděle všechny nedojedky housek, které naše milování hodné děti potrácejí a pohazují ve světnicích i v kuchyni. Za to v nejhořejší příhradě prádelníku — jak jsem pozoroval, vytahuje si čistý kapesník — uloženo bylo pod velikým archem papíru několik strakatých panáků a panen, jeden chlupatý a jeden švestkový čert, kominík, papírový Mikoláš, kůň, vozejček, nečičky, konévka, opentlená metla a jiné podobné skvosty. To byly „drobné" za moji nešťastnou pětku.

Vstával jsem od oběda s nezkaženým, neobyčejně střízlivým žaludkem, dojídaje nehorázný krajíc

chleba. Žena moje, již zase v obvyklém, dobrém rozmaru, pohlédla na mne stranou a myslím, že se v tom okamžiku hnulo její svědomí. Přistoupila ke mně a tajnostně mi svěřovala:

„No nemrač se, že ses nepřejedl. Na večer přichystala jsem několik nadívaných hlemýžďů a kousek skopové na divoko. Pozvala jsem také strýčka Emila a tetičku Týnu, aby nám bylo veseleji..."

Za chvíli přinášela mi černou kávu. Pívám ji po obědě pro vytrávení, ale proč ji vařila také dnes, nechápal jsem. —

Po krátkém zdřímnutí oblékl jsem se a rozloučiv se s dětmi hodlal jsem právě odejít, když mne ženuška uchopila za rameno a odvádějíc mne do druhého pokojíku šeptala:

„A pamatoval jsi na Mikoláše?"

Ohlédl jsem se udiven.

„Vždyť to máš v prádelníku!" odpovídám. „Vypadá to tam jak u hračkáře."

„Inu ano," mluvila žena radostně, „ale nakládati musí sám svatý Mikoláš. Bude to slavnější — musíš se ustrojit..."

„Já — já se mám ustrojit za Mikoláše?" volal jsem úžaslý. „Co tě napadá! A kde bych vzal mundúr — teď — vždyť není masopust!"

„Můj bože, Böhm půjčuje všecko, co k tomu náleží, za několik desetníků. Ostatně sukni máme, ornát jsem upravila z jedné tvé staré košile — přišila jsem na prsa kříž ze zlatého prýmku. Vy-

půjčíš si jen čepici, berlu a nějaké vousy. To bude krásné — a děti budou koukat..."

„Ano," doplňuji, „budou koukat a dostanou psotník! Kdo tě zas k tomu navedl?"

„Neboj se," upokojovala žena. „Už jsem je připravila na návštěvu Mikolášovu; Lidunka se ho nemůže dočkat a stále opakuje modlitbičku, kterou mu bude předříkávat. To bude překvapení a radost. K nám, dokud jsem byla u drahé maminky, přicházel vždy Mikoláš osobně..."

Vypotácel jsem se z bytu a z domu. Mám tedy dělat Mikoláše. Můj bože, nač na vše má člověk pamatovati, když se hodlá ženit a být otcem! Měl jsem práce a běhání, že jsem nevěděl, co a kam dříve, a ke všemu tomu ještě Mikoláše...!

Kde vezmu pojednou tu velebnost? A jak budu mluvit, co? přemítal jsem cestou roztržitě. Ach ženy, ženy, do jakých rozpaků nás přivádíte! Vzpíral jsem se v duchu důstojnému tomu úkolu a přece jsem věděl, že se nesmím vrátit k rodinnému krbu bez rekvisit, jakých třeba ku představování velebného svatého.

Zkoušel jsem cestou, zdali umím měniti hlas. Pokusy tyto měly utěšený výsledek, že se za mnou zastavovali lidé, považujíce mne za pomateného — a přes to nevyloudil jsem z hrdla žádoucího, důstojného zvuku. Zhlížel jsem se cestou ve vyleštěných sklech výkladních skříní a opět a opět jsem poznával, kterak celá moje figura je v nesmír-

ném odporu s představou štědrého biskupa, jak mi tkvěl na očích. Krom toho byl jsem v rozmaru, kterýž dovoloval mi nanejvýš zahráti si na pekelného, rohatého průvodce biskupova, nikoli však vstoupiti před děti v podobě něžného, dobrotivého a laskavého světce.

Práce moje toho dne nestála za nic. Vše mi šlo od ruky jako smůla, upadal jsem v rozmar vždy pekelnější.

Již dávno byl se snesl večer na Prahu, již se blížila hodina, kdy jsem se měl navrátiti domů, a dosud jsem neměl ponětí, kterak provedu dramatický výkon, k němuž mne mateřská láska ženina odsoudila. Těkal jsem ulicemi, vzpíraje se uvnitř vší mocí svému poslání, a přece blížil jsem se, třeba oklikami, vždy víc a více ke svému cíli, k „první" půjčovně maškar a divadelních rekvisit, kterou jsem v duchu proklínal. K čemu ke čertu zřizují se takovéto závody!?

Ale ostatně: kdož ví, má-li pan Böhm „Mikoláše"? A nemá-li, jsem vysvobozen. Přes to blížím se k Platýzu se strachem, vlastně se plížím.

Pojednou — ach, pojednou kmitne se přede mnou povědomá postava. Vzhlédnu bystřeji — ano, nemýlím se, toť přítel Václav Voves, starý kamarád, duše dobrácká, srdce zlaté. Dělilo nás asi deset kroků, já však učinil jen tři, položil jsem příteli ruku na rameno a volám něžně, důvěrně:

„I kmotříčku milý, kam pak, kam?"

Věc je taková: byl jsem skutečně již třikráte

kmotrem příteli Vovsovi, vlastně vždy jeho klukovi, a při neunavnosti přítelově půjdu snad ještě několikrát — vzal to čert! Ale ještě nikdy nepojmenoval jsem ho „kmotrem". To slovíčko se mi protiví, nelichotí mně pranic, že jsem k m o t r e m, a oslovuji kamaráda vždy jen „Vovísku"! Avšak dnes, jen jsem ho shlédl, projela mi hlavou ďábelská myšlenka a já užil důvěrnějšího názvu „kmotříčku", abych mu připamatoval ochotu s v o u a mohl tím spíše si vyžádati kousek ochoty j e h o. Ó, by byl tušil, jaký se mi právě rodil úklad v mozku, jak by byl prchal až tam daleko na Malou stranu, kde bydlí v útulném, patrovém domečku se starostlivou ženou a se svými třemi páry dětí, z nichž půldruhého páru náleží mužskému, půldruhého ženskému pohlaví. Milovalť přítel Voves odjakživa souměrnost ve všem.

Obrátil se a na jeho líci rozložil se povědomý přívětivý úsměv.

„Na zdar, na zdar, kmotříčku," pozdravoval. On totiž mne jinak neoslovuje. „Běžím domů," povídal, „kam vy, kmotříčku milý?"

„A neptejte se a pojďte se mnou," vybídl jsem jej a hned jsem se mu pověsil na rameno, aby mi neunikl. Vypověděl jsem mu stručně, co mně dnes nastává, požádal jsem, aby šel se mnou vybrat, co pro Mikoláše potřebuji, že si to na něm zkusím, a táhl jsem ho do Martinské uličky.

„Já nakládám dětem do punčochy," povídal Vovísek, „to je u nás stará zavedenost."

„No, to je hezké," odpovídám já, „ale když přijde Mikoláš sám, je to ještě lepší, posvátnější, slavnostnější. Děti mají pak jiný pojem a zjev domnělého svatého na ně mocně působí!"

Divil jsem se, že mne v tom okamžiku něco neviditelného nepláclo přes ústa! Ale kmotříček přisvědčoval.

Vešli jsme do Böhmovy „první půjčovny" maškar a já vybíral pečlivě mitru a bílý plnovous k zavěšení, což jsem zkoušel svědomitě na příteli, dbaje úzkostlivě, aby mu to padlo.

„Ale tu čepici měl byste vy si vzít na hlavu," poznamenal Vovísek. „Máte větší."

„Ba ne, kmotříčku, máme stejnou míru. Musím přece vidět, jak to vypadá."

Za chvíli vybrali jsme a již jsme se octli na ulici. Přítel Voves podává mi ruku na rozloučenou, ale já naladiv hlas co nejsvůdněji, nutím:

„Hleďte, kmotříčku milý, nechtěl byste jít se mnou? Nechtěl byste se na tu jundu podívat? A žena připravuje doma několik hlemýžďů a kousek slepičí na divoko — nechtěl byste si zobnout?"

Nadívaní hlemýždi byli odjakživa slabou stránkou Vovsovou, pozoroval jsem dobře účinek svého lákání. Kolísal chvíli, přece však se pojednou vytrhl a řekl:

„Nemohu, kmotříčku, nemohu. Žena mne očekává s večeří, a právě dnes řekl jsem, že přijdu dříve. Kdybych to byl věděl v poledne, byl bych si to zařídil."

„Ale můj bože, kmotříčku, což pak bychom si nepomohli? K čemu máme v Praze posluhy? Tamhle se jeden klátí, pošleme kmotřičce lísteček, že jdete ke mně, aby vás nečekala. Tu máte tužku, napište jí řádeček na visitku — opatřím to."

Okamžik rozmýšlel, váhal, kolísal — konečně povolil.

Načrtal několik slov na navštívenku, vložil ji do obálky, napsal adresu, a já, chopiv se lístku, byl jsem dvěma skoky u posluhy. Rychle jsem naznačil, kam má bez odkladu jíti, vtiskl jsem mu do ruky královskou odměnu dvou šestáků a skokem vrátil jsem se ke kmotrovi, který mně zatím držel biskupskou berlu, mitru a vousy.

Bydlím sice na vzdáleném předměstí, ale za krátko stáli jsme u cíle, před domem, proti němuž jsou téměř samé zahrady. Požádal jsem kmotra, aby šlapal co nejtišeji, a potom kradli jsme se nahoru jako zloději. Na jemné zaklepání otevřela vyčkávající moje žena, a my vplížili jsme se z předsíně přímo do mého pokojíku. Tu hořela již lampa a na stole bylo připraveno, čeho třeba. Bílá ženina spodnička, jedna z nejdelších, moje stará košile se zlatým křížem na prsou, cídělné bílé rukavice, v nichž jsem druhdy tančíval, mouka na zabílení obličeje, napálená zátka korková na přimalování obočí a něco vaty pod mitru, mikolášské to vlasy.

Tvářil jsem se, jakobych se chtěl převlékati, ale pojednou, jakobych teprv teď byl vzpomněl,

obrátil jsem se ke kmotru Vovsovi a řekl jsem hlasem, jemuž by žulový patník nebyl odolal:

„Kmotříčku, Vovísku, vy byste mně mohl prokázati službičku. Hleďte, budu-li já Mikolášem, nebudu vlastně při tom, a děti mohly by míti jakési podezření, kdo že tím Mikolášem jest. O vaší přítomnosti nemají ani potuchy — hleďte, hoďte se do toho a představujte Mikoláše vy. Za chvilku je všechno odbyto a pak vstoupíte ve svrchníku do světnice, jakobyste přicházel teprv zvenčí. Nu viďte, že mi to uděláte?"

Václav Voves stál uprostřed pokoje, hledě rozpačitě brzy na mne, brzy na mikolášský kostým, na stole rozložený, a já měl co činit, abych zůstal vážným, jak se ubožák tvářil. Nevěděl, jak má odpověděti.

„Kmotříčku," žadoním dále, vyslovuje vždy důrazněji pojmenování, jímž jsem ho upamatovával, co já pro něj vykonal, „nesmíte mně to odepříti. Jsem hotov posloužiti vám zase, kdy jen si vzpomenete, a kdyby to byla dvojčata — věřte mně!"

Stál tu jako zoufalec, nevědoucí, jakou smrt si má vybrati, a když jsem dokončil, promluvil beznadějně:

„A prosím vás, kmotříčku, co mám povídat? Co mám mluvit? Já Mikoláše jakživ nepředstavoval."

„Co budete povídat!" zvolal jsem polohlasně. „Nic prostšího a lehčího na světě! Zeptáte se nejdříve, jak se děti jmenují, pak se otážete, chodí-li

již do školy, a slíbíte jim, že tam budou choditi jen tehdy, budou-li se dobře chovat. Poručíte Lidce, aby se pomodlila, načež vyslechnete její přáníčka, která se naučila ke jmeninám obou babiček, maminčiným a mojím. Stejně se zachováte k Daliborovi. Potom si od nich dáte počítati do desíti a zeptáte se, co umějí zpívat. Konečně jim udělíte delší řečí ponaučení, aby poslouchali oba svoje rodiče, totiž nás, a naposledy podělíte je dárky, které jsou v tomto koši složeny. Hleďte, kmotříčku, tento kůň náleží Daliborovi, nečičky Lídě, a také konévka. Chlupatého čerta dáte klukovi, švestkového holce. Panny jsou pro Lidku, panáci pro chlapce. Perník rozdělíte oběma stejně, také jablka a ořechy. A tak dále. Vidíte, jak je to snadné."

A s posledními slovy přehodil jsem milému kmotříčkovi spodničku přes hlavu, uvázal ji, potom košili s křížem, připevnil jsem mu na obličej vousy, vtlačil na hlavu mitru a pod ni vecpal chuchvalce vaty, natřel jsem mu tváře moukou na prst, namazal jsem mu oškvařeným mastným špuntem obočí, navlékl jsem mu zažloutlé bílé rukavice a konečně vtiskl jsem mu do pravice berlu a na levou ruku pověsil mu košík s dárky.

Když byl svatý Mikoláš takto vypraven, vystrčil jsem jej do předsíně, načež jsme se potichu vytratili z bytu na chodbu, aby děti v přední světnici neměly ani tušení o světském původu Mikolášově.

Povelel jsem kmotříčkovi, aby postál chvíli na

chodbě, načež jsem prudce zazvonil a vcházel jsem do bytu, jakobych se právě vracel z města. Vešel jsem do světnice, kde byli již naši hosté, strýček Emil a teta Týna. Tato držela jedno dítě na klíně, druhé objímala žena. Obě děti byly vyjeveny, úzkostlivy, rozčileny očekáváním Mikoláše.

„Ještě zde nebyl svatý Mikoláš?" táži se.

„Ba nebyl, tatínku..." odpovídá mi žena za děti.

„Tedy musí přijít co nejdříve, neboť jsem právě na ulici viděl jasnou záři. Patrně nakládá hodným dětičkám někde v sousedství. Viděl jsem andělíčka z nebe, poletujícího nad střechami. Má velikou nůši hraček a dárků pro děti — sotva to chuderka nese."

Děti poulily oči. Nebyl to pro ně malý okamžik, když měly tváří v tvář patřiti skvělému nebešťanu.

Zazněl zvonek, po druhé, po třetí, Anna otvírala dvéře předsíně a hlasitě volala: „Ruku líbám, svatý Mikoláši!"

A již klepáno u pokoje a do dveří hrnul se kmotříček Voves s košem nadělení. Děti zčervenaly posvátnou hrůzou a strachem a dech jim docházel. Ale ještě větší trému měl sám náš Mikoláš. Zajektal své pozdravení, a když jsme se hrnuli k němu, abychom mu zlíbali ruce, předcházejíce tak dobrým příkladem mládeži, vypadl zcela z konceptu. Pletl si páté přes deváté a konečně, nevěda

kudy kam, zvolal: „A tuhle vám něco nesu, co jsem na Uhelném trhu koupil."

Pod chuchvalci vaty na čele stékaly mu bohaté krůpěje potu.

Byl nejvyšší čas, když se poroučel, nebo děti měly pláč na kahánku, ba nemoudrý Dalibor počínal strašlivě ječet. Vyprovázel jsem Mikoláše zdvořile ze světnice, a hned jsme vklouzli zase do postranního pokojíku. Ale v patách za námi byla moje žena.

„Poslouchej, mužíčku," šeptala mně, ale tak, aby i kmotr Voves slyšel, „poněvadž jsem myslila, že budeš ty dělat Mikoláše, slíbila jsem tetičce Klobásové, že tam také přijdeš. Strýček není doma a tetička na tebe čeká. Jak pak to teď uděláme?"

A hleděla při tom tázavě a nedočkavě nikoli na mne, nýbrž na kmotra.

Kdyby mne byl někdo bodl, nemohlo mně býti hůře. I tohle na mne čekalo!

Ale rychle jsem se rozhodl, sepjal jsem ruce a hledě zalitýma očima na Vovíska prosil jsem:

„Kmotříčku — když už jste jednou v tom — nechtěl byste mi to udělat? Je to několik kroků, za rohem — půjdu s vámi, jsme hned hotovi a vrátíme se co nevidět..."

„A zatím budou hlemýždi a skopová dopečeni a pak sedneme k večeři," dodávala opětně žena.

Kmotr Voves stál tu jak odsouzený pod šibenicí. Pohlížel na mne zraky mroucí laně a šeptal:

„Ale v tomhle — přes ulici —"

„Nikdo nejde!" ujišťoval jsem ho. „Každý je doma, aby nakládal dětem..."

Kmotr neodpověděl hned, ale jeho pohled mluvil výmluvně: „O kéž bych také byl doma! Kam jsem to vlez'!"

A konečně řekl malomyslně, jakoby dokonával: „Tedy pojďme!"

Vybrali jsme se a šli — ale k tetičce Klobásové jsme nedošli, bohužel. Tlačili jsme se podle domů, a již jsme chtěli zahnouti za roh, když za ním zaduněly hřmotné kroky a v okamžiku objevila se hlídka policejní, přicházející proti nám.

To byl přece „někdo", kdo šel ulicí, a setkání toto bylo nám osudné. U nás v předměstí chodívá hlídka o hodinu časněji než v Praze — zapomněl jsem na to.

Učinili jsme sice pokus, abychom se vyhnuli, ale bylo pozdě.

„Hej, maškaro, kam pak?" zvolal jeden člen hlídky a zároveň položil kmotru Vovsovi ruku na rameno.

Kmotříček zkameněl a oněměl. Nemohl ze sebe vypraviti ani slova.

„Nevíte, že jsou tyhle maškarády dávno zapovězeny?" promluvil druhý strážník nevrle.

„Pánové," zvolal jsem prosebně a zkroušeně, „my jdeme jenom k naší tetičce, k paní Klobásové, tuhle za roh. Ten pán je můj kmotr, pan Voves,

ouřadník — my nechodíme po domech, abyste si myslili . . ."

„To je zapovězenost a dost!" odpovídala mi hlídka. „Teď půjdete s námi, na komisariátě se to ukáže."

Ctím odjakživa zákon, ani jsem nepomyslil na odpor. Šli jsme tedy. Zdálo se mně, že slyším, jak pod kmotříčkem hrkají kolena, a mohl jsem se domyslit, jaké mi projevuje v duchu „díkučinění".

Věc hrozná! Kdežto prve byla ulice pusta, liduprázdna, pojednou kde se vzal, tu se vzal, okolo nás a za námi zástup učňů, uličníků a služek, a všichni nás provázeli slavným pochodem, vykřikujíce chvílemi:

„Chytili Mikoláše a čerta!"

Tím čertem byl jsem patrně já.

Byla to dlouhá, útrapná cesta, než jsme došli na komisařství, hezky vzdálené, a byla to věčná hodina, kterou jsme čekali, než nás vyslechl úřadující pán, kterýž byl právě u večeře. Šťastnou náhodou byl to komisař, kterýž mne znal, i byli jsme po krátkém výslechu a po zjištění jména kmotříčkova puštěni na svobodu. Odcházeli jsme, nesouce oděv Mikolášův pod paždím, a tetička Klobásová nedočkala se nás. Mlčky kráčeli jsme domů a cestou zašel nám hlad. Ostatně bylo vše, co nám žena schovávala, vysmahlé a vychladlé. Kmotříček nejedl, nepil, a když jsem mu při jeho odchodu děkoval za poslouženou, odpověděl:

„Rádo se stalo...“

Ale jak to pověděl!

A když jsme osaměli po odchodu hostí, řekla mně žena hněvivě:

„Ale ty pokaždé vyvedeš nějakou hloupost!“

A ulehla, aniž mi dala hubičku na „dobrou noc“.

Trpělivý čtenáři, laskavá čtenářko, táži se vás na dobré vaše svědomí: vyvedl jsem skutečně já tu hloupost? Vyvedl jsem ji?

Očekávám a jsem přesvědčen, že budete souditi spravedlivě.

První výdělek.

(Psáno v listopadu 1886 pro „Nár. Listy“.)

Bylo jitro podzimního dne, podzimu, který se chýlil již ke konci, v posledních dnech plačtivého, mlhavého listopadu.

Byla ještě hluboká tma, když u Švejcarů „na Bojišti“ rozbřeskla malá lampička v prvním pokojíku, kde spaly tři Švejcarovy dcery: Pepi, Tóna a Růžena.

Prostřední, Tóna, šestnáctiletá, vyskočila a opláknuvši obličej nad hlíněným umyvadlem, jež stálo na židli, utírala se rychle a poprskávala při tom. Byla sice uvyklá mýti se vodou studenou, ale když zatekla nějaká krůpěj za krkem mezi lopatky nebo za ňadra, otřásala se, jakoby na ni smrt sahala. Vnášela si ovšem vodu na mytí ze síně již večer do pokojíku, ale voda neohřála se ve studeném příbytku Švejcarových, kde se topilo jednou za den. Dům byl z oněch nových staveb s tenkými zdmi, kolem seschlých rámů oken či-

šelo do vnitř a nad tenkým houpavým stropem byla půda. Dole také mnoho netopili, ani se stran — jak se měly bídné ty prostory vyhřáti!

„Nestříkej na mne!“ zavrčela z postele nejstarší, Pepi, když se Tonička přiblížila k lůžku, potřásajíc mokrou hlavou.

Tonička odstoupila, ještě několikráte přejela ručníkem obličej a krk, pročísla řídké, nelesklé vlasy hřebenem, jehož zuby byly s polovici vylámány, a spěšně se oblékala.

Byla již úplně přistrojena, zapnuta do těsného, tenkého pláště z waterproofu, z něhož vyrůstala, klobouk na hlavě a roztřepené rukavice na rukou. Teprv teď přistoupila ke kamnům, sáhla po paměti na první příčný kachel a vytáhla opatrně hrneček s kávou, ze zásuvky malého stolku blíže kamen zbytek bochníčku, ukrojila skývu a snídala. Káva byla od včerejška, studená. Tak snídaly holky Švejcarovic každodenně již po delší čas, neboť nebylo paliva, aby vařily kávu čerstvou anebo včerejší ohřály.

Tonička dopila a zatřásla mladší sestrou Růženou, aby za ní zamkla. Hubená, asi dvanáctiletá dívka vstala s úzké, krátké pohovky, a když ucítila studenou podlahu pod nohama, otřásla se zimou v tenké, chatrné košili, na mnohých místech záplatované a dlouhými stehy stahované. Ještě slepa spánkem potácela se za sestrou z pokojíka do kuchyně, a když Tonča vyšla na síň, zastrčila za ní

závorku, načež spěchala na pohovku a schoulila se pod chatrnou, řídkou peřinkou.

„Sfoukni!“ vrčela na lůžku nejstarší, Pepi, kterou dráždilo světlo lampičky, na níž Růžena zapomněla.

Děvče vyklubalo se ještě jednou z teplého hnízda a přikročivši ke stolku zhasilo kahanec, načež tápalo tmou k pohovce. Za okamžik chrupaly obě dívky a z vedlejšího pokojíku ozývalo se odměřené hluboké oddychování matčino a chroptivý, namáhavý dech otce Jana Švejcara — — — —

Tonča seběhla rychle se schodů a vyšla do vlhkého, sychravého povětří. Zatřásla se, jak ji pronikavý vítr profoukl, nakrčila hřbet, přitiskla paže k tělu a ubíhala spěšně Sokolskou třídou a pak Žitnou ulicí dolů. Zde onde hořela plynová svítilna. Při mlékařských vozících stály skupiny služek a žen, nakupujících modravého mléka do snídaně, ulicemi kráčeli řezničtí učňové a pomocníci, roznášejíce na lískách maso, přikryté zakrvácenými hadry, z otevřených již kořalen ozývaly se chraplavé, sípavé hlasy metařů a nádeníků, ospalí mládenci a učňové kupečtí otevírali krámy, zívali do sychravého vzduchu a z úst vycházela jim šedá pára. Na všech těch lidech bylo vidět, jak se chvějí zimou, jak drkotají zuby.

Tonička měla dlouhou cestu před sebou. Šla až na Malou Stranu, kde šila s několika jinými děvčaty u staré panny švadleny Šnáblovy. Konala tu cestu dvakráte denně, ráno tam a večer zpět;

přes poledne zůstávála na Malé Straně, kde obědvala kávu v malé kavárničce na Tržišti, hrneček za šest krejcarů. Večer, když se navrátila domů, večeřela opět kávu. U Švejcarů již dlouhý čas neživili se jiným než kávou; měli ji k snídani, k obědu i k večeři. Jen otci Švejcarovi vařila žena v poledne trochu polévky.

Dnes šla Tonča mnohem veseleji do práce než jindy, ba skoro velmi vesele. Dnes má bráti první výdělek, celé tři zlaté za týden. Těší se, jak je přinese večer domů, matce, jak se koupí něco zemáků, jak se večer zase jednou za čas zatopí, jak se ohřejí a jak pojedí horkých zemčat s tvarohem. Ano — takové večeře nebylo již dlouho. Pořád jen káva, káva — modravá, šedavá káva z odvaru cikorie a s nejhorším mlékem.

A ona dnes přinese tři zlatky — hle, peněz na celý týden. Zejtra v neděli bude v poledne polévka, snad i zemáky s kouskem jaternice a pak teprv káva — tedy celý, pravidelný oběd. Ach, oběd, jako jedí jiní lidé, jako má dole domovník i vedle něho rodina obuvníkova. Toničce při tom pomyšlení slévalo se v ústech a ledová dnešní snídaně nestudila jí v žaludku tolik jako jindy.

— — — — — — — — — — — — — — —

Bylo po páté hodině večerní, Tonča Švejcarova vycházela z krámu švadleny Šnáblovy v Karmelitánské ulici. Odpustila se dnes o hodinu dříve, aby přišla dříve domů, aby bylo dost času na

zatopení a na vaření zemáků. Trvala jí cesta vždy hodinu.

Ušla několik kroků směrem ke Kamennému mostu, když se ozval za ní hlas:

„Tondo, čau! — počkej!"

Děvče se ohlédlo a již dohánět ji vytáhlý mladík asi dvacetiletý, ale bledého, vyzáblého obličeje, na němž jevily se všecky známky vyžilosti. Měl úzké, ještě letní spodky, na nohou veliká, plochá perka, která při chůzi „pokašlávají", a na těle těsný kabát ze sprosté, skoro čistě bavlněné látky křiklavě pestré, hrající ve všech barvách. Kabát byl se životem a šosy jeho sahaly hluboko pod kolena. Na hlavě seděl mu nízký, kulatý klobouk s úzkou, ohmatanou střechou.

Tonča bezděky stanula a zarazila se nějak při tomto setkání, ač to byl dobrý známý, Alojs Maxant. Ale dnes ho nečekala, dnes chtěla rovně domů. Měla v tobolce tři zlatky, první výdělek — nemohla se dočkati okamžiku, až je vyklopí matce na ruku.

„Čau!" opakoval Maxant pozdravení, jakoby se setkával s flámou jemu podobným. „Jdeš z rachoty?"

„Jdu, a domů," přisvědčovalo děvče.

„Máš brkály?" tázal se Maxant dále.

Tonča byla vteřinu na rozpacích, co má říci. Ráda by byla peníze zapřela, ale pak si vzpomněla, že Maxant ví, že dnes měla dostati první mzdu po vyučení, i řekla:

„Mám, nesu je domů."

„Já ti je neseženu!“ vyhrkl Maxant, jakoby byl uražen, a vytryskl koutkem úst slinu až na druhou stranu úzké uličky, jíž se právě brali. „Pojď!“

Zavěsil si děvče a kráčel chvíli mlčky podle ní. Přicházeli k Lázeňské ulici, a tu Maxant, jakoby se byl náhle rozpomenul, pustil rámě dívčino a řekl:

„Ty, Tondo, půjč mi flotynu*, zejtra ji dostaneš.“

V děvčeti zatajil se dech. Tušila hned s počátku, jak spatřila Maxanta, že peníze její jsou v nebezpečí. Nevěděla hned, jak odpověděti, a svírala pravicí v kapse tobolku, v níž byly vzácné tři zlatky.

Maxant byl ničemný fláma, darebák, který se štítil práce, ale neštítil se a nestyděl vyluzovati peníze z vychrtlých, umořených, chudokrevných děvčat, která po celý týden seděla shrbena nad košilemi a podvlékačkami, pohybujíce slabýma, hubenýma nohama kolem šicího stroje, nebo kteráž spichovala rukavičky pro továrníky, kteří platili po šesti krejcarech za pár. Maxant byl vyučeným knihařem, ale odhodil dávno kostku a šnycar a žil, jako žilo sto jiných flámů, kteří mu byli vzory.

K čemu by pracoval? Zvolil si lehčí zaměstnání, které ho také živilo: byl nejdříve milovníkem ze řemesla a z toho milovnictví vyspěl za krátký čas ve hnusného prostředníka, což vynášelo více. Před nedávnem seznámil se s Tončou Švejcaro-

* Flotynka, flotyna = zlatka.

vou, na níž znaleckým okem poznal, že je dosud nevinným tvorem, z něhož se dá něco vytáhnout — a kdo ví, co dále.

Jak přišla k němu Tonča? V zábavě, v taneční zábavě kdysi v neděli odpoledne, v Lázeňském sále, kam ji uvedla přítelkyně ze šití. Byl tu i Maxant, kterýž se znal s onou přítelkyní, ba byl dříve i jejím milovníkem, ale přítelkyně pak získala jiného a Maxanta přenechala Tonče. Tak ulovila Švejcarová známost bez lásky, jen proto, aby nechodila sama, poněvadž všecky ostatní také nechodily samotny. A krom toho tančil Maxant, ach, jak tančil! Když zazněly první zvuky valčíku a on chopil děvče pravicí při boku a levici zvedl do výše a položil za krk, až ku pravému uchu, a rozšoupal se v „kašlavých" svých perkách, tu dívali se po něm závistně jiní flámové a dívaly se nedočkavě holky, závidíce oné, s níž právě tančil, a díval se i taneční mistr pan Vydra, kterýž pořádal „plesy" v Lázni, pokyvoval hlavou a říkal spokojeně: „Ano, Maxant je frajer — to je sexr, jak ho tančí málo kdo — jenom ještě Dajčmajstři ve Vídni..."

A Maxant věděl, jaký je chlapík, a znal svou váhu u děvčat. A Tonča věděla zas, koho má, a domýšlela si něco, že Alojs tančí jako Dajčmajstři ve Vídni, ač nevěděla, kdo ti Dajčmajstři jsou.

Než nyní neodpovídala. Tiskla své tři zlatky, aby jí je někdo násilím nevydral, a vzpomínala,

co vše má se za ně pořídit, že mají stačit na týden...

Maxant postihl rozpaky dívčiny a odchrchlav řekl:

„Ale jdi, blumo, já se tě o ni prosím! Chtěl jsem vědět, jsi-li trochu upřímna — a mně se zdá, že bych ti musil navrtat obě kolena..."

Tonča přitiskla se úže k Maxantovi, potěšena, že hovor o zlatce vzal takovýto obrat, a mluvila konejšivě:

„To víš, Lojzíku, že bych ti dala ráda třeba všecko, co mám, ale těžce se vydělávají a u nás je zle. Čekají na mne, až přijdu s penězi..."

Maxant podíval se na dívku přes rameno a prohodil opovržlivě:

„Těžce se vydělávají! To vím, ze štepování a plizírování neztloustneš!"

„A co pak mám dělat," odpovídala dívka, „když jiného neumím! Ještě jsem ráda, že mě slečna drží. Hlásí se stále holek..."

Popelavou tvář flámovu přeletěl pohrdavý úsměšek. Tryskl slinu do prostřed mostu, utrhl ústy z ožvýkaného doutníku mokrý list, vyprskl jej a hledě rovně před sebe mluvil jednotvárně s odporným přízvukem:

„Jste taková pitomá rodina, celá! Táta se dá zavřít a nic z toho nemá..."

Dívka uvolnila krok, vyprostila rámě z ruky Maxantovy a pohlédla na něj překvapena, uražena:

„Kdo ti to řekl, Alojs? Proč mi to povídáš? S tatínkem nechodíš, co je ti do něho?"

Otrlému flámovi bylo zcela lhostejno, jak surová slova jeho účinkují na dívku; kráčel dále, čímž přinutil Tonču, aby taky šla, a pokračoval:

„Jste pitomá rodina, celá, ty také! Za tři zlatky týdně lítáš od Karlova na Malou Stranu — to doplácíš na botky! A kdybys přišla o půl noci domů, snad bys byla bita? Ne?"

„A kde bych se toulala do půl noci?" tázala se Tonča.

„Až budeš mít víc rozumu, povím ti to," řekl Maxant.

V tom okamžiku dospěli již na Staré město a kráčeli pod obloukem na Nábřeží. Maxant opozdil se nyní asi o dva kroky a hleděl na děvče před sebou, na jeho pravou ruku, která stále byla pohroužena do kapsy pláště. Pak dohonil Tonču, uchopil ji za levici, zavěsil si ji pod paží a šli dále. Na věži staroměstské radnice odbíjely hodiny tři čtvrti na šestou.

Šli dále a dlouhou dobu nikdo z obou slova nepromluvil. Maxant uvažoval, jak zbytečně se tahá s tou „blumou", a umiňoval si, že věc s Tončou musí nějak ukončit; bylo mu zima, poněvadž měl pod hrubým, bavlněným svrchníkem jen vestu, nic jiného. Košile dávno již nenosil — poslední roztrhal v létě a na novou neměl peněz. Papírový límec špendlil na vestu a jediný pár manšet, které

měl, nosil na motouze přes krk. Vypadalo to, jakoby měl košili.

Tonča přemýšlela o slovech Maxantových a zdálo se jí, že je dnes Alojs nějak mrzutý, nevrlý. Nechápala ani, že je neskonale surový. V posledním roce, kdy byl otec v žaláři, uvykla zcela jinému okolí, jiné společnosti, slyšela jiné řeči. A Maxant — zdálo se jí — je jen o něco hrubší, než všichni ostatní, to je vše. Nemohla mít ovšem v šestnáctém roce tolik zkušenosti, aby poznala pravou podstatu bytosti tohoto surového ničemy, aby prohlédla způsob, jakým tento darebák se živil, aby měla sebe vzdálenější tušení, jakému životu ji chce Maxant naučit. Doma zase nevěděli, že někdo Tonču doprovází a že chodí v neděli do Lázeňského sálu na tanec, že tam byla již asi čtyřikrát nebo pětkrát. Ah, co vše se děje s velkým počtem ubohých těchto děvčat, o nichž domnívají se v rodině, že znají jen dvě cesty: z domu do práce a z práce domů...

Párek šel dále a v živých ulicích Nového města ubíhala mu cesta. Maxant tlachal o zítřku a napomínal Tonču, aby nezmeškala a odpoledne v čas přišla do „věnečku". Když slyšela Tonča o tanci, zmizel všechen nepříjemný dojem dřívějšího hovoru flámova a v duchu žila již zejtřejší den. Znenáhla došli nahoru, přešli Sokolskou třídu a na počátku ulice Na Bojišti stanul Maxant. Nechtěl jít až k domu, v němž děvče bydlí — z dobrých příčin. Vzdáleni plynové lucerny, blíže vo-

jenských budov u Slepé brány, počali se loučit. Maxant znova připomínal Tonče, aby nezmeškala zejtra, podal jí pravici, čímž ji přinutil, aby vytáhla svoji pravici z kapsy, a sklonil se k malé dívce, aby ji políbil.

Přitiskl se k Tonče a loučil se neobyčejně upřímně. Konečně pustil její ruku, zvolal své „čau" a obrátiv se, spěchal dolů.

Tonča zrychlila kroky a za málo okamžiků vcházela udýchána do chladné kuchyňky ve třetím patře.

Malá lampička, při níž se ráno myla a oblékala, hořela nyní na studené, nevytopené plotně, u níž seděla matka její na prosté, nenatřené židli. Očekávala dceru, neboť jedva Tonča vstoupila, vzchopila se matka Švejcarová a zvolala přitlumeně:

„Pojď, pojď, dítě! Čekám na tebe — tatínkovi je hůře, potřebujeme na medicinu a aby se mu udělalo něco teplého k večeři. Neseš?"

„Nesu," odpovídala dcera udychtěna, „nesu," a sáhla do kapsy pláště. Ale v tom okamžiku vykřikla polohlasně:

„Ježíš Marjá! Kde mám tobolku!"

„Co pak!" tázala se matka v nesmírném leknutí a přiskočila k dceři, aby sama sáhla do kapsy pláště. Nadarmo — byla prázdna, i druhá, levá kapsa.

„Co jsi dělala, Tóno?!" zvolala matka a chytila se oběma dlaněmi za hlavu.

Holka ryla rukama v kapsách — nadarmo, tobolka byla pryč. A Tonča jedva že mohla zakoktati:

„Já je ztratila — tři zlaté..."

Matka usedla bezvládně na židli při plotně a dívala se na dceru vyvalenýma očima. Dvéře popokojíku vrzly a jimi vcházela do kuchyně nejstarší, Pepča, krčící se ve starém šátku, a za ní přicházela Růžena, oděna starým otcovým kabátem, který jí visel skoro až na paty, a v jehož rukávech ztrácely se její ruce. Když se dvéře otevřely, zaznívalo sem z druhého pokojíku násilné, kosti pronikající kašlání starého Švejcara.

Tonča obrátila se nyní beze slova a letěla se schodů dolů, vracejíc se až k Žitné ulici, krok za krokem touž cestou, kterou před chvílí přicházela, a shýbajíc se pátrala po tobolce se třemi zlatými.

— — — — — — — — — — — — — —

Toho večera netopili u Švejcarů a nevečeřeli; neboť očekávajíce výdělek Tónin vypily hladové ženštiny všechnu kávu v poledne a ke svačině. Nevečeřel také otec Švejcar — aniž se dočkal léku.

Lampička u Švejcarů brzy uhasla, nebylo v ní oleje, ale nebylo také třeba světla. Všichni uložili se již po osmé hodině — v posteli je alespoň teplo. A když se svlékla Tonča a lezla do postele, v níž odpočívala už sestra Pepča, proletělo jí náhle hlavou pomyšlení jako blesk: tobolku ukradl Maxant!

A v tom okamžiku vyřinul se jí z očí proud slz, a Tonča, dopadnuvši do podušek, stáhla si peřinu přes hlavu, aby utlumila hlasité, neodolatelné vzlykání a štkaní.

— — — — — — — — — — — — — —

Té chvíle, kdy rodina Švejcarova s prázdnými, hladem se svírajícími žaludky usínala, seděl Maxant v krčmě v Platnéřské ulici a velel sobě a dvěma flamendrům stejného zrna, které častoval z ukradených tří zlatek.

Hvězdáři.

(Psáno v červenci 1887 pro „Nár. Listy“.)

Je sobota po svaté Markétě, schyluje se k večeru. Pod vysokými, košatými stromy v královské oboře Hvězdě šeří se valem, jako by pod větvemi rozvěšoval široké, šedivé závoje.

Bylo po celý den nesnesitelné vedro, i zde v oboře bylo dusno, ale pojednou, s nastávající tmou, počínají se stromy chvěti, jako by je mrazilo. Lísteček vedle lístečku třepetá se jak v lehké zimnici, a chvílemi se nese všemi korunami stromů hluboké zašumění, podobající se táhlému vzdechnutí. V tomto vanutí je cosi tesklivého, lítostivého, skoro bolestného, jako by lesní velikáni tušili, jaký den jim nastává po tomto večeru, po dnešní noci...

Mají-li tyto stromy život, cítí-li — prožijí strašlivé dva dny o pouti Markétské, která se slaví první neděli a v pondělí po svaté Markétě ve Hvězdě. Rej k nepopsání zavládne v těchto místech, kteráž

jindy obsazena jsou nepočetnými, malými skupinami výletníků. Podivná chasa valí se sem již od milého rána a rozlézá se jako odporný hmyz mezi stromy a houštinami. Podivné, zvyjevené, drzé, odulé, nabubřelé, vyžilé tváře naplňují prostranství, a tichým jindy vzduchem ozývají se hrubé, ječivé, skotácké hlasy, oplzlé písničky, surové nadávky, pusté vtipy. Tento odporný hlahol, tato směsice výkřiků, výskání, povykování a řvaní vzrůstá postupem dne a když nastává nedělní večer, zdá se, jako by sem byl zapadl zástup středověkých Novokřtěnců, kteří žijí dnes posledně, kteří chtějí duši svou vyřvati, vychechtati, vyzlořečiti...

Předtucha těchto výjevů opanovává při sobotním večeru staré, mlčelivé stromy, jejichž listoví zprvu lehounce se zachvívá, pak zimničně se třese, a jejichž korunami zahučí náhle mocné šumění. Mohutné větve sklánějí se a zvedají zase do výše, jako by usilovně pracovaly, aby vyrvaly kořeny svých kmenů z půdy a aby uletěly pustému reji, jehož nevolnými svědky zítra budou. Marné namáhání! Stoleté kořeny zarostly jsou ve tvrdou zemi a zmotány i spojeny v nerozmotatelné spleti, již ani shluk nebeských blesků nevyrve z klína půdy.

A předzvěsti a znamení nastávající pouti, kteráž zejtra bude slavena, stále se množí. Již vztyčeny jsou nesčetné latě a tyče, na nichž rozepínají se špinavé, záplatované střechy stánků pernikářských, hokynářských, uzenkářů; ozývají se rány

kladiv, zarážejících v zemi řady kolíků a sloupků, na něž přibíjejí se prkna a prkénka a tak hotoví se stoly a lavice k zejtřejším hodům pod širým nebem. Tuto buduje se nesmyslná a nebezpečná hračka, křížová houpačka, podobná ramenům větrného mlýna, onde postaveny a připraveny dva, tři, pět kolotočů, které otáčeti se budou zejtra od rána do večera při zvucích rozkašlaných, vřískavých, troubivých, vrzavých, porouchaných flašinetů.

Na širším prostranství, blíže vozové cesty, na louce směrem k bývalé prachárně stojí v řadě za sebou několik prkenných bud, jejichž průčelní strana zapažena jen do výše dvou tří stop a jejichž pozadí vyplněna množstvím fantastických postav, zvířat, ptáků, věžiček, poletujících nestvůr, sluncí, měsíců, hvězd. Na každém z těchto předmětů naznačeno několik černých kruhů s bodem uprostřed — jsou to terče, do nichž zejtra střílati bude omladina ze „Židů" a s „Františku" a podobní myslivci z větrovek s olověnými zátkami.

Vozík za vozíkem přijíždí hlavními vraty obory, a když stanou na určitém místě, vynoří se pod plachtami hejno nečesaných hlav a hlaviček, z útrob jejich vyrojí se zástup kočujících komediantů, kramářů, principálů loutkových divadel, siláků, falešných indiánů, obrů a trpaslíků, a započíná stavba nových stánků, bud, divadel, panorám, babinetů s raritami, světových „muset", fotografických ateliérů a jiných a jiných šarlatánských a nevídaných vzácností. Práce tato provázena je klením a na-

dávkami nejsurovějšími, v něž se mísí skřek hladových dětí, ryčení vadivých žen.

Zvědavě procházejí se v této směsici jednotliví obyvatelé Liboce, aby viděli již dnes, jakých pochoutek na zejtřek mají očekávati, aby věděli, nač se mají těšiti. Za těmito zvědavci nesměle, skoro bázlivě kráčejí neohroženější pražští nájemci letních bytů libockých, aby měli ponětí, jak asi takováto „národní" slavnost ve Hvězdě vypadá. Zejtra odváží se málokdo z nich v pustou vřavu. Musí míti otužilé nervy, kdo nepatře ve kruh pravých oslavovatelů pouti Markétské, chce se na ni z blízka podívat. Musí násilně zavírat sluch hnusným hovorům, jimiž se tetelí vzduch, musí stále držeti ruce na kapsách, nemá-li je docela prázdné. Zrak jeho spatří tu výjevy, jaké již nikde jinde za bílého dne odehrávati se nemohou a nesmějí, a prchá odtud s pocity odporu a hnusu, jakých nikdy nezažil.

* *
*

Probudilo se krásné nedělní jitro.

Přes Kamenný most, Mosteckou ulicí, náměstím Radeckého, Ostruhovou ulicí vzhůru a pak Hlubokou cestou přes Pohořelec a ven Strahovskou branou valí se tlum „hvězdářů". Moudří otcové a matky, obklopeni dítkami, s menšími na rukách, s kojenci ve vozíčkách; s mošnami a brašnami, v nichž je potravin na celý den, cerbulátů, uze-

niny, syrečků, tvarohu, másla; jedno dítě nese láhev s kořalkou, bez níž by neobstál otec, jiné objímá velikou bandasku s kávou, která se odpoledne ohřeje za dobré slovo nebo za krejcar zpropitného v nějakém kotlíku uzenářově; košík s buchtami nebo vdolky vleče matka, nejstarší dcera, dospělejší synek; tovaryši, mající týdenní výdělek v kapse, stoupají do vrchu s úmyslem, že jej ubijí do krejcaru — vždyť je „Hvězda" jen jednou za rok; děvčata z továren, nejsprostší šičky, štepovačky, šičky rukavic, nakladačky z tiskáren, falcovačky od knihařů — bez otců, bez matek, samy nebo s milovníky; chechtají se hlasitě a výskají už nyní, ač dosud nepily; opájí je pomyšlení, jak rozkošně prožijí dnešní den, na nějž se těšily mnoho neděl. Jen aby se nebe nezkalilo, jen aby bylo pěkně, aby nepršelo! Flámové v čepicích hedvábných nebo starých vojanských, drzých pohledů, s křiklavými šátky na krku, hryzoucí roztřepené viržinky, pokřikující za děvčaty, k nimž se připojují a kteráž — jsou-li jimi náhodou odmítnuti — zasypávají surovými nadávkami; děti bez rodičů, kteří přijdou třeba až odpůldne; babky s putynkami nakládaných okurek, s nůšemi vyschlých, nechutných paclí pro děti, s láhvemi kořalky pro dospělé, a konečně tu i tam nějaká podezřelá postava, vyhýbající se pečlivě každému strážníku na cestě — taková jest řada poutníků, směřujících ke Hvězdě. Každému z nich kyne něco v památné oboře. Tito se těší, jak se napijí, ženy se nemohou dočkati, až si zují

ve stínu stromů botky, děti malují si v duchu nevídané věci, jakým se budou obdivovati, jak budou jezditi na „koníčkách“, jak se budou pyšniti papírovou nebo skleněnou hvězdou na prsou. Fabričky sejdou se se svými galány; ony, kteréž nemají dosud milovníků, uloví tam jistě nějakého. A podezřelé ty postavy konečně kráčejí také za cílem určitým — vždyť v kapse každého hosta je něco a do těch kapes vklouzá ruka v tlačenici jako had, že to nikdo ani necítí. Však jsou to kapsáři vyškolení, kteří se tam dnes sejdou, mají oči v hlavě kolem do kola, neboť o pouti markytské je ve Hvězdě četníků s nasazenými bodáky až husto — před těmi nutno míti se na pozoru...

* * *

První starostí každého, kdo vstoupí do obory, jest hvězda papírová nebo skleněná. Kdož by spočítal všecky prodavače, kteří se s hvězdami hned z rána vyložili! Je jich snad padesát — snad sto, a hvězd, které nabízejí ke koupi, je na tisíce. Jsou z pestrého několikerého papíru, rozličně skládané a slepované, co nejnevkusnější, olepené mnoha cetkami, papírovými fábory, třepením; anebo jsou z barevného, bílého, podkládaného nebo zrcadlového skla, ze šesti kosočtverců složené. Visí na tkaničce, kteráž se přišpendlí na prsa. Vejděte po ránu do obory, a již nenajdete člověka bez hvězdy.

Zde nejlépe vidíte, jak silně stůně i nejposlednější fláma aspoň na nějaké zdánlivé, domnělé vyznamenání, a poněvadž h v ě z d a, tato papírová nebo skleněná karikatura vyznamenání, je za krejcar nebo za dva, ukojuje každý lacino svoji touhu. Pobuda, který se nezmohl nikdy na výborský odznak, ba ani na pentličku, kupuje si dnes hvězdu ze zlatého papíru a za chvíli zdá se mu, že si tu hvězdu nějak vysloužil. Rodiny, které zde táboří pod stromy, jsou ověšeny hvězdami od otce i matky až do nemluvněte v kočárku. Ale jediná hvězda nestačí. Potkáváte zkroucené, hned z rána napilé účastníky, kteří mají prsa takřka polepená. Hvězda vedle hvězdy, větší menší, na prsou, na břiše i na ramenách — dva desetníky mohlo státi to bohatství; ale vzal ďas dva desetníky! Kdy pak může člověk choditi posázen hvězdami jako princ z pohádky! Uzenkář má hvězdu, komediant, výčepník i flašinetář, — ano, najdete i ž e b r á k y s hvězdou. Karikatura vedle karikatury! Ovšem, vždyť celá markytská pouť je také karikaturou národní slavnosti.

* * *

Avšak co přichází dopoledne do Hvězdy, jest jen předvojem. Hlavní tažení nastává po poledni, a pak silnice sotva stačí. Prostora v oboře, vymezená slavnosti, plní se vždy hustěji, krátce po poledni projdete sotva hlučícím davem, kterýž ta-

rasí cestu, a uváznete někdy ve skupině postav, z nichž je vám úzko. Dvacatero obličejů točí se k vám, dvacet párů očí hledí na vás drze a posměšně, neboť rytíři, kterými jste obklopeni, poznávají, že k nim nenáležíte, že se jdete jen podívat, že z nich máte dokonce strach. A oni jsou tu dnes pány, cháska to, která by sem jindy nesměla ani vkročit; dnes mají první slovo v této části obory, ve stínu lesa, odkud vypudili a vytiskli pro dnešek každého slušnějšího navštěvovatele. Dnes mají plné právo vstupu ti vybledlí, vyžilí Pepíci i se svými nevěstkami, neboť výčepníci, kteří musí z každého přivezeného hektolitru piva zaplatit půldruhé zlatky, mají zas právo na hosty, kteří by pivo vypili.

Omnibus za omnibusem, fůra za fůrou přijíždí od brány strahovské až na prostranství před restaurací a každý povoz vyklopuje tu deset — patnáct osob, načež kvapem obrací a jede pro jiné. Připozdívá se, a kdo chce ještě Hvězdy „užiti", sedá rád na vůz, jímž rychleji a za malou útratu do obory se dostane.

Hřmot vzrůstá. Blíží se večer — a kramáři rádi by vyprodali. Hrdla jejich jsou ochraptělá stálým křikem, stálým nabízením a vnucováním zboží. Kočující fotografové vyzývají k návštěvě svých „salonů": „Dokud slunce svítí, pánové, dokud slunce svítí!" Za pět minut máte fotografii na plechu za čtyry šestáky, za šedesát nováků i s rámečkem.

*

A celý ten umělecký výrobek nestojí za čtvrtinu ceny.

Loutkář hraje už desátou „hrdinsko-rytířskou" tragedii, flašinety kolotočů překřikují se a s nastávajícím šerem zažehuje se při největším kolotoči bengál, v jehož záři míhají se vám před očima postavy opilých mužů a žen, držící se křečovitě dřevěných koníků, aby nevyletěly z kola.

Již neslyšíte lidskou mluvu; v uši zaléhá vám říhání, rochání, drsný chechtot, ječení zpitých holek, povalujících se pod stromy, zutých, v punčochách nebo bosých, s rozepiatými životy, bránících se na oko opilým flámům, kteří už jen blebotají: „Ty póótvoro stará!" — což jest jediný z lichotivých výrazů, jejž možno opakovati.

A tyto hanebné skupiny obklopeny jsou — mládeží, dětmi, kteréž vypoulenýma očima pozorují milostné projevy opilých párků, a rodičové jejich smějí se, jakou to působí dětem švandu. Co škola za měsíce a léta pracně vzdělala, uhladila a zušlechtila, přichází tuto za jediný půlden na zmar, neboť co vnímavé zraky dětí spatří v tento den ve Hvězdě, nevymizí snad nikdy z jejich myslí. Takovéto obrazy, poněvadž jsou tak křiklavy, vrývají se nesmazatelně v paměť, a poněvadž necudnosti a sprosťáctví, kteréž se tu provozují, provozovány jsou dospělými a před očima dospělých a zvláště rodičů, považují je děti za dovolené.

Setmělo se. Neděle dokonána — účastníci zvedají se, pokud vratké nohy dovolují, a nastupují

cestu ku Praze. Trvá dlouho, než se les vyprázdní, a pak zbudou tu jen boudy, uřvaní komedianti v nich a po celé prostoře nesnesitelný puch. Les oddychuje těžce, korunami táhne úzkostlivé šumění. Jeden den přečkán, ale zítra nastává pondělek — horší ještě dnešní neděle.

Po této pouti je pobyt v oněch částech obory nemožný až do prvního velkého deště, kterýž splákne puch a hnijící památky po „národní" slavnosti ve Hvězdě.

OBSAH.

Zamrzá! 5
Spiritista 14
Dvě těžké chvíle ze života páně Klokočova . . . 24
To se tak nebere! 39
„Ztracený ráj“ páně Tetřevův 53
Malíř a malíř! 64
Proč pan Tadeáš Bazinka chodí oholen a ostříhán 76
Pan Alojs 95
Dobrý muž Koňura 105
Kterak pan Vilibald Vonásek dobyl svobody . . 124
Poslední sázka 136
Tajný společník páně Kobrčův 150
Smlouva pánů Škabrouta a Rysa — a její zánik . 162
Náš „Mikoláš“ 173
První výdělek 191
Hvězdáři 204

PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY

PG
5038
H45
1905
dil 5

Herrmann, Ignát
Sebrané spisy